הלכות גירושין פרק י"א - תמלול

סיכום השיעור

הלכות גירושין פרק י"א

הקדמה צו פרק י"א: דער סדר און אינהאלט פונעם פרק

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(כללות'דיגער איבערבליק אויף די הלכות פון פרק י"א אין הלכות גירושין).

2. פשוט'ער פשט

דער פרק באשטייט פון דריי הויפט חלקים:

1) הלכות מיאון (ביז הלכה י"א);

2) דער איסור לא תעשה פון "מחזיר גרושתו" (הלכות י"ב–י"ז);

3) די תקנת חכמים פון הבחנה – ווארטן דריי חדשים נאכ'ן גט – און דער איסור חתונה צו האבן מיט א מעוברת חבירו אדער מינקת חבירו (הלכה י"ח ביז'ן סוף פרק).

3. חידושים און הסברים

*** דער קשר צווישן די נושאים אינעם פרק:**

* לכתחילה וואלט מען געוואלט זאגן אז דער עיקר פרק איז וועגן דער מצות לא תעשה פון "מחזיר גרושתו" (וואס איז איינע פון די צוויי מצוות דאורייתא אין הלכות גירושין, צוזאמען מיט דער מצות עשה פון "וכתב לה"), ווייל די לעצטע פאר פרקים רעדן פון הלכות וואס געשען *נאך* די גירושין.

* אבער ביים באטראכטן דעם פרק זעט מען אז דאס רוב פונעם פרק דרייט זיך גאר ארום "מיאון" (א דרבנן'דיגער וועג פון צעגיין פאר א דרבנן'דיגע קידושין פון א יתומה קטנה). דער רמב"ם ברענגט אריין די הלכות פון "מחזיר גרושתו" און "הבחנה / מינקת חבירו" אגב אורחא פון מיאון, וויבאלד ער דארף אויסקלארן צי א "ממאנת" האט אויך די דינים פון מחזיר גרושתו און הבחנה צי נישט.

*** צוויי מהלכים פארוואס מיאון שטייט דא:**

1. נאכדעם וואס דער רמב"ם האט אויסגעלערנט אלע הלכות פון א נארמאלן גט, מוז ער געבן א "דיסקלעימער" און מסביר זיין וואס מיאון איז, ווייל מיאון זעט אויס זייער ענליך צו גירושין פאר א נארמאלן מענטש. (אין פרק י' האט מען שוין אויך געלערנט אז מען זאל זיך האלטן ווייט פון מיאון).

2. ביז יעצט האט דער רמב"ם געלערנט איבער גירושין דאורייתא, ממילא גייט ער יעצט אריבער צו לערנען די הלכות פון "גירושין שמדרבנן" (מיאון).

הלכה א'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

אין נושאין קטנה. והנושא קטנה ולא רצת בבעל הרי זו ממאנת והולכת ואינה צריכה ממנו גט שאין קידושי קטנה קידושין גמורין אלא מדברי סופרים כמו שביארנו.

2. פשוט'ער פשט

מן התורה קען נאר א טאטע מקבל זיין קידושין פאר זיין טאכטער וואס איז א קטנה ("את בתי נתתי לאיש הזה"), און זי ווערט מקודשת מן התורה און דארף א גט. אויב זי איז א יתומה (זי האט נישט קיין טאטן), איז בכלל נישט שייך קיין קידושין מן התורה ווייל א קטנה איז נישט קיין בת דעת צו מאכן א קנין, נאר די חכמים האבן מתקן געווען אז איר מאמע אדער ברידער קענען איר חתונה מאכן מדרבנן. דא זאגט דער רמב"ם אז חכמים האבן גע'אסר'ט צו נושא זיין א קטנה. אויב איינער האט פונדעסטוועגן חתונה געהאט מיט א קטנה יתומה און זי ווייל מער נישט איר מאן, דארף זי בלויז "ממאן" זיין (פראטעסטירן און זאגן אז זי ווייל נישט), און זי גייט אוועק אן א גט, ווייל אירע קידושין זענען נישט קיין קידושין גמורין מדאורייתא נאר מדברי סופרים.

3. חידושים און הסברים

*** די סיבה פארוואס חכמים האבן געלאזט קידושי יתומה אויף א דרבנן-ניווא:**

די סיבה פארוואס די חכמים האבן מתקן געווען די קידושין פון דער מאמען און ברידער בלויז אלס א דין דרבנן (און נישט געגעבן א שטארקערן כח), איז טאקע בכדי אז "מיאון" זאל זיין גרינג. וועו עס איז מדאורייתא (דורך דעם טאטן), קען מען עס נישט מבטל זיין אן א גט; אבער ביי א יתומה וואו אנדערע קומען במקום דעם טאטן, האבן חכמים געוואלט איבערלאזן א גרינגן אויסוועג פון מיאון.

*** פארוואס דארף דער רמב"ם דא איבער'חזר'ן דעם איסור פון "אין נושאין קטנה"?**

* דער רמב"ם האט שוין פריער אין הלכות אישות (און אין הלכות פריה ורביה, וואו מען דארף א "בת בנים" וואס קען האבן קינדער) געברענגט די גמרא אין קידושין (פרק ב') אז א מענטש טאר נישט מקדש זיין זיין טאכטער וועו זי איז א קטנה ("עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה"). דער **מגיד משנה** ווייזט טאקע אהין.

* *דער חילוק:* אין הלכות אישות רעדט מען פון א קטנה וואס *האט א טאטן* – דארט איז דער איסור אויפ'ן **טאטן** אז ער זאל נישט מקדש זיין זיין טאכטער (און אויב ער האט עס געטוהן, איז עס א קידושין דאורייתא וואס דארף א גט). דא אין הלכות גירושין רעדט מען פון א **יתומה** (וואו ס'איז שייך מיאון), און דער רמב"ם חדש'ט א צווייטן איסור: אן איסור אויפ'ן **חתן** ("אין נושאין קטנה") אז א מאן טאר נישט נעמען א קטנה, אפילו א יתומה.

* מען וואלט געקענט מיינען אז "נושאין" איז א גרעסערער איסור ווי קידושין, ווייל ביי א יתומה איז נישט שייך קיין אמת'ע קידושין (זי האט נישט קיין דעת), איז דאס גאנצע חתונה האבן נאר א פארעם פון "נישואין".

*** די גרויסע קשיא (סתירה אין דער תקנת חכמים):**

אין הלכות אישות (פרק ג') האט דער רמב"ם מסביר געווען אז די גאנצע סיבה פארוואס חכמים האבן מתקן געווען נישואין פאר א קטנה יתומה (אנדערש ווי א חרש, שוטה וקטן) איז כדי "שלא ינהגו בה מנהג הפקר" – זי זאל האבן א מאן וואס באשיצט איר. פרעגט זיך א שטארקע קשיא: אויב חכמים האבן ספעציעל געמאכט א תקנה אז א יתומה זאל *יא* קענען חתונה האבן פאר איר אייגענער טובה, וויאזוי קומט דער רמב"ם דא און זאגט "אין נושאין קטנה", אז די חכמים האבן גע'אסר'ט חתונה צו האבן מיט איר? דאס גייט דאך פונקט קעגן זייער אייגענער תקנה!

*** תירוצים און מהלכים אויף דער קשיא:**

1. א קטנה איז נישט קיין "פראפערטי" (אייגנטום) – מען רעכנט זיך מיט איר רצון:

מען זעט דורכאויס דעם פרק אז הגם א קטנה האט נישט קיין דעת צו מאכן א חלות קנין, האבן זיך די חכמים שטארק גערעכנט מיט איר *רצון* (ווי מען זעט אינעם לשון פון מיאון: "אמי או אחי הטעוני"). ביי א טאטן האט די תורה אים געגעבן דאס רעכט איר צו פארקויפן אדער מקדש זיין, אבער חכמים האבן געזאגט אז דאס איז נישט קיין שיינע זאך – דער טאטע דארף ארבעטן, איר מפרנס זיין און ברענגען ברויט, און נישט איר פארקויפן פאר א מאן. ביי א יתומה אבער, וואו די תורה האט נישט געגעבן קיין שום לייזונג, זענען די חכמים געשטאנען פאר א דילעמע: פון איין זייט ווילן זיי נישט אז מען זאל סתם נושא זיין קטנות; פון דער אנדערער זייט דארף א יתומה אמאל א באשיצער.

2. איסור כללי קעגן א פרטיות'דיגן היתר (פרעימווארק):

די חכמים האבן ארויסגעלייגט אן *איסור כללי* ("אין נושאין קטנה") אז מען טאר נישט נעמען קיין קטנה, אפילו א יתומה. אבער זיי האבן אויפגעבויט א הלכה'דיגע "פרעימווארק" (די תקנה פון נישואין דרבנן און מיאון) פאר אויסנאמס-פעלער. אויב איינער גייט שוין יא און איז עובר אויפ'ן איסור, אדער ווען א רב זעט בפרטיות א יתומה וואס פאלט אריין אין שלעכטע הענט און מען ניצט איר אויס (מנהג הפקר), וועט מען "בשתיקה" לאזן איר חתונה מאכן, ווייל פאר אזא מצב האבן חכמים געמאכט די תקנה.

3. דיוק אין דעם רמב"ם'ס לשון "אין נושאין" (שארפער איסור אקעגן רעקאמענדאציע / בדיעבד):

דער לשון "אין נושאין" דא אין הלכות גירושין איז זייער קורץ און שארף. אין **שולחן ערוך** (און אין רמב"ם הלכות אישות) איז דער לשון פיל ווייכער: "מצוה שלא יקדש אדם את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה", אדער "אין ראוי לו לישא קטנה".

אויב עס וואלט געווען א מוחלט'דיגער איסור, איז שווער פארוואס די חכמים האבן בכלל מתקן געווען נישואי קטנה און מיאון. דעריבער מוז מען זאגן אז די גמרא'ס איסור ("אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה") איז געווען מער ווי "מוסר", א שטרעבונג (aspirational), אדער בתורת א רעקאמענדאציע ("אין ראוי") כדי אויסצומיידן עגמת נפש – ווייל דער גאנצער ענין פון מיאון ווייזט דאך אויף א מצב וואו עס שטעלט זיך ארויס אז דאס מיידל האט עס קיינמאל נישט געווואלט. דער רמב"ם אין הלכות אישות זאגט טאקע "אין ראוי", און גלייך נאכדעם זאגט ער אז חכמים האבן מתקן געווען נישואין פאר א יתומה (דער רמב"ם ווייזט אליין אז עס איז א תקנה און נישט קיין סתירה). דא אין הלכות גירושין ברענגט עס דער רמב"ם אריין אלס א פסק הלכה ("אין נושאין קטנה") כדי עס זאל קלינגען אז די גאנצע זאך פון חתונה האבן מיט א קטנה איז נאר "בדיעבד". און ערשט דערנאך גייט ער אריבער צו "והנושא קטנה ולא רצת" – ווי איינער זאגט: אויב איינער האט שוין יא געטוהן די בדיעבד'דיגע זאך, אט אזוי גייט עס ארבעטן ווייטער.

*** דער צד פון פרנסה אקעגן "מנהג הפקר":**

עס ווערט פארגעלייגט אז די תקנה חתונה צו מאכן א קטנה יתומה איז געווען זייער א פראקטישע זאך צוליב פרנסה: אזוי ווי א פרוי דארף שטיצע, און אויב דער טאטע איז נישטא (אדער ווייל איר נישט מפרנס זיין), האבן די ברידער איר חתונה געמאכט כדי זי זאל נישט שטארבן פאר הונגער און האבן א מאן וואס איז מחויב במזונותיה (אבער לכתחילה ווילן חכמים אז מען זאל זיך רעכענען מיט איר רצון).

דער פרנסה-געדאנק ווערט אבער אפגעווארפן, ווייל דער רמב"ם אליין (אין הלכות אישות) גיט אן אן אנדער טעם פאר דער תקנה פון השיאה אמה ואחיה: "שלא ינהגו בה מנהג הפקר" – צו באשיצן איר כבוד און צניעות, נישט ענדגילטיג צוליב פרנסה (פאר פרנסה אליין איז דאך געווען דער מושג פון אמה עבריה וואו א טאטע פארקויפט זיין טאכטער ווען ער האט נישט קיין געלט, וואס דאס האט אויך אנטהאלטן א סארט נישואי קטנה דורך יעוד).

*** דער היסטארישער מציאות, שיטת תוספות און דער רמ"א, און די פראקטיק אין תימן:**

* היינטיגע צייטן הערט מען כמעט נישט פון קידושי קטנה. אבער בזמן התורה און אמאל איז דער מציאות געווען אז מענטשן פלעגן געהעריג און אפט חתונה מאכן קטנות ממש (צוועלף, עלף יאר אלט, אדער נאך אינגער – נישט ווי די היינטיגע סעקטעס וואו מען רעדט פון פופצן-זיבעצן יאר, אדער דינא דמלכותא פון אכצן יאר).

* דער באוואוסטער **תוספות** (וואס דער **רמ"א** ברענגט אויך להלכה) פרעגט פארוואס דער מנהג העולם איז געווען מקדש צו זיין קטנות (און אפילו קטנים) קעגן דער גמרא. תוספות ענטפערט אז צוליב דעם גלות, וואו מען איז נישט זיכער מיט'ן מארגן און עס איז שווער צוזאמצוקלויבן א נדוניא שפעטער, פלעגט מען זיך איילן חתונה צו מאכן די קינדער זייער יונג וועו מען האט נאר געהאט די מעגליכקייט.

* **[דיגרעסיע: היסטארישע פראקטיק פון נישואי קטנים אין תימן]:** אין די אראבישע לענדער איז דאס געווען מער מצוי צוליב פראקטישע סיבות. למשל, אין תימן איז געווען א רעגירונגס-געזעץ אז יתומים באלאנגען צו דער רעגירונג (מען האט זיי צוגענומען), אויסער אויב זיי זענען שוין געווען חתונה געהאט. דעריבער פלעגט מען דארט ביז לעצטנס חתונה מאכן קטנים יתומים כדי זיי צו ראטעווען, און מען האט פאקטיש געדארפט צוקומען צו די אלע הלכות.

* **[דיגרעסיע: די נישואין פון יצחק און רבקה אינעם ליכט פון דיני מיאון]:**

* *די קשיא אויף רבקה אמנו:* לויט'ן מדרש איז רבקה געווען א קטנה (דריי יאר אלט) וועז זי האט חתונה געהאט מיט יצחק'ן, און איר טאטע בתואל האט שוין דעמאלט נישט געלעבט (נאר איר ברודער לבן און איר מאמע האבן איר ארויסגעגעבן). אויב אזוי, זענען אירע קידושין געווען קידושי קטנה יתומה וואס איז נאר מדרבנן און שייך צו מיאון – און מיר ווילן דאך זאגן אז יצחק'ס קידושין זענען געווען כשר'ע, דאורייתא'דיגע קידושין!

* *דער תירוץ:* זי האט דאך געהאט קינדער ערשט אסאך שפעטער וועז זי איז שוין געווען א גדולה. ווי עס שטייט ווייטער אינעם רמב"ם, וועז א קטנה וואקסט אונטער און ווערט א גדולה און עס איז דא איין ביאה בגדלות, וועלט יענע ביאה גערעכנט לשם קידושין גמורין מדאורייתא (און זי קען מער נישט ממאן זיין). אויף א שפאסיגן אופן וועלט צוגעלייגט אז אפשר דאס וואס שטייט אין פסוק ביי אבימלך "וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו" איז געווען יענע ביאה בגדלות וואס האט עס געמאכט פאר א דאורייתא'דיגער חתונה.

* *פשט אקעגן מדרש:* לויט פשוטו של מקרא זעט רבקה בכלל נישט אויס ווי א דריי-יעריג קינד (זי גיסט אן וואסער פאר אלע קעמלען און פירט זיך אויף ווי א גדולה), נאר עס איז א מדרש. (און אויב לויט'ן מדרש האט א דריי-יעריג מיידל דעמאלט געקענט אנגיסן פאר די קעמלען, האט זי אויך געקענט האבן דעת חתונה צו האבן...).

* **די קלות פון מיאון אקעגן גט, און וויאזוי "מיאון" זעט אויס אין דער פראקטישער מציאות (קינדערשער טענטרום אקעגן מיאון):**

* ווייל די קידושין זענען נאר מדרבנן, דארף דאס אוועקגיין נישט האבן די אלע שווערע הלכות פון א דאורייתא'דיגן גט (נישט קיין שטר גט, נישט קיין עדים אויפ'ן זעלבן אופן וכו'). הגם מען שרייבט יא א נוסח פאר מיאון (א שטר מיאון), איז דאס נאר א מנהג כדי צו מאכן די זאך אויסזען ערנסט.

* *די שאלה פונעם מציאות:* א קליין קינד (פינף אדער אכט יאר אלט) האט דאך אסאך מאל מצבים וואו זי וועלט אויפגערעגט, מאכט א "טענטרום", שרייט "איך ווייל נישט!" און לויפט אוועק. ביי א טאטן מיט א קינד, הייבט דער טאטע איר אויף, בארואיגט איר און נעמט איר צוריק אהיים. וואס איז דער חילוק וועז זי איז א געהייראטע קטנה וואס איז "ממאנת והולכת", און פארוואס וועלט נישואי קטנה אן א טאטן בכלל נישט אנגעקוקט ווי איינער וואס "קידנעפט" א קינד?

* *דער גדר פון מיאון און דער חילוק צווישן א טאטן און א מאן:*

1. קודם כל, רעדט מען פון א קינד וואס האט שוין א טראפ שכל (נישט קיין פיצל קינד וואס ווייסט נישט וואס טוט זיך, נאר א יאר-צאל וואו מען מסביר'ט איר און זי פארשטייט אז דאס איז איר מאן מיט וועמען זי גייט אויפוואקסן). וועז זי איז ממאן, זאגט זי "איך ווייל נישט" אויף א מסודר'דיגן אופן, זי גייט אוועק און ווייסט וואו צו גיין.

2. לגבי דעם טאטן אליין וואס מאכט איר חתונה מדאורייתא אונטער זיין רשות, ער איז זיכער נישט קיין "קידנעפער" וועז ער נעמט איר אהיים פון א טענטרום, ווייל ער איז איר טאטע און א טאטע פארשטייט צו זיין קינד (ער ווייסט וועז זי האט סתם א טענטרום און וואס איז באמת גוט פאר איר). אבער ביי א מאן (אין נישואין דרבנן), איז דער גאנצער היתר צו זיין מיט איר נאר מכח דער תקנת חכמים. דער דין פון "ממאנת והולכת" מיינט אז אין דער רגע וואס זי ניצט דעם כלי פון "מיאון" און איז מגלה אז "לא רצת", פאלט אוועק די תקנת חכמים; פון יענעם מאמענט און ווייטער טאר דער מאן איר מער נישט נאכלויפן אדער שלעפן צוריק אהיים! אויב דער מאן וועט איר יעצט פרואוון צוריקנעמען מיט געוואלד, הייסט ער מער נישט קיין מאן נאר א פשוט'ער "קידנעפער", ווייל די חתונה האט זיך געענדיגט.

3. דאס אליין איז איינע פון די סיבות פארוואס חכמים האבן געזאגט אז א מענטש זאל נישט חתונה האבן מיט א קטנה – ווייל דיניש קען עס צוברענגען צו אן אומסטאבילן מצב וואו יעדן טאג קען זיין א מיאון און נאך א חתונה ("חתונה האבן צוויי מאל א וואך").

הלכה ב'

1. די וועטער פונעם רמב"ם

וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם נישאת כשהיא קטנה בחיי אביה הרי זו ממאנת. החרשת אף על פי שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה לא תיקנו לה שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה.

2. פשוט'ער פשט

א קטנה וואס איר טאטע האט איר חתונה געמאכט (וואס דאס איז א קידושין מדאורייתא), און דערנאך איז זי געוואלדן אן אלמנה אדער א גרושה בשעת זי איז נאך אלץ א קטנה – זי גייט נישט צוריק אין רשות פון איר טאטן, נאר זי וועלט געהערט ווי א "יתומה בחיי האב" (וויבאלד זי איז שוין אמאל געווען א חתונה-געהאטע פרוי, וועלט זי נישט צוריק קיין קליין מיידל אונטער'ן טאטנ'ס רשות). ממילא, אויב זי האט דערנאך חתונה געהאט א צווייטע מאל אלס קטנה (אפילו בחיי אביה), האט דער טאטע מער נישט קיין יד מקבל צו זיין קידושין פאר איר מדאורייתא, זענען

אירע צווייטע נישואין נאר מדרבנן און זי קען ארויסגיין מיט מיאון.

א חרשת (א טויב-שטומע), הגם אירע נישואין זענען אויך נאר מדברי סופרים (מדרבנן) פונקט ווי א קטנה (ווייל חרש שוטה וקטן האבן נישט קיין דעת וקנינים מדאורייתא), האבן אבער די חכמים נישט מתקן געווען אז זי זאל קענען מאכן מיאון, "כדי שלא ימנעו מלנשאה" – כדי מענטשן זאלן זיך נישט צוריקהאלטן פון חתונה האבן מיט איר.

3. חידושים און הסברים

*** פארוואס האט א קטנה יא מיאון און א חרשת נישט?**

די חכמים האבן זייער געוואלט אז מען זאל חתונה האבן מיט א חרשת כדי זי זאל נישט בלייבן אליין אן באשיצונג (פראטעקשאן). אויב זי וואלט געקענט יעדע מינוט אוועקגיין דורך מיאון, וואלט קיינער נישט געוואלט מיט איר חתונה האבן. דער חילוק צווישן א קטנה און א חרשת איז: קטנות איז א "מום עובר" (זי וואקסט אויס און ווערט א גדולה, און דעמאלט קען זי מער נישט מאכן מיאון), משא"כ א חרשת בלייבט אייביג אזוי. אויב א חרשת וואלט געהאט מיאון, וואלט זי אייביג געקענט אוועקגיין אינמיטן, האבן חכמים ביי איר נישט מתקן געווען מיאון.

*** וויאזוי גייט א חרשת יא ארויס פון נישואין, און דער מהות פון מיאון אנטקעגן גט:**

אויב א חרשת האט נישט קיין מיאון, איז איר וועג ארויס דורך א גט (איר מאן קען איר גט'ן). דא ליגט א גרויסער יסוד אינעם חילוק צווישן גט און מיאון:

1. איין חידוש אין מיאון איז אז מען דארף נישט קיין שטר (פאפיר), אזוי ווי קודם מתן תורה.

2. אבער א נאך גרעסערער חידוש אין מיאון איז אז **עס איז איר רעכט** – זי קען אליין אוועקגיין בעל כרחו פונעם מאן!

* *די סברא דערין:* ביי א נארמאלער פרוי (א גדולה), קען מען פרעגן די באקאנטע "עוולה" וואס מענטשן פרעגן: ווי קען זיין אז נאר דער מאן קען געבן א גט שלא מדעתה און די פרוי איז "סטאק"? דער תירוץ איז אז ביי א גדולה איז די קידושין געווען **מדעתה** – זי האט אליין מסכים געווען אריינצוגיין אין דעם קשר אויף דעם אופן אז פון יעצט און ווייטער ליגט דער גט אין זיינע הענט. אבער א קטנה האט דאך קיינמאל נישט געהאט קיין אמת'ע דעת מסכים צו זיין צו די קידושין (מען האט איר אינגערעדט, זי האט נישט פארשטאנען). ממילא האבן חכמים פארשטאנען אז עס פאסט איר צו געבן דאס רעכט אליין אוועקצוגיין דורך מיאון.

* א חרשת האט באמת אויך נישט קיין דעת (אין הלכה איז זי כמעט ווי א שוטה, "אין לה דעת"), און מען וואלט לכאורה געדארפט מאכן דעם זעלבן חידוש פון מיאון פאר איר אויך. אבער צוליב דער תקנה פון "שלא ימנעו מלנשאה" האט מען עס נישט געמאכט, און עס איז געבליבן אויפ'ן נארמאלן אופן אז נאר דער מאן קען איר גט'ן.

הלכה ג'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין. בין בפני בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה ונישאת לאחר וממאנת בשני וכן בשלישי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מיאנה אף על פי שהיא נשואה והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה קידושיה הן הן מיאוניה.

2. פשוט'ער פשט

א קטנה קען מאכן מיאון סיי פון אירוסין (קידושין) און סיי פון נישואין; סיי אין פראנט פונעם מאן (בפניו) און סיי נישט פאר אים (שלא בפניו). אזוי ווי זי קען מאכן מיאון אויפ'ן מאן, אזוי אויך אויפ'ן יבם (אויב דער מאן איז געשטארבן אן קינדער). זי קען מאכן מיאון אויף איין מאן, חתונה האבן מיט א צווייטן און מאכן מיאון אויפ'ן צווייטן, און אויף א דריטן – אן א שיעור, כל זמן זי איז א קטנה.

אויב א קטנה איז געווען נשואה און האט נישט געמאכט קיין מיאון, נאר זי איז פשוט געגאנגען און האט מקבל געווען קידושין פון אן אנדערן מאן בשעת זי איז נאך א קטנה – "קידושיה הן הן מיאוניה" (עצם דאס מקבל זיין קידושין פונעם צווייטן איז גופא איר מיאון קעגן דעם ערשטן מאן).

(די פיר הלכות – מיאון מן האירוסין, שלא בפניו, אין א יבם, און חתונה האבן/מאכן מיאון עטליכע מאל – זענען אלע א מחלוקת בית שמאי ובית הלל אין דער משנה, וואו בית שמאי האבן עס נישט געלאזט און די הלכה איז ווי בית הלל וואס לאזן אלעס).

3. חידושים און הסברים

*** ממאנת ביבם – צי קען זי עס טוהן ווען זי איז שוין א גדולה, און אויף וועמען גייט דער מיאון?**

* *די צייט פון מיאון ביבם:* אויב זי האט חתונה געהאט אלס קטנה און דער מאן איז געשטארבן, קען זי *נישט* מאכן מיאון אויפ'ן יבם נאכדעם וואס זי איז געווארן א גדולה (אפילו דער שורש פונעם קשר איז נאר געווען קידושי קטנות מדרבנן), ווייל מיאון ארבעט נאר כל זמן זי איז א קטנה.

* *צוויי מהלכים אין דער פעולה פון ממאנת ביבם:*

1. *ערשטער מהלך (עוקר זיין למפרע דעם ערשטן מאן):* א פרוי קען נישט סתם זאגן פאר א יבם "איך וויל נישט דעם יבם" און אוועקגיין אן חליצה. נאר דא, ווען זי מאכט מיאון אויפ'ן יבם, עקרת זי אויס די גאנצע אריגינעלע נישואין צום ערשטן מאן (דעם ברודער). אפילו אויב טעארעטיש וואלט זי געווען צופרידן צו בלייבן מיט'ן ערשטן מאן און זי וויל נאר נישט דעם ברודער, אבער דורכדעם וואס זי איז נישט מסכים צום יבם, מאכט זי אויס למפרע די גאנצע ערשטע נישואין ("איך בין קיינמאל נישט געווען חתונה געהאט צו דיין ברודער, און איך בין פטור פון יבום").

2. *צווייטער מהלך (מיאון דירעקט אויף דער זיקה פונעם יבם):* אפילו אויב מיר זאלן זאגן אז דער מיאון גייט נאר אויפ'ן צווייטן (אויפ'ן יבם אליין) און נישט אויפ'ן ערשטן מאן, איז עס אויך פארשטענדליך. ווייל היות די ערשטע קידושין זענען נאר געווען מדרבנן, איז די גאנצע "זיקה" צום יבם אויך נאר א זיקה מדרבנן (מען שפילט עס אויס כאילו עס איז דאורייתא מדין "כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון"). ממילא איז שייך צו מאכן מיאון דירעקט אויף דער דרבנן'דיגער זיקה אליין.

*** צי דארף א קטנה האבן איר מאמען אדער ברידער כדי חתונה צו האבן מדרבנן?**

אין גמרא זעט מען אסאך מאל אז די מאמע און די ברידער מאכן חתונה די קטנה. אינעם רמב"ם שטייט עס אבער נישט אלס א תנאי ("אין נושאין קטנה..."), ווייל דאס וואס די מאמע אדער ברידער זענען דארט איז נאר דער פראקטישער מציאות, אבער הלכה'דיג קען די קטנה אליין מקבל זיין קידושין מדרבנן.

*** "קידושיה הן הן מיאוניה" – צי זענען די צווייטע קידושין חל, אדער איז עס נאר א מיאון אויפ'ן ערשטן?**

איבער דעם דין אז א קטנה נשואה וואס גייט און נעמט קידושין פון א צווייטן מאן איז "קידושיה הן הן מיאוניה", אנטוויקלט זיך א טיפע שקלא וטריא וואס דער סטאטוס פונעם צווייטן מאן איז:

*** דער ערשטער צד (ס'איז נאר א מיאון, אבער די צווייטע קידושין טויגן נישט):** די צווייטע קידושין זענען נישט קיין גוטע קידושין, און עס האט נאר אויפגעטוהן א מיאון קעגן דעם ערשטן מאן.

*** *סברא א' (באים כאחד / אשת איש מדרבנן):*** אין דער רגע וואס דער צווייטער מאן גיט איר קידושין, איז זי דאך נאך אן "אשת איש מדרבנן" פונעם ערשטן מאן! כדי די צווייטע קידושין זאלן חל זיין דארף עס זיין ווי "גיטה וחצרה באים כאחד". וויבאלד חכמים האבן מתקן געווען אז א קטנה ווערט אנגעקוקט ווי אן אשת איש מדרבנן, קען א צווייטער מאן נישט פשוט צוקומען און איר מקדש זיין בשעת זי איז נאך אן אשת איש; דער אקט רייסט נאר איבער דעם ערשטן קשר (מיאון), אבער מאכט נישט קיין נייע קידושין.

*** *סברא ב' (נישט קיין מסודר'דיגע נישואין / קידנעפן):*** אויב יעדער מאן אין גאס קען צוקומען צו א חתונה-געהאטער קטנה און איר געבן קידושין אן א מסודר'דיגן סדר (אן דער מאמען/משפחה א.א.ו.ו.) און זי ווערט זיינע, קומט דאך צוריק די שאלה אז מען קען "קידנעפן" קינדער!

*** דער צווייטער צד (די צווייטע קידושין זענען יא חל מדרבנן, אבער נישט בתורת הפקר):**

עס איז נישט קיין הפקר און נישט קיין קידנעפן, ווייל "והלכה ונתקדשה" מיינט אז עס איז געווען א געהעריגע קידושין אין פראנט פון צוויי כשר'ע עדים, לויט אלע הלכות פון קידושין. וועק מען זאגט אז במעשה איז זי מגלה דעת, מיינט עס נישט אז זי איז מגלה אויף צוריק אז די ערשטע קידושין זענען גארנישט געווען זי איז טעכניש "הפקר" אז יעדער מאן קען איר סתם נעמען – ווייל אויב זי איז הפקר, "מה הועילו חכמים בתקנתם?" (חכמים האבן דאך מתקן געווען קידושי קטנה כדי זי זאל נישט זיין הפקר!). נאר וויבאלד די גאנצע קידושי קטנה (סיי פונעם ערשטן און סיי פונעם צווייטן) איז אויפ'ן "לעוועל" פון דרבנן און מיאון, איז נישטא קיין פראבלעם אז די מסודר'דיגע קידושין פונעם צווייטן זאלן אין דער זעלבער צייט דינען אלס מיאון פאר'ן ערשטן און חל זיין אלס קידושין מדרבנן פאר'ן צווייטן.

הלכה ד' – הלכה ה'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(הלכה ד') ועד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה או עד שייודע שהיא אילונית. במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשת בת שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן זה ונבעלה, הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שביארנו, הרי זו אינה ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין.

(הלכה ה') הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנין, הואיל ונבעלה אחר הגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו, ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מיאנה אחר שנבדקה ונתקדשה לאחר, הרי זו צריכה גט מספק. ואם נישאת תצא מזה ומזה, והולד ספק ממזר משניהם.

2. פשוט'ער פשט

ביז וועלכן עלטער קען א מיידל ממאן זיין? כל זמן זי איז א קטנה, ביז זי ווערט א נערה, אדער ביז עס שטעלט זיך ארויס אז זי איז אן אילונית (אז די סיבה פארוואס זי האט נישט קיין סימני גדלות איז ווייל זי איז אן אילונית). דאס אלעס איז נאר אויב דער מאן איז נישט בועל געווען נאכדעם וואס זי איז געווארן צוועלף יאר און איין טאג אלט. אבער אויב זי איז אנגעקומען צו דער צייט און ער איז בועל געווען, היות די בעילה איז קונה מן התורה, קען זי מער נישט ממאן זיין. און מען דארף איר נישט בודק זיין פאר מיאון, ווייל עס איז דא א חזקה (חזקה דרבא) אז אין דעם עלטער האט זי שוין געברענגט סימנים.

אויב מען האט איר יא בודק געווען נאך צוועלף יאר און מען האט נישט געפונען קיין סימני גדלות – קען מען שוין נישט ניצן די חזקה אז זי האט סימנים – אבער היות דער מאן איז בועל געווען נאכדעם וואס זי איז אנגעקומען צו דער צייט וואס איז ראוי צו סימנים (שנים), איז מען חושש אז אפשר האט זי יא געהאט סימנים און זיי זענען ארויסגעפאלן ("שמא הביאה ונשרו"). דעריבער איז עס א ספק און זי דארף א גט מספק. אויב זי האט ממאן געווען נאך דער בדיקה און האט זיך מקדש געווען צו אן אנדערן, דארף זי אויך א גט מספק. און אויב זי האט חתונה געהאט (נישאת) מיט דעם צווייטן, מוז זי ארויסגיין פון ביידע מענער ("תצא מזה ומזה") מדין ספיקא דאורייתא, און דאס קינד איז א ספק ממזר פון ביידע.

3. חידושים און הסברים

*** די קשיא אויף "במה דברים אמורים" און דער תירוץ פונעם מגיד משנה:**

אויך וואס גייט דאס וואס דער רמב"ם זאגט "במה דברים אמורים" (אז נאר אויב ער איז נישט בועל געווען נאך צוועלף יאר קען זי ממאן זיין)? אין אנפאנג פון דער הלכה האט דאך דער רמב"ם שוין געזאגט אז זי קען נאר ממאן זיין "עד שתהיה נערה", וואס איז דער חילוק צווישן די צוויי פאלן?

דער **מגיד משנה** ערקלערט אז דאס וואלט "נערה" אין רמב"ם מיינט קיינמאל נישט בלויז עלטער (יארן), נאר עס מיינט אז זי האט שוין בפועל געהאט *סימנים* (צוזאמען מיט שנים, ווי דער רמב"ם לערנט אין הלכות אישות). ממילא איז דער פשט אזוי:

1. אויב עס איז נישט געווען קיין בעילה, קען זי ממאן זיין ביז זי ווערט אן אמת'ע "נערה" – דאס הייסט, ביז מען זעט בפועל סימנים.

2. אויב אבער ער איז יא בועל געווען נאכדעם וואס זי איז געווארן צוועלף יאר אלט (שנים), אפילו מיר ווייסן נישט צי זי האט סימנים, קען זי שוין נישט ממאן זיין. פארוואס? ווייל עס איז א ספק שמא האט זי געברענגט סימנים, און דעמאלט איז די בעילה א קידושין דאורייתא (א ספק דאורייתא). וועו עס איז נאר א ספק אין די ערשטע קידושין דרבנן, קען זי ממאן זיין ביז זי ווערט א וודאי נערה; אבער דורכדעם וואס ער איז בועל געווען אין א צייט וואס זי איז א "ספק גדולה", ווערט עס א ספק דאורייתא און מיאון העלפט נישט.

*** דער פשט אין די ווערטער "הואיל והבעילה קונה מן התורה":**

ווי עס שטייט אין **מגיד משנה**, מיינט דער רמב"ם נישט צו זאגן אז *די ספעציפישע* בעילה האט איר וודאי קונה געווען מן התורה (ווייל זי האט דאך דערווייל נאר שנים אן באוואוסטע סימנים). נאר ער מיינט צו זאגן אין אלגעמיין: היות "בעילה" איז איינע פון די דריי מיני קידושין וואס זענען קונה *מן התורה* (אנדערש ווי די ערשטע קידושי קטנה וואס איז נאר מדרבנן), ממילא איז דא א חשש קידושין דאורייתא.

*** די קשיא אויף דעם כח פון "חזקתה שהביאה סימנין":**

דער רמב"ם זאגט אז נאך צוועלף יאר מיט א בעילה דארף מען נישט קיין בדיקה ווייל "חזקתה שהביאה סימנין". אויב אבער עס איז נישט געווען קיין בעילה, פארלאזט מען זיך נישט אויף דער חזקה צו זאגן אז די קידושין דרבנן זענען אויסגעוואקסן ("נגדל געווארן"), נאר מען וואלט ביז מען זעט בפועל סימנים, ווייל עס איז נישטא קיין חשש דאורייתא. אויף דעם פרעגט זיך א שטארקע קשיא: די חזקה (חזקה דרבא) האט דאך א כח אין אסאך ערטער אין ש"ס צו מאכן אפילו דאורייתא'דיגע דינים! אויב אזוי, פארוואס זאל די חזקה אליין נישט זיין געווג צו זאגן "שהרי הגדילה" און אסר'ן מיאון אויך אן א בעילה? (די קשיא בלייבט אפן; זע אויך ווייטער אין הלכה ו' דעם דיוק צווישן "חזקה" און "נחוש לה").

*** וועו איז דער ולד א ספק ממזר פונעם ערשטן מאן?**

ביי די ווערטער "והולד ספק ממזר משניהם", פארוואס זאל א קינד פונעם *ערשטן* מאן זיין א ספק ממזר וועו זי האט געוואוינט מיט אים? עס מוז זיין אז מען רעדט דא וועו זי האט געהאט א קינד פונעם ערשטן מאן *נאכדעם* וואס זי האט מקבל געווען קידושין און געוואוינט מיט דעם צווייטן מאן (ווייל אויב דער מיאון איז יא געווען גוט, איז זי דאך יעצט אן אשת איש פונעם צווייטן!). עס ווערט באמערקט אז עס איז א מאדנע הלכה ("פאני הלכה") אז דער רמב"ם דארף בכלל אויסרעדן אזא פאל, ווייל די הלכה דערין איז דאך פשוט.

הלכה ו'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

קטנה שלא מיאנה והגדילה, אף על פי שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד, הרי זו אינה ממאנת שהרי הגדילה, וצריכה גט מדברי סופרים, שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת, ולא בא עליה אחר שגדלה כדי שתהיה אשת איש גמורה, ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה תופסין בה קידושי שני. ואם גירש הראשון יכניס שני, אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון תצא מזה ומזה, מפני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולד מן השני ממזר. ואם בא עליה ראשון קודם שיגרש השני הולד ממזר.

2. פשוט'ער פשט

א קטנה וואס האט נישט ממאן געווען און איז געווארן א גדולה (האט געברענגט סימנים), אפילו איר מאן איז איר נישט בועל געווען זינט זי איז געווארן צוועלף יאר און איין טאג אלט, קען זי מער נישט ממאן זיין, ווייל זי איז שוין געווארן גרויס ("שהרי הגדילה"). זי דארף אבער נאר א גט מדברי סופרים (מדרבנן), ווייל דער מאן האט נישט געהאט מיט איר קיין ביאה נאכדעם וואס זי האט דערגרייכט די יארן פון נערות (אז מיר זאלן חושש זיין אז זי האט סימנים און איז ספק מקודשת מדאורייתא), און אוודאי נישט נאכדעם וואס זי איז זיכער געווארן א גדולה (וואס וואלט איר געמאכט אן אשת איש גמורה דורך קידושי ביאה). קומט אויס אז איר גאנצער גט איז נאר צוליב די נישואי קטנות וואס זענען מדרבנן.

דעריבער, אויב זי איז אויסגעוואקסן און א צווייטער מאן איז איר מקדש, כאפן זיך די קידושין פונעם צווייטן מדאורייתא. אויב דער ערשטער גיט איר א גט (אויף זיינע קידושין דרבנן), מעג דער

צווייטער איר הייראטן. אבער אויב דער צווייטער גיט איר א גט (אויף זיינע קידושין דאורייתא), טאר דער ערשטער מאן איר נישט האלטן, צוליב א גזירה אז מענטשן וועלן זאגן אז א מאן מעג צוריקנעמען זיין גרושה נאכדעם וואס זי איז געווארן נתארסה צו אן אנדערן.

אויב דער צווייטער מאן האט א ביאה מיט איר איידער דער ערשטער מאן גיט איר א גט מדרבנן, איז דער דין "תצא מזה ומזה", ווייל זי איז ענליך צו א פרוי וואס האט געהערט אז איר מאן איז געשטארבן, האט חתונה געהאט מיט א צווייטן, און דערנאך איז איר ערשטער מאן צוריקגעקומען. אבער א קינד פונעם צווייטן איז נישט קיין ממזר (ווייל דעם ערשטנ'ס קידושין זענען נאר מדרבנן). פארקערט אבער, אויב דער ערשטער מאן האט א ביאה מיט איר איידער דער צווייטער גיט א גט, איז דאס קינד יא א ממזר (ווייל דעם צווייטנ'ס קידושין זענען מדאורייתא, איז זי אן אשת איש גמורה לגבי דעם ערשטן).

3. חידושים און הסברים

*** די למדות אין "שהרי הגדילה" – פארוואס פאלט אוועק מיאון אן א בעילה?**

מען וואלט געקענט מיינען אז אויב זי ווערט א גדולה אן קיין שום בעילה אינצווישן, זאל זי נאך אלץ קענען ממאן זיין ווייל די אריגינעלע קידושין זענען געווען א "בעיבי קידושין" (קידושי קטנה). דער רמב"ם פסק'נט אבער קלאר אז די רגע וואס זי ווערט א גדולה (מיט סימנים), קען זי מער נישט ממאן זיין. עס ווערן אויסגעשמועסט עטליכע מהלכים אין דער סברא פארוואס דאס ווערן גרויס נעמט אוועק דעם כח המיאון אפילו אן א נייער בעילה:

1. *קיום הצורה פון קידושין דרבנן:* די ערשטע קידושין דרבנן אליין זענען געגנוג וועז זי ווערט גרויס, ווייל מען האט דאך מקיים געווען די "צורה פון קידושין".

2. *חשש בעילה אין דער צוקונפט:* וועז א פארפאלק וואוינט צוזאמען, וועלן זיי דאך געווענליך אמאל לעבן צוזאמען. אבער דאס ווערט אפגעווארפן פונעם רמב"ם לשון, ווייל דער רמב"ם זאגט אז אפילו *אן* דעם קען זי שוין יעצט נישט ממאן זיין בלויז צוליב "שהרי הגדילה".

3. *"די רעאליטעט האט געמאכט די הלכה פאר דער למדות":* מען דארף נישט זוכן קיין קאמפליצירטע למדות אויף דעם. דער לשון "שהרי הגדילה" ווייזט אויף א פשוט'ן מציאות – עס קען דאך פשוט נישט זיין אז א פרוי זאל קענען ממאן זיין אויף אייביג, ווייל מיאון איז א זאך פאר א קליין מיידל און מען קען נישט האבן אן "אלט בעיבי". חכמים האבן געוואלט אז זי זאל שנעל מחליט זיין פאר זי ווערט א גדולה צי זי וויל בלייבן אין דעם שידוך; וועז זי ווערט א גדולה איז די צייט פון מיאון פשוט פאריבער.

4. *חקירה אינעם גדר פון תקנת מיאון (א פועל יוצא פון די קידושין אדער א באזונדערע תקנה):* לכאורה, וואס דארף מען בכלל "מתקן זיין" מיאון? חכמים האבן מתקן געווען די *קידושין* פון א קטנה, און מיאון איז פשוט דער פועל יוצא אז וויבאלד די קידושין זענען נאר מדרבנן און אויף א תנאי אז זי זאל וועלן, קען זי עס איבערריסן! אויב אזוי, פארוואס פאלט עס אוועק וועז זי ווערט א גדולה?

* *ערשטער געדאנק (די קידושין וואקסן מיט):* מען וואלט געקענט זאגן אז "די קידושין וואקסן מיט" (וואס וואלט געווען א ראיה צו דער באקאנטער חקירה צי קידושין איז א פעולה מתמשכת וואס מען איז מקדש א גאנצע צייט), און וועז זי ווערט א גדולה כאפן די קידושין אן א שטארקערן תוקף. אבער דאס ווערט אפגעווארפן פונעם רמב"ם'ס לשון, ווייל דער רמב"ם שרייבט בפירוש אז זי דארף א גט נאר "מדברי סופרים... מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים" – זעט מען אז די קידושין זענען *נישט* אויסגעוואקסן צו ווערן דאורייתא, נאר בלייבן די זעלבע קידושין דרבנן!

* *מסקנת ההסבר (צוויי באזונדערע תקנות):* עס זענען באמת דא צוויי באזונדערע תקנות און חידושים ביי א קטנה: (א) אז א קטנה קען האבן קידושין מדרבנן (וואס פארלאנגט בעצם א גט מדרבנן צו צעברעכן), און (ב) א צווייטער, גרעסערער חידוש און קולא אז זי קען ארויסגיין אליין בלא גט דורך מיאון. די צווייטע קולא פון מיאון האבן חכמים נאר געגעבן כל זמן זי איז א קטנה; וועז זי ווערט א גדולה פאלט אוועק די קולא פון מיאון, און זי בלייבט מיט דער ערשטער תקנה אז זי איז מקודשת מדרבנן און דארף א גט מדברי סופרים.

*** דיוק אין לשון הרמב"ם ("נחוש לה" קעגן "חזקה"):**

אין הלכה ד' האט דער רמב"ם געניצט א לשון אז וועז זי דערגרייכט שני נערות איז דא א "חזקה" אז זי האט סימנים ("שחזקתה שהביאה סימנין"). דא אבער שרייבט דער רמב"ם: "עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת". א "חזקה" קוקן מיר געווענליך אן ווי א זאך וואס פסק'נט אויס די הלכה שטארק, משא"כ "נחוש לה" מיינט בלויז א חשש און א ספק.

*** "שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה" – דער חילוק פון א ממאנת און די קשיא פון תנאי:**

* מען וואלט געקענט מיינען אז אויב דער צווייטער גיט א גט, זאל דער ערשטער יא קענען בלייבן מיט איר (אזוי ווי ביי א ממאנת), און חכמים זאלן לאזן זיינע קידושין דרבנן ווייטער ווירקן. זאגט דער רמב"ם אז ניין: כאטש אין אמת'ן איז זי קיינמאל נישט געווען "גרושתו" פונעם ערשטן (ער האט איר נישט געגט, און זיינע קידושין זענען נאר מדרבנן), אבער וויבאלד אין די אויגן פון מענטשן זעט עס אויס ווי א געהעריגע חתונה, און מענטשן האבן געזען ווי זי האט באקומען א צווייטע אירוסין, וועט מען מיינען אז ער האט איר געהאט געגט און נעמט איר יעצט צוריק נאך אירוסין.

* *קשיא פארוואס מען תולה נישט אין א תנאי:* פריער האט מען געלערנט אז וועז דער צווייטער האט נאר געמאכט *אירוסין* (און נישט נישואין), איז נישטא די גזירה פון "שמא יאמרו", ווייל מענטשן וועלן פשוט זאגן אז עס איז געווען א תנאי אין דעם

צווייטנ'ס קידושין און די קידושין זענען בטל געווארן! פארוואס זאגט מען נישט דא דעם זעלבן תירוץ, ס'איז דאך נאר "נתארסה"? (די שאלה בלייבט שטיין אן א תירוץ).

* **די שווערigקייט אין דעם פארגלייך "מפ

ני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה":**

* *די קשיא:* וואס האט דאס צו טוהן מיט אשה ששמעה שמת בעלה? דארט איז געווען א טעות במציאות (זי האט געמיינט ער איז טויט, און ער איז נתגלה געווארן אלס לעבעדיג). דא איז נישט געווען אזא פאל בכלל! אויב חכמים האבן געמאכט אירע ערשטע קידושין ווי אמת'ע קידושין, און זי גייט און האט א ביאה מיט א צווייטן מאן פאר זי באקומט א גט, פארוואס זאגט דער רמב"ם נישט פשוט: "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה" (אדער "שמא יאמרו המזנה תחת בעלה מותרת לבעלה")? דאס איז דאך אסאך מער ענליך צו וואס דא איז געשען!

* *ערשטער פראוו (עס מוז זיין א צד פון "טעות"):* כדי עס זאל זיין "דומה" צו שמעה שמת בעלה, מוז מען אריינברענגען אז אויך דא האט די פרוי געהאט א טעות אין הלכה: זי האט געמיינט אז וויבאלד די ערשטע קידושין זענען נאר פון קטנות (מדרבנן), דארף זי נישט קיין גט, אדער זי האט געמיינט אז דאס אליין וואס זי נעמט קידושין פונעם צווייטן ארבעט ווי א "מיאון", און דעריבער האט זי געמיינט אז די צווייטע חתונה איז גוט לכתחילה.

* *דער טיפערער תירוץ (חילוק צווישן מזיד און שוגג / אומר מותר ביי זנות):* דער דין אז אן אשה שזינתה ווערט אסור אויף איר מאן איז נאר ווען זי איז א "מזיד" (א רשע'טע). אבער אויב זי איז א שוגג אדער "אומר מותר" (אזוי ווי אן אונס), ווערט זי *נישט* אסור אויף איר מאן! אין אונזער פאל, וויבאלד מדאורייתא איז זי באמת נישט מקודשת צום ערשטן, און זי האט געמיינט אז זי מעג חתונה האבן מיט'ן צווייטן, איז זי ווי א שוגג ("אומר מותר"). ממילא, אויב מען וואלט איר געגליכן צו א סתם "אשה שזינתה", וואלט מען איר נישט געקענט קנס'ענען מיט "תצא מזה ומזה"! דעריבער מוז דער רמב"ם זאגן אז זי איז דומה צו "אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת" – ווייל דארט איז זי אויך געווען אינגאנצן א שוגג (זי האט באמת געמיינט אז איר מאן איז טויט), און פונדעסטוועגן האבן חכמים געמאכט א ספעציעלע תקנה און חומרא ("מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה..."), ווייל זי האט געדארפט בלייבן אינדערהיים און מברר זיין) אז אפילו בשוגג איז די הלכה "תצא מזה ומזה" ווען זי האט געהאט נישואין מיט א צווייטן.

* *וויטערדיגע שווערigקייט מיט'ן ציור פון "שוגג", און דער מקור אין גמרא ורי"ף:* עס בלייבט נאך אלץ אביסל שווער וואו עס הייבט זיך אן דער גאנצער "שוגג" דא – מען דארף דאך אויסטראכטן א גאנצע מעשה אז מען האט איר פאלש געזאגט די הלכה אז די ערשטע נישואין זענען נישט קיין גוטע נישואין. אין דער גמרא איז דאס א לאנגע סוגיא וואו די הלכה שטייט נישט קלאר, און עס זענען דא צווי לאנגע שטיקלעך אינעם **רי"ף** וועגן דעם, און דער רמב"ם האט דאס אלעס אויסגעפסק'נט בקיצור גדול.

הלכה ז'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

אי זו היא קטנה שצריכה למאן, מבת שש עד בת עשר בודקין אותה לפי דעתה, אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין, לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה וכיוצא בהן, הרי זו צריכה מיאון. ואם אינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש אפילו יודעת לשמור אינה צריכה מיאון. ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון. וכל מי שהשיאוה אחיה או קרוביה או אמה שלא לדעתה אינה צריכה מיאון.

2. פשוט'ער פשט

וועלכע קטנה דארף ממאן זיין? פון זעקס ביז צען יאר בודק'ט מען איר לויט איר שכל. אויב זי פארשטייט אפצוהיטן אירע קידושין און ווייסט אז עס איז קידושין – נישט אז זי היט עס אפ ווי א קליין קינד היט אפ א ניסעלע אדער א טייטל (די נאש אדער שפילצייג פון יענע צייטן), נאר מיט אן ערנסטער שמירה און אחריות – דארף זי מיאון. אויב זי ווייסט נישט וויאזוי צו היטן אירע קידושין, דארף זי נישט קיין מיאון, נאר זי גייט אהיים צו איר מאמען ווי זי וואלט קיינמאל נישט געהאט קיין קידושין (די גאנצע זאך איז געווען א טעות).

אונטער זעקס יאר, אפילו אויב זי איז זייער א קלוג קינד וואס ווייסט וויאזוי צו היטן, דארף זי נישט קיין מיאון. העכער צען יאר, אפילו זי איז זייער נאריש ("סכלה ביותר"), דארף מען איר נישט אונטערזוכן און זי דארף מיאון. אויב אירע ברידער, קרובים אדער מאמע האבן איר חתונה געמאכט אן איר וויסן ("שלא לדעתה"), דארף זי נישט קיין מיאון (אפילו זי איז שוין צען יאר אלט).

3. חידושים און הסברים

*** די צוויי באדייטן פון "מיאון" און דער סדר פונעם רמב"ם:**

דער רמב"ם האט נישט געשריבן די הלכות אויפ'ן סדר ווי מען וואלט אפשר געוואלט, ווייל דער גאנצער מושג פון קידושי קטנה מדרבנן איז דאך בכלל נאר שייך אין געוויסע יארגאנגען, און דאס איז דער רמב"ם ערשט דא מבאר.

דער יסוד אין דעם איז אז "מיאון" מיינט צוויי זאכן: 1) דער עצם אקט פון אוועקגיין; 2) דער פארמאלער אקט ("ריטשואל" / סדר המיאון) וויאזוי חכמים האבן מתקן געווען אז מען טוט דעם מיאון ("כיצד ממאנת", וואס קומט אין דער קומענדיגער הלכה). ווען דער רמב"ם האט אין אנפאנג פרק געזאגט "ממאנת", האט ער געמיינט פשוט אז זי קען אוועקגיין (א ראיה דערצו: דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז אויב זי איז מקבל קידושין פון א צווייטן, איז "קידושיה הן מיאוניה"). דא אבער, ווען דער רמב"ם זאגט "צריכה מיאון" אדער "אינה צריכה מיאון", מיינט עס דעם פארמאלן "סדר

המיאון" – און דאס שטימט מיט דעם וואס א יונגערע מיידל דארף בכלל נישט קיין מיאון.

* **דער צוזאמענהאנג צווישן תקנת חכמים און שכל (סברא):**

"תקנת חכמים" און פשוט'ער שכל גייען דא האנט אין האנט. וועט א מיידל האט שוין א געוויסע אחריות און ווייסט וואס זי טוט, מאכט עס זין אז די קידושין זאלן עפעס זיין, און דעריבער האבן חכמים מתקן געווען אז זי דארף מיאון. אויב זי איז נישט אויף דער מדרגה, איז די גאנצע זאך א טעות און נישט קיין אמת'ע זאך, ממילא גייט זי פשוט אהיים צו דער מאמען.

* **די דריי (אדער פיר) מדרגות אין יארגאנגען און דער פארגלייך צו גדלות:**

* עס זענען דא דריי הויפט קאטעגאריעס ביי א קטנה:

1. **אונטער זעקס יאר:** אן עלטער וואס איז אינגאנצן נישט נוגע, עס איז נישטא קיין צד דעת בכלל (א כלל / "לא פלוג" אז די יארן אליין באשטימען אז עס איז גארנישט, אפילו ביי א געבענטשט קינד). אויב מען נעמט איר איז עס ווי "קידנעפינג", און וועט זי גייט אוועק איז זי פשוט אנטלאפן פון איר קידנעפער. זי דארף נישט קיין שום מיאון, ווייל עס איז קיינמאל נישט געווען די תקנת חכמים אז דאס זאל הייסן קידושין.

2. **איבער צען יאר ("יתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר"):** עס איז דא א חזקה אז עס איז דא דעת (מען קוקט איר אן ווי א בת דעת אפילו אויב זי איז זייער נאריש, אן קיין בדיקה) און מען דארף מיאון.

3. **אינצווישן (פון זעקס ביז צען יאר):** עס איז א ספק, און מען דארף בודק זיין צי זי האט א געוויסן שכל.

* מען קען עס אויך צעטיילן אויף *פיר* תקופות, אויב מען לייגט צו די "תקופת הספק" פון נערות (וועגן סימנים און חזקות) וואס מען האט פריער געלערנט (און די גאנצע זאך האט שוין דער רמב"ם אויך געברענגט אין הלכות אישות).

* *דער פארגלייך צו גדלות:* פונקט ווי לגבי ממש גדלות איז דא א מצב וואו מען איז זיכער א גדול (מיט סימנים אדער חזקות אז יעדער גדול איז א בר דעת און מען דארף נישט טשעקן קיין דעת), איז אויך דא ביי קטנה א צייט וואו עס איז זיכער נישטא קיין דעת, א צייט וואו עס איז זיכער יא דא דעת (מער ווי צען יאר), און די תקופה אינמיטן וואו מען דארף בודק זיין.

* **דער חידוש אז קידושי מיאון דארף *מער* דעת הקטנה ווי קידושי דאורייתא:**

עס קומט אויס א גרויסער חידוש – פונקט פארקערט ווי מען וואלט געמיינט: א נארמאלע קטנה (דאורייתא) דארף נישט קיין שום דעת; א טאטע קען מקדש זיין זיין טאכטער אפילו וועט זי איז נול יאר אלט, ווייל מען דארף בכלל נישט איר דעת. אבער ביי "קידושי מיאון" (מדרבנן, וועט עס איז נישטא קיין טאטע) דארף מען *יא* איר דעת! ממילא, סיי פאר די קידושין אליין און סיי כדי זי זאל בכלל דארפן מיאון, מוז זי האבן א געוויסע מדרגה פון דעת.

* **[דיגרעסיע: חיוב מצוות ביי א קטן איז תמיד "לאקאל"]:**

דער רמב"ם זאגט אז מען טשעקט נישט בכלליות ווי קלוג זי איז, נאר ספעציפיש לגבי גט און קידושין. דאס גייט אזוי אומעטום אין הלכה: וועט א קינד ווערט מחויב אין מצוות (מדרבנן/חינוך), איז דער שיעור תמיד "לאקאל" לויט יענער מצוה – למשל, ביי מצה ווערט דאס קינד מחויב וועט עס קען עסן מצה. דא אויך איז דער שיעור פון דעת ספעציפיש אויף איר פארשטאנד אין קידושין.

* **דער טיפער פשט אין "יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין" (דריי מהלכים):**

אין דער גמרא שטייט דער לשון "אם יודעת לשמור קידושיה". וואס לייגט דער רמב"ם צו מיט די ווערטער "ושהן קידושין, לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה"?

* **ערשטער פשט (ערשטער איינפאל):** זי היט עס אפ ווי א נארמאלער מענטש היט אפ וויכטיגע דאקומענטן (דעם שטר אדער דאס געלט פון קידושין).

* **צווייטער פשט ("לשמור" אלס א משל פאר הבנת ענין הקידושין / באוואוסטזיין):**

דער ערשטער פשט וועט אפגעווארפן, ווייל כסף אדער שטר קידושין דארף מען דאך הלכה'דיג בכלל נישט אפהיטן! נאכדעם וואס דער קנין איז געמאכט געווארן, קען מען עס אינגאנצן אוועקווארפן.

נאר דער לשון הגמרא "לשמור קידושיה" איז א *משל*, און דער רמב"ם טייטשט עס אפ מיט די ווערטער **"ושהן קידושין"** – עס מיינט נישט פיזיש היטן דעם חפץ, נאר אז זי האט אן הבנה און שאצט אפ דעם משמעות פון דער זאך ("יודעת ענין הקידושין"). א קליין מיידל מיינט אז חתונה האבן מיינט אז דער טאטע גייט מיט א הוט; דא פארשטייט זי וואס עס מיינט צו זיין מקודשת.

* *ראיה פון פירוש המשניות להרמב"ם:* אין **פירוש המשניות** (אדער אין הלכות אישות לגבי גט וקידושין) שרייבט דער רמב"ם בפירוש: **"מבחינת שהיא מכירה עסק הנישואין והקידושין"**. דאס באווייזט קלאר אז דער רמב"ם אין משנה תורה איז פשוט מפרש דעם לשון הגמרא "לשמור קידושיה" אז עס מיינט הבנת ענין הקידושין.

* *דער לשון-הקודש באדייט פון "שמירה" (/ Observe Awareness):* דעם רמב"ם האט געשטערט: אויב "לשמור" מיינט פיזיש אפהיטן א חפץ, קען דאך א פינף-יעריג קינד אויך זייער שטארק אפהיטן א טייטל מיט ביידע הענטעלעך! דערפאר טייטשט דער רמב"ם אז "שמירה" אין לשון הקודש מיינט נישט שטענדיג זיין א שומר, נאר עס מיינט "אבזרוון" – זיין באוואוסטזיניג (aware). פונקט ווי "שומר שבת" מיינט אין פשוט'ן זין זיין באוואוסטזיניג אז עס איז שבת, אדער ווי "השומר אחי אנכי" (בין איך דען באוואוסטזיניג וואו ער איז יעדע רגע?). דאס מיינט "לשמור קידושיה – ושהן קידושין": זיין באוואוסטזיניג פון דער חשיבות און מציאות פון די קידושין.

* *פארגלייך צו א גוי ביי כתיבת ספר תורה און גיטין:* דער רמב"ם זאגט אז א גוי קען נישט שרייבן א ספר תורה (און איז נישט שייך אין "בתורת גיטין וקידושין"), ווייל ביי אים ווערט עס אנגעקוקט ווי סתם א געשרייבאכץ – ער איז נישט מחשיב דעם ענין פון קידושין. דאס איז זייער ענליך צו "כמו שמשמרת האגוז והתמרה": כאטש זי איז א קליין מיידל, קוקט זי עס נישט אן ווי סתם א שפילצייג, נאר זי איז באוואוסטזיניג פון דער חשיבות פון דער זאך.

*** דריטער פשט (אפהיטן דעם חלות הקידושין – איסור אשת איש):**

"לשמור קידושיה" קען אויך מיינען אז זי ווייסט אז דורכדעם וואס זי ווערט יעצט מקודשת צו דעם איינעם מאן, ווערט זי **אסורה לכל אדם!** זי ווייסט אז זי מוז יעצט "אפהיטן" דעם חלות הקידושין און זיך היטן פון אנדערע מענער.

*** דער דין פון "שלא לדעתה":**

דער רמב"ם מאכט א חילוק צווישן א קטנה וואס א מאן האט איר אליין מקדש געווען, און א קטנה וואס די מאמע אדער קרובים האבן חתונה געמאכט. אויב די קרובים האבן עס געטוהן "שלא לדעתה" – זי האט בכלל נישט געווואוסט אז זיי פלאנען איר חתונה צו מאכן (און זי איז נאכנישט געווען ביי אים, אדער ער וויל איר נעמען און זי וויל נישט) – איז עס קיינמאל נישט געווען קיין עכטע חתונה. דעריבער דארף זי נישט קיין מיאון אפילו אויב זי איז שוין א גדולה אין דעם ענין (העכער צען יאר).

הלכה ח'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

כיצד ממאנת, אומרת בפני שנים אין רצוני בפלוני בעלי, או אין רצוני בקידושין שקידשוני אמי ואחי וכיוצא בדברים אלו. אפילו היו אורחים מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהם ואמרה להם איני רוצה בפלוני בעלי הרי זה מיאון.

2. פשוט'ער פשט

וויאזוי איז זי ממאן? זי זאגט פאר צוויי מענטשן: "איך וויל נישט פלוני מיין מאן", אדער "איך וויל נישט די קידושין וואס מיין מאמע און ברודער האבן מיר מקדש געווען", אדער ענליכע ווערטער וואס וויזן אז זי וויל אוועקגיין. אפילו אויב געסט זיצן ביי איר מאן אין שטוב, און זי שטייט און גיסט זיי אן צו טרינקען, און זי רופט זיך אן פאר זיי: "איך וויל נישט פלוני מיין מאן", איז דאס א גילטיגער מיאון.

3. חידושים און הסברים

*** דער חידוש פון "עומדת ומשקה עליהם" (דיבור קעגן מעשה):**

* *ערשטער פשט (ווי מפרשים זאגן אויף דער משנה):* פארוואס דארף די משנה און דער רמב"ם אונז דערציילן אזא לאנגע מעשה אז זי שטייט און באדינט די געסט? דער חידוש איז אז *אפילו* זי איז למעשה מיט'ן מאן, זי אנטלויפט נישט, נאר פארקערט – זי פירט זיך אויף ווי א געטרייע ווייב, זי ארבעט פאר אים און נעמט אויף זיינע געסט (ענליך צו א מצב וואו איינע באדינט ווייטער, אבער דא אלס א הלכה'דיגע נקודה אן דעם משל פון קידנעפינג / סטאקהאלם סינדראם) – פונדעסטוועגן זאגט מען נישט אז מיט אירע מעשים פון באדינען ווייזט זי ארויס א רצון און הסכמה צו בלייבן מיט אים. נאר דאס אליין וואס זי זאגט ארויס די ווערטער "איני רוצה" פאר די געסט, ארבעט אלס א פולשטענדיגער מיאון.

* *צווייטער פשט (און זיין דחיה):* מען האט געוואלט זאגן אז דער חידוש פון "אורחים מסובין" איז פשוט אז מען דארף נישט אוועקשטעלן קיין ספעציעלע עדים פאר דעם, נאר אפילו זי זאגט עס פאר סתם געסט וואס זיצן דארט. אבער אויב אזוי, פארוואס לייגט די משנה צו די ווערטער "והיא עומדת ומשקה עליהם"? פון דעם איז משמע אז דער עיקר חידוש איז אז אירע ווערטער גילטן אפילו וען אירע מעשים אין יענער רגע וויזן וויי זי איז א געטרייע ווייב.

הלכה ט' – הלכה י"א

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(הלכה ט') השנים שממאנת הקטנה בפניהם כותבין לה ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה וחותמין ונותנין לה, זה הוא גופו של גט מיאון. וגט מיאון אינו כגט הגירושין שנתינתו מגרשת, לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי גט הגירושין. ואין כותבין בו טופסי הגט שמא ייראה כגט גירושין לפי שאינו אלא כמעשה בית דין.

(הלכה י') השנים שממאנת בפניהם צריכין שיהיו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו. לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאוניה יש לו לכתוב לה גט המיאון אף על פי שאינן מכירין.

(הלכה י"א) וכבר נהגו ישראל לכתוב בגט מיאון בנוסח זה: בכך בשבת כך וכך יום לחודש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה, והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קיימנא עמיה. ובדקנא פלונית דא ואיגליא לן מילתא דעד השתא קטנה היא, וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו ולראיה ברורה.

2. פשוט'ער פשט

די צוויי מענטשן פאר וועמען די קטנה איז ממאן שרייבן פאר איר א שטר: "אין דעם און דעם טאג האט פלונית בת פלוני ממאן געווען פאר אונז אין פלוני איר מאן", און זיי חתמ'ענען עס און געבן איר דאס צעטל. דאס איז דער עיקר ("גופו") פונעם גט מיאון. א גט מיאון איז נישט ווי א גט גירושין וואו די נתינה פון דעם גט איז מגרש. דעריבער דארף עס נישט קיין כתיבה לשמה, נישט קיין מסירה (איבערגעבן אין איר האנט), און קיין שום

אנדערע הלכה פון די משפטי גט גירושין. מען שרייבט אויך נישט דערין די "טופסי הגט" (דעם געוועלכן אריכות'דיגן לשון פון א גט), כדי עס זאל נישט אויסזען ווי א גט גירושין, ווייל דער שטר איז נישט מער ווי א "מעשה בית דין".

די צוויי מענטשן פאר וועמען זי איז ממאן מוזן קענען איר און איר מאן אין וועמען זי איז ממאן. דעריבער ("לפיכך"), יעדער איינער וואס האט איר געזען ממאן זיין און געהערט איר מיאון, מעג איר שרייבן א גט מיאון אפילו ער קען זיי נישט.

כלל ישראל האט זיך שוין געפירט צו שרייבן א גט מיאון מיט דעם נוסח: אין דעם טאג אין דער וואך, דעם טאג אין חודש פלוני, אין יאר אזוי און אזוי לויט דעם מנין פלוני (למשל למנין שטרות אדער לבריאת עולם), האט פלונית בת פלוני ממאן געווען פאר אונז און געזאגט: "מיין מאמע אדער מיין ברודער האבן מיר אפגענארט און מיר חתונה געמאכט אדער מקדש געווען ווען איך בין א קטנה, און יעצט בין איך מגלה דעת פאר אייך אז איך ווייל אים נישט און איך בלייב נישט מיט אים". און מיר האבן אונטערגעזוכט די פלונית און עס איז אונז קלאר געווארן אז ביז יעצט איז זי נאך א קטנה, און מיר האבן געשריבן און געחתמ'עט און איר געגעבן פאר א זכות (אז זי זאל זוכה זיין דערין און עס באקומען) און פאר א קלארער ראיה.

3. חידושים און הסברים

*** דער מהות פון גט מיאון – א פראטאקאל ("כמעשה בית דין") און נישט קיין חלות:**

ביי א גט גירושין האט דער רמב"ם (אין אנפאנג הלכות גירושין) אויסגערעכנט צען הלכות; דארט איז דער שטר און די נתינה דאס וואס מאכט דעם חלות הגירושין, און דעריבער זענען דא שטרענגע הלכות וויאזוי דער שטר מוז געשריבן און איבערגעגעבן ווערן (לשמה, מסירה לידה, וכו'). ביי מיאון אבער, מאכט דאס צעטל בכלל נישט קיין שום חלות! דער מיאון איז שוין געשען דורך אירע ווערטער. דאס צעטל איז בלויז "כמעשה בית דין" – ווי א פראטאקאל פון בית דין וואו מען שרייבט אראפ וואס עס איז פארגעקומען, פשוט כדי מען זאל וויסן וואס גייט פאר און זי זאל האבן א ראיה צו ווייזן אז זי האט שוין ממאן געווען.

*** צוויי מענטשן וואס טוען א "מעשה בית דין":**

די צוויי מענטשן פאר וועמען זי איז ממאן זענען בלויז צוויי עדים, נישט קיין בית דין פון דריי. פונדעסטוועגן ווערן זיי ווי שלוחים צו שרייבן דעם שטר, און דאס וואס זיי שרייבן ווערט אנגערופן "כמעשה בית דין".

*** די סתירה אין הלכה י' ("צריכין שיהיו מכירין... לפיכך... אף על פי שאינן מכירין") און איר תירוץ:**

* *די קשיא:* אין דער ערשטער שורה זאגט דער רמב"ם אז די צוויי דארפן איר און דעם מאן קענען ("צריכין שיהיו מכירין"), און גלייך נאכדעם זאגט ער "לפיכך" (דעריבער!) יעדער וואס זעט און הערט דעם מיאון קען שרייבן דעם גט מיאון "אף על פי שאינן מכירין" (אפילו מען קען זיי נישט)! וויאזוי שטימט דאס צוזאמען, און וואס איז דאס ווארט "לפיכך"? (דער רמב"ם זאגט אויך נישט ארויס פארוואס מען דארף זיי קענען).

* *ערשטער געדאנק:* אפשר מיינט "צריכין" נאר לכתחילה, אבער בדיעבד קען מען שרייבן אפילו מען קען זיי נישט. (אבער דאס ערקלערט נישט דאס ווארט "לפיכך").

* *צווייטער פשט (דער עיקר תירוץ):* עס רעדט זיך פון צוויי באזונדערע גרופעס מענטשן. דער מיאון אליין מוז געשען פאר צוויי עדים, און *יענע צוויי עדים* מוזן טאקע קענען דאס מיידל און דעם מאן. *ווייל* ("לפיכך") דער מיאון איז שוין געשען פאר צוויי עדים וואס קענען איר (ווייל מסתמא רעדט זי מיט עדים וואס זי קען, און זיי ווייסן ווער זי איז), ממילא אויב סתם א דריטער מענטש גייט דארט אדורך און זעט ווי דאס מיידל שטייט מיט די עדים און מאכט מיאון, מעג יענער דורכגייער איר שרייבן דעם גט מיאון ("יש לו לכתוב" – אפשר דארף ער עס אפילו נישט אונטערשרייבן, נאר פשוט שרייבן דעם שטר), אפילו דער שרייבער אליין קען איר נישט! דער רמב"ם האט דאס אבער געשריבן זייער בקיצור.

*** דער אויסשטעל פונעם רמב"ם און די פראגע פון "ובדקנא פלונית":**

פונקט ווי ביי א גט גירושין האט דער רמב"ם קודם געגעבן דעם "עיקר הגט" (גופו של גט) און דערנאך געבערענגט דעם מנהג פונעם גאנצן נוסח, טוט ער דא דאס זעלבע ביי גט מיאון. אינעם נוסח שטייט "ובדקנא פלונית דא ואיגליא לן מילתא דעד השתא קטנה היא" (מיר האבן אונטערגעזוכט דאס מיידל צו זען אז זי איז נאך א קטנה), און עס פרעגט זיך א גוטע פראגע: וויאזוי האבן די עדים דאס למעשה געטוהן און געטשעקט?

*** די אריכות פונעם נוסח קעגן דעם דין פון "אין כותבין בו טופסי הגט":**

* אין **שו"ת מן השמים** (געברענגט אין **ילקוט שינויי נוסחאות** אויפ'ן רמב"ם) ווערט באמערקט אז מצד אחד האט דער רמב"ם פריער געזאגט אז מען טאר נישט שרייבן קיין "טופסי הגט" כדי עס זאל נישט אויסזען ווי א גט, און דעריבער האט דער רמב"ם געפרואווט מאכן דעם נוסח קלינגען ווייניגער ווי א גט (אין פארגלייך צו אנדערע מנהגים). אבער מצד שני, איז דער נוסח פונעם מנהג נאך אלץ זייער לאנג און דאס רוב פון די לשונות פעלן בכלל נישט אויס מעיקר הדין!

* נאך מער: אין דער **גמרא** לייגט מען פאר א נוסח פאר מיאון, און די גמרא אליין ווארפט עס אפ ווייל עס איז צו לאנג און עס וועט אויסזען ווי א גט. קומט אויס א פאראדאקס: אין דער גמרא האט מען געוואלט א קורצן נוסח, און למעשה איז דער מנהג ישראל ("וכבר נהגו") געווארן אסאך א לענגערער נוסח!

* *ישוב:* דער לאנגער נוסח פונעם מנהג איז נישט קיין סתירה צום רמב"ם און נישט קיין פראבלעם פון "שמא ייראה כגט גירושין", ווייל דער גאנצער סגנון פון דעם נוסח איז טאקע געשריבן ממש ווי א "מעשה בית דין" (די דיינים/עדים פארציילן

אין דער דריטער פערזאן וואס עס איז געשען פאר זיי: אין פראנט פון אונז איז דאס מיידל געקומען, אזוי האט זי געזאגט, און מיר האבן איר אונטערגעזוכט), און נישט אין דער פארעם פון א דירעקטן שטר גירושין וואו א מאן איז מגרש זיין ווייב.

*** [דיגרעסיע: דער טויש פון לשון הקודש צו ארמית אינעם נוסח, ביי א גט און ביי תפלות]:**

עס איז זייער אינטערעסאנט ווי דער נוסח אין רמב"ם הייבט זיך אן אין לשון הקודש ("בכך בשבת... מיאנה פלונית... ואמרה שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה") און אינמיטן דעם זאץ דרייט ער זיך איבער אויף ארמית ("והשתא גליתי דעתי קדמיכון..."). ביי א גט אדער א תפלה האט דער רמב"ם נישט ליב געהאט וועט מען מישט לשון הקודש מיט ארמית (אדער מען מאכט עס אנדערש כדי עס זאל נישט אויסזען ווי א תפלה וואס מען לייגט אריין אינעם סידור).

הלכה י"ב – הלכה י"ג

1. די וועריטער פונעם רמב"ם

(הלכה י"ב) המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי שלא בעלה, נאסרה על הראשון. ואם החזירה הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה". זינתה עם אחר כשהיא גרושה, הרי זו מותרת לחזור לבעלה, שנאמר: "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", הוייתה לאיש אחר היא שאוסרת אותה לחזור לו.

(הלכה י"ג) ובכלל לאו זה שכל אשה שזינתה תחת בעלה נאסרת על בעלה ולוקה עליה, שנאמר: "אחרי אשר הוטמאה", והרי נטמאה, אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה... לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה, אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות. והחזירה אחר שגירשה יוציא בגט.

2. פשוט'ער פשט

איינער וואס גט זיין ווייב און זי באקומט קידושין פון א צווייטן מאן – אפילו דער צווייטער האט איר נאכנישט בועל געווען – ווערט זי אסור אויפ'ן ערשטן מאן. אויב דער ערשטער נעמט איר צוריק און איז איר בועל, באקומט ער מלקות און מען צווינגט אים איר צו געבן א גט (ווי ביי יעדן לאו). אבער אויב זי האט נאר מזנה געווען מיט א צווייטן בשעת זי איז געווען א גרושה (אן קידושין), מעג זי צוריקגיין צום ערשטן מאן, ווייל די תורה זאגט "והיתה לאיש אחר" – נאר א "הוויה" (ווערן א ווייב דורך קידושין) מאכט איר אסור.

אינעם זעלבן לאו פון מחזיר גרושתו ליגט אויך א כלל אז יעדע אשת איש וואס איז מזנה אונטער איר מאן ווערט אסור אויף איר מאן, און אויב ער איז איר בועל באקומט ער מלקות. מען לערנט עס פון די וועריטער "אחרי אשר הוטמאה", וואס שליסט איין אן אשת איש וואס איז געווארן טמא דורך זנות (אויסער אן אשת ישראל וואס איז געווארן נאנסת אדער בשוגג, וועלכע בלייבט מותר). דערפאר, א פרוי וואס איז נאסר געווארן דורך "קינוי וסתירה" (א סוטה, וואו עס איז נישט זיכער אז זי איז נטמאה, נאר עס איז א שטארקער ספק), אויב דער מאן איז איר בועל באקומט ער "מכת מרדות" מדרבנן. אויב א מחזיר גרושתו האט עובר געווען און איר צוריקגענומען, מוז ער איר ארויסלאזן מיט א גט, ווייל די קידושין זענען תופס (עס איז נאר א חייבי לאווין, נישט חייבי כריתות).

3. חידושים און הסברים

*** דער לשון "לחזור לבעלה":**

עס איז דא אן אינטערעסאנטער דיוק אינעם לשון פונעם רמב"ם: ביי א גרושה וואס האט מזנה געווען שרייבט דער רמב"ם "מותרת לחזור לבעלה" – ער רופט נאך אלץ דעם ערשטן מאן "בעלה" (איר געווען נאר מאן), אנשטאט צו שרייבן "למגרשה".

*** דער משמעות פון "נטמאה":**

וואס מיינט דער באגריף "נטמאה"? עס מיינט אז זי איז געווארן טמא צו דעם מענטש צו ווען זי האט ביז יעצט געדארפט זיין טהור (מותר) – דאס הייסט, צו איר אייגענעם מאן.

*** דער לימוד פון "אחרי אשר הוטמאה" און דער פראוו צו מאכן א קל וחומר:**

* די וועריטער "אחרי אשר הוטמאה" זעען אויס ווי די תורה גיט א טעם פאר'ן איסור פון מחזיר גרושתו (וואס פעלט לכאורה נישט אויס, די תורה האט געקענט סתם שרייבן אז ער טאר איר נישט צוריקנעמען). פון דעם טעם זעט מען אז דאס וואס זי איז "נטמאה" געווארן צו א צווייטן מאכט איר אסור אויפ'ן ערשטן.

* *דער פראוו פון א קל וחומר:* מען וויל צו ערשט זאגן אז עס איז א קל וחומר: אויב ביי א גרושה, וואו עס איז געווען א כשר'ער גט און כשר'ע קידושין צום צווייטן מאן, רופט עס די תורה "הוטמאה" און זי ווערט אסור, כל שכן אן אשת איש וואס האט זיך נישט גע'גט און האט מזנה געווען אז זי הייסט "נטמאה" און ווערט אסור!

* *אפפרעגן דעם קל וחומר:* דער קל וחומר ווערט אפגעווארפן, ווייל ביי מחזיר גרושתו איז דאך די גאנצע פראבלעם די *קידושין* ("והיתה לאיש אחר") און בכלל נישט די בעילה (אפילו דער צווייטער האט נישט בועל געווען איז זי אסור, און אויב זי האט מזנה געווען אן קידושין איז זי מותר). קומט אויס אז "הוטמאה" ביי גרושה איז נישט קיין טעכנישע זאך פון אן איסור-בעילה.

* *דער אמת'ער מקור (גזירה שוה / בנין אב פון סוטה):* דער לימוד איז פשוט ווייל ביי אשת איש (אין פרשת סוטה) שטייט בפירוש דער פסוק: "ושכב איש אותה שכבת זרע... והיא נטמאה". וויבאלד די תורה רופט אן אשת איש שזינתה מיט'ן נאמען "נטמאה", און ביי מחזיר גרושתו זעט מען אז דער לאו גייט אויף א פאל פון "הוטמאה", לערנט מען אז דער לאו נעמט אריין אשת איש

שזינתה. דעם רמב"ם'ס קורצער לשון "והרי נטמאה" איז זייער אייגנארטיג.

*** דער טעם פאר מכת מרדות ביי קינוי וסתירה (שיטת הרי"ף):**

לויט'ן **רי"ף** איז דער טעם פארוואס דער מאן באקומט מכת מרדות אויב ער איז איר בועל נאך קינוי וסתירה, ווייל קינוי וסתירה שאפט אן ערנסטן "ספיקא דאורייתא" צי זי איז נטמאה געווארן, און אויף א ספק דאורייתא באקומט מען מכת מרדות מדרבנן.

הלכה י"ד

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

חרש שגירש ברמיזה כמו שביארנו, והלכה ונתקדשה לאחר, בין לחרש בין לפיקח, אסורה לחזור לבעלה החרש. אבל אשתו של פיקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה, מותרת לחזור לבעלה הפיקח.

2. פשוט'ער פשט

א חרש וואס האט גע'גט זיין ווייב מיט רמזים (וויאזוי זיינע קידושין און גירושין ארבעטן מדרבנן), און זי איז געגאנגען און האט באקומען קידושין פון א צווייטן – צי דער צווייטער איז א חרש און זיכער אויב ער איז א פיקח – טאר זי נישט צוריקגיין צום ערשטן מאן (דעם חרש). אבער די ווייב פון א פיקח וואס האט זיך גע'גט, און האט נאכדעם חתונה געהאט מיט א חרש און זיך גע'גט פון אים, מעג צוריקגיין צו איר ערשטן מאן (דעם פיקח), ווייל דעם חרש'ס קידושין זענען נאר מדרבנן און עס הייסט נישט קיין "הוויה" ("והיתה לאיש אחר") מן התורה.

3. חידושים און הסברים

*** דער יסוד פון "רעלאטיוויטעט" (Relativity) אין די מדרגות פון קידושין:**

אין די חילוקים צווישן חרש און פיקח ליגט א כלל אז אלעס ווענדט זיך אין דער פארהעלטעניש (לעוועל) צווישן די ערשטע קידושין און די צווייטע קידושין:

* אויב ביידע קידושין זענען אויפ'ן **זעלבן לעוועל** (חרש און נאכדעם א צווייטער חרש – "תרי דרבנן"), אדער די צווייטע קידושין זענען אויף א **העכערן לעוועל** ווי די ערשטע (חרש מדרבנן, און נאכדעם א פיקח מדאורייתא), דעמאלט האבן די צווייטע קידושין די קראפט צו אסר'ן די פרוי אויפ'ן ערשטן מאן (נישט אלעס ביי א חרש איז הפקר; אויפ'ן זעלבן לעוועל פון דרבנן ארבעט דער איסור פון מחזיר גרושתו).

* אבער אויב די ערשטע קידושין זענען געווען אויף אן **עכטן לעוועל** (פיקח, קידושין דאורייתא) און די צווייטע זענען געווען אויף א **נידעריגערן לעוועל** (חרש, וואס לגבי דעם דאורייתא איז עס נאר ווי א "מאק עקט" / נישט קיין עכטע הוויה), דעמאלט קענען די שוואכערע קידושין נישט מפקיע זיין אדער אסר'ן די פרוי אויפ'ן ערשטן מאן הפיקח.

הלכה ט"ו – הלכה י"ז

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(הלכה ט"ו) הממאנת באיש, דינה עם בעלה שמיאנה בו כדינה עם מי שלא קידשה מעולם. היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מן הכהונה. ואם נישאת לאחר וגירשה האחר או מת או מיאנה בו, מותרת לחזור לראשון.

(הלכה ט"ז) ולא עוד, אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו, ונישאת לאחר אחר שמיאנה בו וגירשה האחר, מותרת לחזור לראשון, שכל היוצאה במיאון אף על פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט ומותרת לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט ונישאת לאחר ומיאנה באחר אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בגט ומן האחרון במיאון, ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת, וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון.

(הלכה י"ז) הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו. לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין מותרת לאחיו.

2. פשוט'ער פשט

א קטנה וואס מאכט מיאון אויף איר מאן ווערט בכלל נישט פאררעכנט ווי א גרושה, נאר איר דין צו אים איז פונקט ווי ער וואלט איר קיינמאל נישט מקדש געווען. ממילא: (א) זי איז מותר צו זיינע קרובים און ער איז מותר צו אירע קרובות (עס בלייבט נישט קיין איסור פון אחות אשתו אדער כלתו וכדומה); (ב) זי ווערט נישט פסול לכהונה (אלס גרושה); (ג) אויב זי האט חתונה געהאט מיט א צווייטן און יענער האט איר גע'גט, אדער ער איז געשטארבן, אדער זי האט געמאכט מיאון אויף אים, מעג זי צוריקגיין צום ערשטן (עס איז נישטא קיין איסור מחזיר גרושתו).

נאך מער: אפילו דער ערשטער מאן האט איר צו ערשט געגעבן א גט, און איר צוריקגענומען (אלץ אלס קטנה), און דאס צווייטע מאל האט זי געמאכט מיאון אויף אים, און נאכדעם האט זי חתונה געהאט מיט א צווייטן און יענער האט איר גע'גט – מעג זי נאך אלץ צוריקגיין צום ערשטן, ווייל יעדע פרוי וואס גייט ארויס מיט מיאון, אפילו עס איז פריער געווען א גט צווישן זיי, ווערט פאררעכנט ווי זי האט זיך קיינמאל נישט גע'גט פון אים מיט א גט. אבער אויב דער ערשטער מאן האט איר גע'גט מיט א גט (אן קיין מיאון אין אים), און זי האט חתונה געהאט מיט א צווייטן מאן און געמאכט מיאון אינעם צווייטן, טאר זי נישט צוריקגיין צום ערשטן (און אוודאי נישט אויב דער צווייטער האט איר גע'גט אדער איז געשטארבן), און זי איז אויך אסור צום ערשטן מאנ'ס טאטן, זון און ברודער ווי אלע אנדערע גרושות.

א קטנה וואס מאכט מיאון אין איר יבם איז אסור צום יבמ'ס טאטן, ווייל ווען איר מאן איז געשטארבן האט זי אויסגעזען ווי דעם

טאטנ'ס שנור (כלה). אבער אויב זי האט געמאכט מיאון אין איינעם פון די יבמים, איז זי מותר צו די אנדערע ברידער.

3. חידושים און הסברים

*** די ווירקונג פון א גט ביי א קטנה וועלכע ס'איז דא א שפעטערדיגער מיאון קעגן וועלכן ס'איז נישטא:**

* *דער חידוש פונעם ערשטן פאל (שקדמו גט):* דער ערשטער מאן האט איר דאך געגעבן אן עכטן גט! פארוואס ווערט זי נישט אסור אלס מחזיר גרושתו נאכדעם וואס דער צווייטער מאן גט איר? ווייל וויבאלד די קידושין פון א יתומה קטנה זענען נאר מדרבנן, און ביים סוף איז זי ארויסגעגאנגען פון דעם זעלבן ערשטן מאן דורך מיאון, עקרת דער מיאון און איז מגלה למפרע אז די גאנצע ערשטע נישואין זענען גארנישט געווען. ממילא שטעלט זיך ארויס אז זי האט קיינמאל נישט געדארפט דעם גט, און אפילו דער "עכטער גט" וואס ער האט איר געגעבן פריער פארלירט זיין משמעות און ווערט בטל.

* *דער חילוק צום צווייטן פאל (יצאת ממנו בגט ומן האחרון במיאון):* מען האט געוואלט זאגן א סברא אז וועלן א מאן גיט א גט פאר א קטנה (וואס אירע קידושין זענען נאר מדרבנן), איז דער גט בכלל גארנישט ווערט ("ער האט געגעבן דאס אומריכטיגע צעטל" פאר א "פעיק נישואין"), ווייל א גט מאכט עס נישט פאר קיין נישואין מדאורייתא, און ממילא איז עס באמת נאר ווי א מיאון.

דאס ווערט אבער אפגעווארפן פונעם צווייטן פאל אינעם רמב"ם: מען זעט אז א גט ביי א קטנה ארבעט יא און מאכט איר יא פאר א גרושה! אויב עס בלייבט ביים גט אליין (ווען זי האט נאר געמאכט מיאון אינעם *צווייטן* מאן, נישט אינעם ערשטן), בלייבט דער גט פונעם ערשטן מאן אין קראפט. הגם מען האט מעיקרא נישט געדארפט קיין גט (ווייל מיאון וואלט געהאלפן), פונדעסטוועגן וויבאלד מען האט געניצט א שטר גט, ברענגט דאס אריין די חומרות פון א גט מדרבנן (אזוי ווי א גזירה, ווייל מענטשן האבן געזען אז זי גייט ארויס מיט א גט), און ממילא איז דא דער איסור פון מחזיר גרושתו און זי ווערט אסור אויף זיינע קרובים.

*** פארוואס א ממאנת ביבם איז אסור צום שוועגער אבער מותר צו די ברידער:**

בעצם, ווען א קטנה מאכט מיאון לאזט עס גארנישט איבער (עס עקרת די נישואין למפרע). פארוואס איז דא מער "מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו" ווי ביי א געוועלכיכער ממאנת? דער הסבר איז אז אין דעם מאמענט וואס דער ערשטער מאן (דער זון) איז געשטארבן, איז זי נאך נישט געווען קיין ממאנת; זי איז געפאלן ליבום און האט אויסגעזען ווי זי גייט ווייטער אין דער משפחה אלס א פולשטענדיגע כלה פונעם שוועגער. דער שפעטערדיגער מיאון איז געווען נאר אויפ'ן יבם ("אים וויל איך נישט"), נישט דירעקט אויפ'ן אריגינעלן פארשטארבענעם מאן. ממילא, לגבי דעם שוועגער בלייבט דער רושם אז זי איז געווען זיין שנור ("נראית ככלתו"). אבער לגבי די אנדערע ברידער (אויב זי האט געמאכט מיאון אין איין יבם), וויבאלד דער מיאון נעמט אוועק די זיקה און די קידושין זענען נאר מדרבנן, האט זי נישט קיין שום קורבה צו זיי און זי מעג לכתחילה חתונה האבן מיט אן אנדערן ברודער.

הלכה י"ח – הלכה י"ט

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(הלכה י"ח) כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.

(הלכה י"ט) ומיום כתיבת הגט מונין למגורשת, ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים, מיום הכתיבה מונין שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה.

2. פשוט'ער פשט

יעדע פרוי וואס ווערט גע'גט אדער ווערט אן אלמנה טאר נישט חתונה האבן און זיך נישט פארקנס'ן ביז זי ווארט נייניציג פולע טעג – אויסער דעם טאג פונעם גט אדער טויט, און אויסער דעם טאג פון די נייע אירוסין (צוזאמען קומט עס אויס 91 אדער 92 טעג). דער טעם איז כדי מען זאל וויסן צי זי איז מעוברת (ווייל נאך דריי חדשים איז ניכר עוברה), כדי צו קענען אונטערשיידן צווישן דעם קינד פונעם ערשטן מאן און דעם קינד פונעם צווייטן.

ביי א גרושה הייבט מען אן ציילן די נייניציג טעג פונעם טאג וואס מען האט *געשריבן* דעם גט (כתיבת הגט), אפילו אויב דער גט איז געווען אויף א תנאי אדער איז אנגעקומען צו איר אין די הענט ערשט נאך עטליכע יאר, ווייל פונעם מאמענט וואס מען שרייבט דעם גט טאר דער מאן זיך מער נישט מתייחד זיין מיט איר.

3. חידושים און הסברים

*** די נפקא מינה פון "להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון":**

אויף א שפאסיגן אופן: מען דארף וויסן וועמענס קינד עס איז כדי צו וויסן צי ער איז א "ראפשיצער אייניקל" און האט די זכותים. און על דרך האמת איז די הלכה'דיגע נפקא מינה כדי מען זאל נישט נכשל ווערן אין איסורי עריות (ווי למשל חתונה האבן מיט אן אחותו מאביו ווייל מען מיינט אז זי איז פון אן אנדערן טאטן) און אנדערע הלכה'דיגע פראבלעמען פון יחוס.

*** דער צוטרוי אז מען איז זיך נישט מתייחד נאך כתיבת הגט:**

דער רמב"ם זאגט אז אויב דער שליח האט געברענגט דעם גט נאך עטליכע יאר קען זי גלייך חתונה האבן, ווייל מען רעכנט פון דער כתיבה "שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה". אויב מען וואלט חושש געווען אז זיי האבן זיך יא מתייחד געווען צווישן כתיבה און מסירה, וואלט דאך די גאנצע הבחנה צעשטערט געווארן! זעט מען פון דא אז וויבאלד ס'איז דא אן איסור דרבנן זיך צו מתייחד זיין נאכ'ן שרייבן דעם גט (אפילו פאר'ן געבן), פארלאזן מיר זיך

אינגאנצן אז אידן היטן דעם איסור און זענען זיך טאקע נישט מתייחד.

הלכה כ' – הלכה כ"א

1. די וועריטער פונעם רמב"ם

(הלכה כ') גזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום, אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית, ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין, ואפילו בתולה מן האירוסין צריכות להמתין תשעים יום.

**(הלכה כ"א) שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין תשעים יום, ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן תשעים יום כדי להבחין בין זרע שנזר

ע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן יפת תואר אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד, והשלשים מכלל התשעים.**

2. פשוט'ער פשט

חכמים האבן מתקן געווען די ניינציג טעג אלס אן אלגעמיינע גזירה (לא פלוג), אפילו ביי א פרוי וואס קען בכלל נישט האבן קיין קינדער (ווי א קטנה, זקנה, עקרה, אילונית), אדער אין א מצב וואו זי קען נישט זיין מעוברת פונעם מאן (זי איז נתגרשה אדער נתאלמנה מן האירוסין, אפילו זי איז א בתולה, אדער ווען דער מאן איז געווען אין מדינת הים, קראנק, אדער אין תפיסה).

אויך א שפחה וואס איז באפרייט געווארן און א גיורת וואס האט זיך מגייר געווען דארפן ווארטן ניינציג טעג. אפילו א גוי מיט זיין ווייב וואס האבן זיך מגייר געווען צוזאמען, צעשיידט מען זיי אויף ניינציג טעג, כדי צו מאכן אן אונטערשייד צווישן א קינד וואס איז נזרע בקדושה און א קינד וואס איז נזרע שלא בקדושה.

אויך א יפת תואר, הגם די תורה האט איר געגעבן דרייסיג טעג "לתקנת עצמה", דארף זי ווארטן ניינציג טעג "לתקנת הולד", און די דרייסיג טעג ווערן אריינגערעכנט אין די ניינציג.

3. חידושים און הסברים

*** פארוואס דארף מען הבחנה ביי א גיורת און א גר מיט זיין ווייב (נזרע בקדושה קעגן שלא בקדושה):**

ערשטנס, ביי א סתם גיורת אדער משוחררת ווייסט מען נישט מיט וועמען זי איז געווען פאר'ן גירות (מען קען נישט געטרויען א גוי), און ביי א שפחה איז א קינד פון פאר'ן שחרור בכלל נישט מיוחס נאך איר. אבער אפילו ביי א גר ואשתו וואס זענען זיך מתגייר צוזאמען – וואו דאס קינד וועט סיי ווי זיין א כשר'ער איד – דארף מען נאך אלץ וויסן צי ער איז "נזרע בקדושה" אדער "שלא בקדושה".

עס זענען דא צוויי הלכה'דיגע נפקא מינות אין דעם:

1. לגבי שררה און מינוי (ווי למשל מאכן פאר א נשיא), וואו מען דארף זיין פון "מקרב אחיך" (ווי מען זעט אין דער מעשה אין גמרא מיט רבי מאיר וואס מען האט נישט געקענט מאכן פאר נשיא צוליב זיין אפשטאם).

2. לגבי כהונה: א גיורת (אדער א טאכטער פון גרים) וואס איר הורתה ולידתה איז געווען בקדושה האט אנדערע דינים ווי איינע וואס איז נזרע שלא בקדושה וואס איז א פראבלעם פאר א כהן.

*** דער אונטערשייד צווישן די 30 טעג און 90 טעג ביי א יפת תואר:**

דער רמב"ם פארענטפערט א קלארע סתירה: אין פסוק שטייט דאך אז ביי א יפת תואר וואלט מען נאר איין חודש ("וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"), וויאזוי קומט ארויס להלכה אז מען דארף וואלטן ניינציג טעג?

דער רמב"ם לייגט עס אראפ מיט א געוואלדיגער הבחנה: די דרייסיג טעג פון דער תורה זענען "לתקנת עצמה" – דער רמב"ם לערנט פשט אין חומש אז דאס איז א דין פון רחמנות און א מדה פון בין אדם לחבירו וויאזוי מען גייט אום מיט א יפת תואר, צו געבן איר צייט זיך צו בארואיגן. אבער די ניינציג טעג פון חכמים זענען א גאנץ אנדערער דין – "לתקנת הולד" (הבחנה). דערפאר איז עס נישט קיין סתירה, און די דרייסיג טעג פון דער תורה גייען אריין אין דעם חשבון פון די ניינציג טעג (ווייל אין יענע דרייסיג טעג איז ער דאך נישט געווען מיט איר).

*** [דיגרעסיע: א וועריטל און א ראיה פונעם לשון הרמב"ם "זרע שנזרע בקדושה" צו דער דין תורה איבער'ן ספר "זרע קודש"]:**

* עס איז אמאל געווען א באקאנטע דין תורה (וואו א חשוב'ער רב האט געשריבן א תשובה דערויף) קעגן א מחבר (ר' יצחק ווייס) וואס האט ארויסגעגעבן א ספר מיט תורות פונעם ראפשיצער רב און עס אנגערופן מיט'ן נאמען **"זרע קודש"** (וואס איז מרמז אויף ראפשיץ). די טענה פון די אייניקלעך ביי דער דין תורה איז געווען אז נאר אן עכט אייניקל פונעם הייליגן רבי'ן מעג ניצן אזא נאמען וואס רופט זיך אויפ'ן רבי'נס זרע, כדי מען זאל קענען מבחין זיין ווער עס איז אן אייניקל ("זרע קודש") און ווער נישט.

* בדרך צחות קען מען ברענגען א געוואלדיגע ראיה לטובת יענעם מחבר פונעם רמב"ם'ס לשון דא אין הלכה כ"א: דער רמב"ם רופט דאך אן **יעדן אייניגן איד** וואס ווערט געבוירן נאכ'ן גירות מיט'ן נאמען **"זרע שנזרע בקדושה"**! זעט מען דאך אז "זרע קודש" מיינט נישט דווקא א ראפשיצער אייניקל, נאר סתם יעדער איד אויף דער וועלט הייסט "זרע קודש"! און פארקערט, עס איז גאר א גרויסע ענווה פאר א ראפשיצער זיך צו רופן מיט א נאמען וואס געהערט צו אלע אידן גלייך... (כאטש אינעם קאנטעקסט פון חסידישע ספרים מיינט "זרע קודש" פארשטייט זיך יא ספעציפיש ראפשיץ).

הלכה כ"ב – הלכה כ"ד

1. די וועריטער פונעם רמב"ם

(הלכה כ"ב) הממאנת אינה צריכה להמתין תשעים יום, לא גזרו אלא בגרושה. וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר, וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין.

(הלכה כ"ג) מי שנישאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה בית דין מתחתיו, אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין, שכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.

(הלכה כ"ד) ... המארס בתוך תשעים יום מנדין אותו, אירס וברח אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום מפרישין אותן עד אחר הזמן ויעמוד עם אשתו.

2. פשוט'ער פשט

א קטנה וואס גייט ארויס דורך מיאון דארף נישט ווארטן ניינציג טעג, ווייל חכמים האבן נאר גוזר געווען ביי א גרושה. אויך א פרוי וואס איז מזנה, אדער אן אנוסה ומפותה, דארפן נישט ווארטן, ווייל זי היט זיך אויס (מתהפכת) נישט צו ווערן מעוברת.

א פרוי וואס האט חתונה געהאט בטעות און עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז זי איז אסור צו איר מאן און בית דין האט איר ארויסגענומען פון אים: אויב זי איז א קטנה וואס קען נישט געבוירן, דארף זי נישט ווארטן, ווייל אזא פאל איז א זעלטענע זאך (דבר שאינו מצוי), און אויף א דבר שאינו מצוי האבן חכמים נישט גוזר געווען.

אויב איינער גיט קידושין (מארס) אינמיטן די ניינציג טעג פון הבחנה, לייגט מען אים אין חרם (מנדין אותו). אבער אויב ער האט געגעבן קידושין און איז אנטלאפן (אירס וברח), לייגט מען אים נישט אין חרם. אויב ער האט שוין געמאכט נישואין (כנס) בתוך תשעים יום, צעשיידט מען זיי ביז די ניינציג טעג גייען אריבער, און דערנאך מעג ער בלייבן מיט זיין ווייב (מען קנס'ט אים נישט ער זאל מוזן געבן א גט).

3. חידושים און הסברים

*** די קולא ביי "נישאת בטעות" נאר ווען זי איז א קטנה (אמת'ער חשש הבחנה קעגן "לא פלוג"):**

* "נישאת בטעות" מיינט נישט אז זי האט בטעות נישט באמערקט אז זי שטייט אונטער א חופה מיט א רינגל, נאר אז זי האט חתונה געהאט מיינעדיג אז זי איז מותר (ווי למשל זי האט געהערט אז איר מאן איז געשטארבן, און דערנאך "בא בעלה" און בית דין פסק'נט "תצא מזה ומזה").

* *דער חילוק פון הלכה כ':* אין הלכה כ' האט מען געלערנט אז א סתם קטנה וואס ווערט גע'גט דארף *יא* ווארטן ניינציג טעג מדין "לא פלוג". פארוואס דארף א קטנה ביי "נישאת בטעות" נישט ווארטן, און א גדולה יא? דער הסבר איז: ווען א פרוי קען באמת האבן א קינד (א גדולה), איז עס א פראקטישער פראבלעם און אן אמת'דיגער חשש פון עירוב זרע (מען דארף באמת וויסן ווער דער טאטע איז, ווייל אויב נישט קען עס ברענגען גרויסע פראבלעמען); דעריבער, אפילו אין א זעלטענעם פאל פון "נישאת בטעות" (מילתא דלא שכיחא / אינו מצוי), איז מען יא מקפיד אויף נייצוג טעג. אבער ביי א קטנה שאינה ראויה לילד איז דאך נישטא קיין אמת'ער חשש עיבור, נאר דער גאנצער איסור איז בלויז א גזירה משום "לא פלוג" (מען זאל נישט אונטערשיידן צווישן א קטנה און א גדולה). ווען עס קומט זיך צוזאמען א "לא פלוג" מיט א פאל וואס איז זייער זעלטן ("נישאת בטעות ונודע שהיא אסורה" – א דבר שאינו מצוי), האבן חכמים נישט אויסגעברייטערט די גזירה פון לא פלוג אויף אזא זעלטענעם מצב.

*** פארוואס איז מען נישט מנדה ביי "אירס וברח"?**

פארוואס ווען ער אנטלויפט לייגט מען אים נישט אין חרם? מען קען דאך הלכה'דיג מנדה זיין א מענטש אפילו שלא בפניו! דער ענטפער איז אז מען זעט פון דא אז די חכמים האבן עס נישט געענומען אזוי שטרענג ווי אן עצם איסור, ווייל די גאנצע תקנה איז נאר ווענן הבחנה (און ביי אירוסין אליין, אדער וואו עס איז נאר א לא פלוג, פעלט עס נישט אויס אזוי וויכטיג צו גיין מנדה זיין שלא בפניו).

הלכה כ"ה – הלכה כ"ח

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

(הלכה כ"ה) וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואף על פי שהזרע ידוע למי הוא. מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו. ומינקת שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין לחלב כשתתעבר.

(הלכה כ"ו) כמה הוא זמן היניקה ארבעה ועשרים חודש חוץ מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו. וכשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה. אפילו נתנה בנה למיניקה או שגמלתהו בתוך ארבעה ועשרים חודש לא תינשא. מת בנה מותרת להינשא ואין חוששין שמא תהרגנו.

(הלכה כ"ז) עבר ונשא מעוברת או מיניקה בתוך זמן יוציא בגט ואפילו היה כהן. ואם היה ישראל יחזירנה אחר ארבעה ועשרים חודש של מיניקה. נשאה וברח ולאחר זמן בא ישב עם אשתו ואין בכך כלום.

(הלכה כ"ח) אירס מעוברת או מיניקה אין כופין אותו להוציא ולא יכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.

2. פשוט'ער פשט

חכמים האבן מתקן געווען א נייע תקנה לטובת דעם קינד: א מענטש טאר נישט חתונה האבן מיט א פרוי וואס איז טראגעדיג פון אן אנדערן מאן (מעוברת חבירו) אדער וואס זויגט א קינד פון אן אנדערן מאן (מינקת חבירו) – אפילו ווען עס איז אינגאנצן קלאר וועמענ'ס קינד עס איז (למשל, זי איז שוין אינעם ניינטן חודש פונעם פריערדיגן מאן). דער טעם ביי א מעוברת: מען האט מורא אז דער נייער מאן וועט נישט זיין געגנוג פארזיכטיג בשעת תשמיש און וועט שאדן טוהן פאר'ן קינד, ווייל עס ארט אים נישט אזוי שטארק אויף א פרעמדנ'ס קינד. דער טעם ביי א מינקת: מען האט מורא אז אויב זי וועט ווערן טראגעדיג פונעם נייעם מאן וועט איר

מילך קאליע ווערן (יתעכר החלב), און דער נייער מאן וועט נישט אויסגעבן געלט צו היילן און פארבעסערן די מילך מיט מאכלים וואס העלפן דערצו (אזוי ווי דער גמרא'ס אויסדרוק "כביצה דאמי" – צוצושטעלן אייער און אנדערע זאכן, אדער צו דינגען אן אנדערע מינקת).

דער זמן פון יניקה איז פיר און צוואנציג חדשים (צוויי יאר), אחוץ דעם טאג פון געבורט און דעם טאג פון די אירוסין. פונקט ווי עס איז אסור צו מאכן נישואין אין דער צייט, איז אויך אסור צו מאכן אירוסין. די גזירה איז אבסאלוט (לא פלוג): אפילו זי האט איבערגעגעבן איר קינד צו א ספעציעלער מינקת, אדער זי האט אים אפגעווייגט פונעם זויגן אינמיטן די 24 חדשים, טאר זי נאך אלץ נישט חתונה האבן. אבער אויב דאס קינד איז געשטארבן, מעג זי גלייך חתונה האבן, און מען איז נישט חושש אז זי וועט חלילה דערשטיקן דאס קינד כדי צו קענען חתונה האבן.

אויב איינער איז עובר אויף דער תקנת חכמים און האט חתונה (נישואין) מיט א מעוברת אדער א מינקת אינמיטן דער צייט, מוז ער איר געבן א גט – אפילו אויב ער איז א כהן (וואס וועט איר שוין קיינמאל נישט קענען צוריקנעמען). אויב ער איז א ישראל, מעג ער איר צוריקנעמען נאך די 24 חדשים. אבער אויב ער האט חתונה געהאט און איז אנטלאפן (נשאה וברח), און ער קומט צוריק ערשט נאכדעם וואס די 24 חדשים זענען אריבער, מעג ער בלייבן וואוינען מיט איר. אויב ער האט נאר געגעבן קידושין (אירס), צווינגט מען אים נישט צו געבן א גט, נאר ער מוז אפשטופן די חתונה ביז נאך דער צייט פון יניקה אדער ביז דאס קינד שטארבט.

3. חידושים און הסברים

*** דייקן אינעם לשון הרמב"ם "כשתתעבר":**

מען וואלט געקענט פרעגן פארוואס מען זאגט אז דער חשש ביי א מינקת איז אז די מילך וועט קאליע ווערן דוקא ווען זי ווערט מעוברת פונעם נייעם מאן, אין אנפאנג שטייט דאך נאר "שמא יתעכר החלב"? נאר אין סוף פונעם זאץ שרייבט דער רמב"ם אליין בפירוש: "בדברים המועילין לחלב **כשתתעבר**" – אז דאס קאליע ווערן פון דער מילך קומט ווען זי ווערט ווידער טראגעדיג.

*** דער פסיכאלאגישער און היסטארישער אונטערשייד צווישן אן אייגענעם טאטן און א פרעמדן מאן:**

פארוואס איז מען חושש אויפ'ן נייעם מאן, וויל ער דען חלילה הרג'ענען דאס קינד? דער ענטפער איז אז מען רעדט נישט חלילה פון הרג'ענען, אבער אן אמת'ער טאטע נעמט אן אנדערע אחריות ("קעיר"). א נארמאלער טאטע מעג זיין מיט זיין ווייב ווען זי איז א מעוברת אדער א מינקת, ווייל מען געטרויעט אים אז ער וועט אכטונג געבן אויפ'ן עובר, און אויב די מילך ווערט שוואך וועט ער קויפן גוטע מאכלים אדער ברענגען א מינקת. אבער א פרעמדן מאן געטרויעט מען נישט אין אזא דעליקאטער סיטואציע.

היסטארישער בליק: אין יענע צייטן ווען מענטשן האבן געהונגערט, האט דאס ביסל מילך פון דער מאמען געקענט זיין דער אונטערשייד צווישן לעבן און טויט פאר'ן קינד, דעריבער האבן חכמים דאס אזוי שטרענג באוואכט.

*** די שוערקייט פון דער הלכה אין דער פראקטיק היינטיגע צייטן:**

די הלכה פון "מינקת חבירו" איז א גרויסער "בראנד" (זייער א שווערע הלכה למעשה). עס מאכט זיך אז א יונגערמאן שטארבט אדער גט זיך, און די פרוי בלייבט אליין און טאר נישט חתונה האבן צוויי גאנצע יאר – און דאס אפילו היינטיגע צייטן וואו דאס רוב פרויען זויגן סיי ווי נישט אזוי לאנג (אדער ניצן פארמולע). עס זענען דא אסאך תשובות פון פוסקים וואו מען פרובירט צו זיין מקיל אין פארשידענע פעלער, אבער דער לשון הרמב"ם ("אפילו נתנה בנה למיניקה או שגמלתהו... לא תינשא") איז גאנץ שארף און פארמאכט די טיר.

*** דער חשבון פון די חדשים וועו ביידע הלכות קומען צוזאמען:**

די צוויי תקנות (הבחנה און מינקת) ארבעטן צוזאמען אזוי: א גרושה אדער אלמנה מוז אלעמאל ווארטן 90 טעג (3 חדשים) צוליב "שמא מעוברת היא". אויב אין די דריי חדשים אנטדעקט מען אז זי איז טאקע א מעוברת, קומט פלוצלינג צו די צווייטע הלכה פון מעוברת און מינקת חבירו – וואס מיינט אז זי מוז ווארטן נאך די איבעריגע חדשים פונעם עיבור (ארום 6 חדשים) פלוס נאך 24 חדשים פון יניקה.

*** פארוואס איז דער קנס ביי מעוברת ומינקת הארבער ווי ביי תשעים יום פון הבחנה?**

עס איז דא א בולט'ער אונטערשייד: פריער (אין הלכה כ"ד), ביי איינעם וואס האט חתונה געהאט (כנס) בתוך תשעים יום פון הבחנה, פסק'נט דער רמב"ם אז "מפרישין אותן" – מען צעשיידט זיי בלויז, אבער ער דארף נישט געבן קיין גט. דא אבער, ביי מעוברת ומינקת, פסק'נט דער רמב"ם "יוציא בגט" אפילו ביי א כהן! פארוואס איז עס דא אזויפיל שטרענגער? ווייל ביי תשעים יום איז עס נאר א חשש פון ערבוב הזרע (יחוס), משא"כ ביי מעוברת ומינקת חבירו גייט עס אין אן ענין פון **סכנה פאר'ן קינד**, און וואו עס איז דא א חשש סכנה פאר א קינד זענען חכמים געווען אסאך מער מחמיר.

*** דאס "איבערקליגן די סיסטעם" ביי נשאה וברח:**

ביי דער הלכה פון "נשאה וברח", כאטש לכתחילה צווינגט מען אים ארויסצוגעבן א גט ("יוציא בגט"), אבער אויב ער איז אנטלאפן און האט "איבערגעקליגט די סיסטעם" ביז די 24 חדשים זענען אריבער, לאזט מען אים בלייבן מיט איר ("ישב עם אשתו ואין בכך כלום"). דאס באווייזט אז דאס ארויסגעבן א גט איז א קנס און א מיטל זיי צו צעשיידן אין דער צייט פון סכנה, און נישט אז די קידושין זענען בטל.

*** די גרויסקייט פונעם קנס ביי א כהן:**

וועו א ישראל מוז געבן א גט, קען ער איר צוריקנעמען נאך 24 חדשים. אבער פאר א כהן איז דאס א ריזיגער קנס, ווייל אזוי ווי

ער גיט איר א גט ווערט זי א גרושה און ער טאר איר מער קיינמאל נישט צוריקנעמען!

שאלה ותשובה: אויב זי איז א "מינקת חבירו" דורך גירושין, איז זי דאך שוין סיי ווי געווען א גרושה פארדעם (און וויאזוי האט דער כהן בכלל חתונה געהאט מיט איר)? דער תירוץ איז אז מען רעדט דא וועו זי איז געווען אן **אלמנה** פונעם ערשטן מאן (און דער כהן האט געמעגט חתונה האבן מיט איר מעיקר הדין), און יעצט דורכ'ן גט ווערט זי **זיין אייגענע גרושה** און ווערט אסור אויף אים!

* **א קריטיק אויפ'ן לשון הרמב"ם "עד שימות הולד":**

אין הלכה כ"ח שרייבט דער רמב"ם אז ער טאר נישט מאכן נישואין "עד אחר זמן היניקה או **עד** שימות הולד". דאס ווארט "עד" (ביז דאס קינד וועט שטארבן) קלינגט שלעכט (כאילו מען ווארט דערויף); דער רמב"ם מיינט באמת צו זאגן "**אם** ימות הולד" (אויב דאס קינד שטארבט), בהמשך צו דער פריערדיגער הלכה ("מת בנה מותרת להינשא").

* **שיטת הראב"ד:**

אין דער השגת **הראב"ד** אויפ'ן ארט איז ער חולק אויפ'ן רמב"ם'ס חילוק צווישן נישואין און אירוסין (אדער צווישן תשעים יום און מינקת) און האלט אז אין ביידע פעלער לייגט מען אים אין נידוי ביז ער גיט איר א גט ("מנדין אותו עד שיוציא").

תמלול מלא

רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים, הלכות גירושין, פרק י"א: הלכות מיאון, מחזיר גרושתו און הבחנה

הקדמה צו פרק י"א: דער סדר און אינהאלט פונעם פרק

ר' יצחק: [[#1]] א גוטן, א גוטן, שלום וברכה. מיר לערנען ווייטער אונזער שיעור רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים, הלכות גירושין, פרק י"א, דער עלפטער פרק פון גירושין. אין דעם פרק גייט מען רעדן, א גרויס חלק פון דעם פרק איז דער ענין פון מחזיר גרושתו. מיר האבן שוין אביסל דערמאנט מחזיר גרושתו אין דעם פאריגן פרק, און דאס איז אפשר דער קשר. ווייל די לעצטע פאר פרקים לויפן אויף די הלכות פון נאך גירושין, וואס געשעט נאך גירושין. וואס געשעט אויב ס'איז נישט א כשר'ער גט און מ'האט זיך גע'גט, און נאך א פאר הלכות וואס געשעט פון נאכ'ן גט'ן.

דא נאכ'ן גט'ן קומט ארויף די מצוה פון דעם איסור פון מחזיר גרושתו. ווי דער רמב"ם האט געזאגט, דער רמב"ם הייבט אייביג אן זיינע ספרים מיט וועלכע מצוות. אין הלכות גירושין איז דא צוויי מצוות:

* די מצוה פון גט, ס'איז א מצות עשה, אז אויב מ'מאכט א גט זאל מען עס טוהן באופן "**וכתב לה**".

* א מצות לא תעשה, אז אויב איינעמ'ס גרושה האט חתונה געהאט מיט אן אנדערן מאן, דעמאלטס טאר נישט דער מגרש נאכדעם נאכאמאל צוריק חתונה האבן מיט איר.

דאס איז א רוב פון דעם פרק. אבער מ'הייבט אן מיט אן אנדערן ענין, מ'הייבט אן מיט מער אזוי ווי עפעס וואס האט נישט ממש מיט א גט. עפעס וואס איז זייער ענליך צו א גט, ווערט געפרופן מיאון. ס'איז א סארט סאלושן פאר א נישט-עכטע קידושין. טייטש אז ס'איז א פעיק גט געמאכט פאר א פעיק קידושין. אדער א דרבנן'דיגער גט פאר א דרבנן'דיגע קידושין, און ס'האט נישט על פי רוב די הלכות פון גירושין. דער רמב"ם הייבט אן מסביר זיין וואס די הלכות זענען יא ביי מיאון, און נאכדעם קומט ער צו מחזיר גרושתו.

און למעשה וואס איז עס? פארוואס זאגסטו אזוי? מחזיר גרושתו הייבט זיך אן ביי י"ב און ס'גייט ביז כ"ח. אה, י"ח איז שוין המתנה. מינקת חבירו, אהה. מינקת חבירו. אהה, אקעי, אקעי.

און ממאנת קומט אריין, וויבאלד אז מ'וואלט זאגן צי ממאנת האט הלכות מחזיר גרושתו, ברענגט מען שוין די עיקר הלכות מחזיר גרושתו, און וויבאלד אז ס'איז דא אויך די הלכה פון הבחנה, דריי חדשים, אדער מינקת חבירו, און אויף דעם איז אויך דא א הלכה צי ממאנת האט די זעלבע הלכה. יא, ברענגט עס אריין. סאו, ס'דאכט זיך אז אלע חלקים פון דעם פרק איז הלכות ממאנת, הלכות מיאון, הגם אז ס'וואלט געמאכט אסאך סענס אז דער רמב"ם זאל האבן אזוי ווי אן עקסטערן פרק פון הלכות מחזיר גרושתו, ווייל אזוי ווי נאך א מצוה פון גירושין, דאס שטימט אויך אין דעם סדר, איז דאך א מסכים, אפשר פון דעם ליגט עס דא.

אין דעם האב איך עס אזוי אנגעקוקט אז מיאון איז א קריטיש וויכטיגע נושא צו נארמאלע מענטשן. פארוואס? ווייל ס'איז ענליך צו גירושין, מ'האט יעצט געלערנט אלע הלכות פון גירושין. מוז דאך דער רמב"ם זאגן אזא דיסקלעימער: יעצט גיי איך זאגן וואס איז א מיאון און אלע הלכות פון מיאון. און ער גייט צו מחזיר גרושתו, אבער ביסט געערעכט אז דער רוב פרק איז טאקע אבאוט מיאון, סאו קען מען נישט זאגן אז דער פרק איז אבאוט מחזיר גרושתו און מיאון, נאר ס'איז מיאון, און נאכדעם זאגט מען אגב אורחא א שמועס פון מחזיר גרושתו.

און דער דריטער חלק פון דעם פרק, אזוי ווי ר' יצחק האט געלייגט אין זיין שיין קעפל, איז די תקנה פון חכמים אז מ'קען נישט חתונה האבן, א פרוי וואס איז מינקת, אדער מעוברת, קען נישט חתונה האבן אזוי שנעל א שיק. מ'דארף געבן צייט נאך דעם פריערדיגן מאן. יא.

מ'קען זאגן אין אנדערע ווערטער צוויי ווענן:

1. איין זאך, אזוי ווי דו האסט געזאגט, אז דאס איז נאך דעם גט, אז דא נאך דעם גט טאר מען נישט מחזיר זיין גרושתו.

2. און נאך א זאך קען מען זאגן אביסל אנדערש. קענסט זאגן, ס'איז דא גירושין דאורייתא וואס מ'האט געלערנט ביז יעצט, און ס'איז דא א זאך וואס איז גירושין דרבנן, מאכט אויך דאך א סענס דער סדר. נאך גירושין דאורייתא, לערנען מיר הלכות גירושין שמדרבנן.

יא. אקעי. נאר געזאגט, דער ערשטער באנטש הלכות גייט זיין קלאר וועגן דער נושא פון קטנה וויאזוי זי האט חתונה, וויאזוי זי גט זיך אדער נישט גט זיך. ס'איז שוין געלערנט א פריערדיגן פרק א סוד אז מ'זאל נישט זיין קאנעקטעד אינעם מיאון, ווייל מיאון איז **"בת קול יוצאת"**... נישט קיין גוטע זאך. גייט מען לערנען די זאך וואס מ'זאל נישט זיין אינוואלווד אין דעם. איך מאך א שנעלע הפסקה, אנטשולדיג.

און ס'שטימט זייער גוט. מ'האט געלערנט יעצט א נארמאלע קידושין און א נארמאלע גירושין. יעצט גייט מען לערנען די פעיק וואס דו רופסט פעיק, אדער די דרבנן'דיגע קידושין, דרבנן'דיגע גירושין. יא.

הלכה א': דער איסור פון חתונה האבן מיט א קטנה

דער חילוק צווישן קידושי האב און נישואי יתומה

מ'הייבט אן מיט דעם וואס מ'טוט נישט בכלל. יא. זאגט דער רמב"ם אזוי: מיר גייען דא לערנען הלכות פון איינעם וואס האט חתונה מיט א קטנה, אבער דער רמב"ם וויל גלייך אנהייבן אקעגן אלע אנטיסעמיטן, און סתם אזוי, ווייל דער רמב"ם וויל אנהייבן מיט דער ריכטיגער זאך, אז ס'איז נישט ריכטיג. יא, דער רמב"ם האט שוין געזאגט אפילו איינמאל. דער רמב"ם זאגט אין הלכות פריה ורביה, **אין נושאין קטנה**, מ'טאר נישט, די חכמים האבן גע'אסר'ט צו חתונה האבן מיט א קטנה.

דער רמב"ם האט שוין געזאגט אין הלכות פריה ורביה, אין הלכות אישות האט ער עס געזאגט, ווייל זי איז נישט קיין בר דעת אז זי זאל ווערן מתקדש. און אין הלכות פריה ורביה האט ער אויך געזאגט, זיך דאכט זיך, אלס דינים פריה ורביה, יא? ווייל מ'דארף נאר קענען, מ'דארף וואוינען מיט א בת בנים, איינע וואס קען האבן קינדער. אה. שוין.

רייט. אבער דא מיינט ער בעיקר, דער מפרש אין דעם מגיד משנה, ער מיינט בעיקר די גמרא וואס יעדער איינער לערנט אין חדר פון דעם אנהייב צווייטן פרק קידושין, אז וואס? אז מ'האט נישט... יא, **"עד שתגדיל, אבל אמרו חכמים... ותאמר בפלוני אני רוצה"**.

רייט, ס'איז אינטערעסאנט אבער, ווייל יענץ רעדט זיך אז דער טאטע זאל נישט מקדש זיין א קטנה, דא רעדט מען אז דאס גאנצע פראבלעם פון מיאון הייבט זיך אן וועז ס'איז נישט דא קיין קידושין דאורייתא, דער טאטע איז נישט מקדש, נאר איר מאמע, וואטעוועך. ניין, ווייל וועז דער טאטע איז מקדש איז דא דער סאלושן פון א גט, ווייל ס'ווערט אן עכטע קידושין. רייט. די הלכות אין דער הקדמה איז נישט פון יענער קעיס, און פארדעם דארף דער רמב"ם זאגן צוויי מאל, ווייל דא זאגט ער **אין נושאין קטנה** אז זאלסט נישט מיינען, איינער קען טראכטן אז אפשר מיאון...

ס'איז אויך געשטאנען **"ולא ישא אדם את אשתו קטנה"**, ניין? **"את בתו"**, דאס איז אן אנדער הלכה. דאס וואס מ'האט געלערנט אין הלכות אישות, דו האסט דערמאנט א דריטע הלכה, אבער קודם די הלכה וואס דער מגיד משנה ברענגט, דאס וואס מ'האט געלערנט אין הלכות אישות אז **"לא יקדש אדם את בתו קטנה"**, אז א טאטע זאל נישט מקדש זיין א קטנה, ער זאל ווארטן ביז זי וועט אויפוואקסן.

דא רעדט מען אן אנדער זאך, זי האט נישט קיין טאטע, אפילו זי האט נישט קיין טאטע... אה, ניין, דאס ערשטע שטיקל רעדט פון א יתומה? יא, די הלכה הייבט זיך אן א יתומה. קיינמאל נישט, אבער בעצם א קטנה מיינט קיין שום קטנה, ס'טייטש, נישט זאלסט מאכן א קידושין דאורייתא פון געבן קידושין פאר דעם טאטן.

נאכאמאל, א קטנה איז אזוי: די תורה זאגט אז אויף א קטנה קען דער טאטע מקבל זיין קידושין. ס'טייטש, אויב דער טאטע איז מקבל קידושין פאר זיין טאכטער וואס איז א קטנה, ווערט זי מקודשת מן התורה. די תורה האט געגעבן די רעכט. און די רבנן האבן גע'אסר'ט סיי פאר דעם טאטן צו מקדש זיין, און דא שטייט אז אויך האבן די חכמים גע'אסר'ט פאר א מענטש צו מקדש זיין א קטנה. און צו נושא זיין א קטנה, נעמען א קטנה, יא. עקסטערער איסור, אפשר א גרעסערער איסור דאס נושא זיין. ווייל דא איז נישט דא קיין אמת'ע קידושין, ס'איז נאר דא אזוי ווי נישואין אדער... אה, אה, ווייל ס'איז נישט שייך קידושין, פאר קידושין איז זי נישט קיין בר דעת צו מקבל זיין, צו מאכן א קנין.

רייט. אבער דא שטייט אויך וועז זי איז א יתומה, וועז ס'איז נישטא קיין טאטע, איז דער איסור צו נעמען א קטנה. ס'קען זיין אז דא איז פאר דעם טאטן און דא איז פאר דעם חתן, צוויי אנדערע עבירות. און ס'קען אויך זיין אז ער איז נישט געוואר. ס'הייסט דו געדענקסט איך האב א קשיא, איך זע ס'איז שווער, איך זע אז מ'האט שוין געוואר וועגן דעם.

די קשיא: די סתירה צווישן דעם איסור און דער תקנת חכמים פאר א יתומה

[[#2]] מיר האבן געלערנט, דער רמב"ם האט געזאגט שוין אין הלכות אישות פרק ג', אז דער איסור פון גיין יעצט לערנען איז א תקנת חכמים אז ס'זאל יא זיין נישואין לקטנה. און דער רמב"ם איז מסביר פארוואס פאר א קטנה האט מען מתקן געווען און נישט פאר א שוטה אדער נישט פאר א קטן, ווייל **"שלא ינהגו בה מנהג הפקר"**. מיר האבן געלערנט פארוואס, אז דוקא א יתומה האט מער א פראבלעם אז זי האט נישט קיין טאטע, דוקא האבן די חכמים געמאכט א תקנה מ'זאל חתונה האבן, און דא זעט דער רמב"ם גייט קעגן דער תקנה.

ווייל די סברא איז אז ס'זאל זיין א חילוק. א טאטע נעמט זיך קעיר פון זיין טאכטער, זאל ווארטן ביז זי ווערט גרעסער. אבער אז ס'איז נישטא קיין טאטע, איז וואס, פארוואס זאל מען נישט? ס'וואלט געווען א סברא אז מ'זאל יא מאכן נישואין קטנה, חכמים

האבן דאך געמאכט א תקנה כדי מ'זאל קענען... וועז ס'וואלט אמת געווען אז די זאך אז נושא קטנה איז נישט קיין גוטע זאך, וואלט נישט... וויאזוי קען זיין די חכמים האבן געמאכט א ספעציעלע תקנה אז ס'זאל קענען זיין?

יישוב הקשיא: דער רצון פון א קטנה און די פרעימווארק פאר א יתומה

אקעי, סאו איך מיין איך וויל עס זאגן אזוי. מ'זעט אין דעם פרק אז ס'איז דא א פאר זאכן וואס די חכמים נעמען אריין אין באטראכט. זיי נעמען זייער אסאך אריין אין באטראכט אז אפילו א קינד, וואס מיר וויסן א קינד קען נישט מאכן קיין חלות, אבער מיר זעען אין דעם פרק א פאר מאל אז א קינד האט יא א רצון. אין דעם לשון פון דעם מיאון שטייט: מיין מאמע **"או אחי הטעוני"**, האבן אנגענארט. זי איז נישט קיין פראפערטי. מ'זעט אין דעם פרק אז א קטנה איז נישט קיין פראפערטי. ס'טייטש, מעיקר הדין האט די תורה געגעבן רעכט פאר דעם טאטן, אבער די חכמים זאגן אז מ'דארף זיך יא רעכענען, ס'איז דא א מצוה און די חכמים אסר'ן, און מ'זעט אפילו דעם ענין פון מיאון, אז מ'גיט א געוויסע... וואס? מיאון וועז ס'איז נישטא קיין טאטע.

סאו די חכמים האבן קודם געזאגט מ'זאל נישט נושא זיין קטנות. אבער מ'וויל נישט אפטוהן קטנות. ס'איז דא געוויסע קטנות וואס א מעלה פאר זיי אז א מאן נעמט זיי אונטער זיין באשיץ וועז זי איז א יתומה. סאו ביי א יתומה האבן דאך... ס'טייטש אזוי: מעיקר הדין מן התורה איז נישטא אויף קיין יתומה. די תורה האט נאר א סאלושן פאר א קטנה וואס האט א טאטע. איז א שאלה... דארטן איז די שאלה צי ס'איז א סאלושן. א טאטע קען פארקויפן זיין טאכטער, קען מקדש זיין זיין טאכטער. די חכמים האבן געזאגט אז ס'איז נישט קיין שיינע זאך, א טאטע זאל שטיצן זיין טאכטער און זי דארף נישט זוכן קיין מאן. די זעלבע חכמים האבן דאך אויך געזאגט, מ'זאל מפרנס זיין די טאכטער ווי לאנג ס'פעלט אויס, יא?

[[#3]] ניין, נישט די זעלבע צייט, אבער איך זאג, זיי געבן דאך די פיקטשער, אז, וואטס די פראבלעם? אז זי דארף ברויט? ארבעט און ברענג איר ברויט. אזוי ווי חכמים זאגן טו עס נישט. און די תורה זאגט נישט וואס מ'זאל טוהן מיט א קטנה א יתומה. די תורה אדרעסט דאס נישט.

די חכמים קומען זאגן אזוי: א קטנה וואס האט א טאטן זאל מען נישט מקדש זיין. אבער א יתומה האבן זיי מבטל געווען, דעם איסור וואס זיי האבן געזאגט מ'זאל נישט נעמען א יתומה, האבן זיי מבטל געווען, אבער זיי האבן נישט, וויל ס'הייבט אן **"אין נושאין קטנה"** אויך אויף א יתומה. אבער זיי האבן יא געגעבן א פרעימווארק אז אויב איז דא, איינער וויל יא נושא זיין א יתומה. איינער וויל עובר זיין? ס'איז אביסל ווירד. ס'איז לכאורה אן איסור כללי, אבער בפרטיות, דער רב זעט אז ס'איז דא א יתומה וואס זי פאלט נעבעך, שלעכטע מענטשן ניצן איר אויס וכדומה, וועט מען אפשר בשתיקה זאגן, אז במקרה זה האבן די חכמים נישט געמאכט דעם איסור **אין נושאין קטנה**.

ס'הייסט, היינט איז אנדערש די ריעליטי. היינט ווייס איך נישט פון קיין שום קטנות וואס מ'האט מקדש געווען, חוץ פון עפעס איין מענטש איז געווען א פאר מאל א מעשה, אבער באופן כללי ס'געשעט נישט. ניין. אבער איך מיין אז די ריעליטי איז אביסל פארקערט. ס'הייסט, די ריעליטי איז אז בזמן התורה פלעגט מען געהעריג, פלעגן טאטעס מקדש זיין קטנות געהעריג.

פארוואס קידושי קטנה יתומה איז נאר מדרבנן, און די מציאות פון חתונה מאכן קטנות

ר' יצחק: אבער דעמאלטס וואלט עס דאך געווארן א דין דרבנן אז די ברידער און די מאמע קענען, ס'איז נישט קיין דאורייתא. זאגסטו א דין דרבנן, ס'איז נישט קיין דין דאורייתא. וועז מ'זאגט די זאכן אז עפעס איז א דאורייתא און עפעס דרבנן, איז דא א ריזן פארוואס די חכמים ווילן עס לאזן א דרבנן, טאקע ווייל זיי ווילן אז מיאון זאל זיין גרינג, דאס איז לכאורה די ריזן.

וועז ס'איז ממש מדאורייתא קען מען נישט גיין קעגן דער תורה, וואס זאגט: **"את בתי נתתי לאיש הזה"**. אבער וועז ס'איז נאר א זאך וואס איז נישט קיין טאטע, סתם אזוי ווי א מנהג, איינער קומט במקום דעם טאטן, דער גרעסערער ברודער, די מאמע, הו-עווער, אויף דעם האבן די חכמים געמאכט מיאון.

אבער די ריאליטי איז אז מענטשן פלעגן חתונה מאכן די קליינע מיידלעך, אזוי איז געווען די ריאליטי ביז היינט, ס'איז נאך דא אין געווייסע פלעצער. מ'רעדט פון אנדערע קהילות, יא. אין אונזערע קהילות וויס איך נישט קיין אידן וואס נעמען ממש קטנות. נישט קטנות, רייט, רייט, רייט. ניין, דאס זאג איך, מילא ביי דעם האט מען געמאכט די עידזש אכצן, יענץ איז שוין סתם א דינא דמלכותא, דאס איז א שמועס פאר זיך. מ'רעדט דא קטנות ממש: צוועלף, עלף. אפילו די קאלטס וואס מ'רעדט דערפון, מיין איך אז אלץ רעדט מען פון פופצן, זיבעצן, יא. נישט קיין קטנות, פארשטייסט. קטנות.

סאו, וואס וואלטן מיר געווואלט זען? סאו, קען זיין זיכער אז אין געווייסע קאלטשורס פירט מען זיך אויך נארמאל מיט קטנות. אקעי, איך רעד דאך נישט פון דעם, איך רעד דאך אין פלעצער וואו ס'איז נארמאל געווען אזוי. סאו, די חכמים האבן געזאגט, די אלע **"אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה"** אדער **"אין נושאין קטנה"**, דאס איז מער אזוי ווי מוסר, ס'איז מער עספירעישאנעל, ס'איז נישט די הלכה.

סאו, וועז דער רמב"ם ברענגט עס אלס א פסק הלכה און הייבט טאקע אן דא אזוי, מאכט עס סאונדן אזוי אז די גאנצע זאך איז בדיעבד. אבער אפשר טאקע וויל דער רמב"ם ס'זאל אזוי סאונדן. און ס'זעט אויס אז דער רמב"ם וויל ס'זאל סאונדן אז די גאנצע זאך איז בדיעבד, און נאכדעם הייבט ער אן: **"והנושא קטנה ולא רצת"**, כאילו ס'איז אזוי ווי די מעשה פון א מסור און א מומר, טאמער ער טוט דאס, ווי אזוי גייט עס געשען ווייטער.

דער צד פון פרנסה אקעגן "מנהג הפקר" און שיטת תוספות

איך טראכט אפשר אזוי: בעיקר וועט מ'טראכט פון פרויען, טראכט מען זייער פראקטיש פון וועט גייט איר מפרנס זיין, אזוי זעט מיר עס אויס. ווייל מיר האבן געלערנט אז א פרוי קען פאדערן, זי וויל קינדער, ווייל זי ווייל האבן וועט ס'זאל איר שטיצן אין אירע אלטע יארן. און אויב דער מאן איז אוועק אן קינדער, זי האט נישט די שטיצע, דארף דער ברודער קעיר נעמען פון איר. און דער ברודער וועט מחויב במזונותיה און אלעס. און מיר ווילן נישט מענטשן זאלן שטארבן פאר הונגער, יא? מיר ווילן סאלושענס פאר אלע מיידלעך. א מיידל וואס דער טאטע וויל נישט מפרנס זיין, קען טרעפן א מאן. אבער ס'איז נישט קיין לכתחילה, ווייל מיר ווילן יא דעם רצון. דאס איז אלץ מיט דער פרנסה. די חכמים זאגן אבער אז מ'דארף זיך אויך רעכענען מיט איר רצון. דאס זעט אויס אזוי שפעטער אין צייט.

[[#2]] דער רמב"ם זאגט אז דער פראבלעם איז אז מ'איז **"נוהג בה מנהג הפקר"**. ניין, מ'איז נוהג בה מנהג הפקר איז פארוואס ביי א יתומה יא? יא, דאס זאגט ער אויך אז דאס איז א פראבלעם. איך ווייס נישט פארוואס מען האט געמומען די נושא פון פרנסה. אקעי. אמת אז מענטשן האבן דעם פראבלעם, אבער פארקערט, ס'איז דאך דא די מעשה פון אמה עבריה וואס מ'פארקויפט איר מסתמא ווייל דער טאטע האט נישט קיין געלט איר אויסצוהאלטן. יא, ווייל דאס איז איין סארט נישואי קטנה, יא?

סאו, יא. און ענייוועס, איך האב געזאגט אז די ריעליטי בזמן הגמרא – איך ווייס נישט צי אין דער גמרא, אבער אמאל פלעגט מען אזוי טוהן, און די חכמים טרייען עס צו מונע זיין. זיי טרייען עס צו מונע זיין מיט זאגן פאר דעם טאטן נישט צו טוהן, זיי טרייען עס צו מונע זיין מיט זאגן פאר דעם מאן דאס נישט צו טוהן, אבער ס'איז נאך אלץ געווען אזוי.

און נישט נאר דאס, עד כדי כך אז כידוע אז תוספות – און דער רמ"א ברענגט עס – תוספות זאגט אז בזמן הזה היט מען זיך נישט פון דעם איסור. תוספות האט כאילו געפרעגט א קשיא אז אין דער גמרא שטייט אז מ'איז נישט נוהג חתונה צו האבן מיט קטנות? דער אמת איז, אפילו נישט נאר קטנות, נאר קטנים פלעגט מען אויך חתונה מאכן. און דער תוספות האט געזאגט, **"משום שהולך בגלות"**, אז זיי זענען אין גלות, און ס'איז זייער שווער חתונה צו מאכן, קען מען נישט צוזאמקלויבן קיין נדוניא. סאו מ'פלעגט חתונה מאכן זייער יונג, יא. אבער ניין, קטנות, הגם אז דאס איז ממש קעגן א גמרא. יענץ איז געווען קידושין.

דיוק אין דעם רמב"ם'ס לשון "אין נושאין"

[[#3]] זייער גוט, איך מיין אזוי. איך מיין דער לשון פון דעם רמב"ם איז אביסל אינטערעסאנט, ווייל דער רמב"ם זאגט **"אין נושאין"**. "אין נושאין" איז זייער א שארפער לשון. דער לשון אין שולחן ערוך איז: **"מצוה שלא יקדש אדם את בתו עד שתגדל"**, און אויך למשל אפילו זיין לשון אין הלכות אישות איז: **"אין ראוי לו לישא קטנה"**.

ווייל אז נישט איז אביסל שווער: פארוואס האבן די חכמים מתקן געווען א מיאון? אבער ס'איז נישט קיין איסור, ס'איז נישט קיין גרויסער איסור, ס'איז מער בתורת א רעקאמענדעישאן אז ס'איז צו עוואוידן עגמת נפש, איך ווייס? ווייל דער ענין פון ממאן זיין איז פשט אז עס שטעלט זיך ארויס אז זי האט קיינמאל נישט געווואלט. טו עס נישט, נעם וועג זי ווייסט שוין, **"עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה"**. ס'איז א רעקאמענדעישאן. דער רמב"ם זאגט **"אין ראוי"**, זייער גוט, אקעי. און דארטן גלייך נאכדעם זאגט ער וואס זיי האבן מתקן געווען. ס'איז פשט אז מ'האט עס יא מתקן געווען, נישט אזוי ווי מען האט געזאגט אז אויף דעם האבן זיי געבויט. רייט, רייט, דער רמב"ם שטייט נישט אין א לאך אריין.

די נישואין פון יצחק און רבקה אינעם ליכט פון דיני מיאון

אבער מען פרעגט דאך א גוטע קשיא: ביי רבקה, האט ווער געלעבט? איר טאטע בתואל האט געלעבט? אה, דער טאטע נישט. נו, איז לכאורה, מיר ווילן דאך זאגן אז יענע קידושין איז געווען א כשר'ע קידושין, ס'וואלט נישט געווען שייך מיאון!

ניין, אקעי, ניין, ס'איז נישט קיין פראבלעם, ווייל זי האט דאך קודם געהאט קינדער וועג זי איז שוין געווען גרויס, און מיר גייען באלד לערנען אז איין ביאה איז געווען לשם קידושין אלס גדולה. סתם די ביאה וואס איז געווען **"מצחק"** מבעד החלון, איז געווען ווייל יענץ איז געווען א חתונה, ווייל מ'האט געדארפט מאכן איינמאל אלס גדולה, יא? מיר גייען שפעטער לערנען.

אקעי, לויט די מדרשים וואס נעמען אן אז זי איז געווען א קטנה – ס'איז טאקע שווער אין דעם פשוט'ן מקרא וויאזוי זי גיסט אן און וויאזוי זי פירט זיך אויף ווי א גדולה, אבער יא, למעשה זעט עס נישט אויס אזוי, אבער ס'איז אזא מסורה, אזוי זאגט מען די קינדער, ס'איז א מדרש. איך קען נישט וויסן, אפשר דעמאלטס... אקעי, אויב דאס דריי-יעריגע מיידל קען אנגיסן פאר די גמלים, קען זי אויך חתונה האבן, אקעי? דאס איז דאך פשוט. שוין.

דער דין פון מיאון – טעם און מציאות

[[#4]] שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי: מיר האבן שוין געענדיגט **"אין נושאין קטנה"**, געגנג, קיינער זאל נישט נושא זיין קיין קטנה. אבער דער רמב"ם זאגט יעצט אזוי: וואס טוט זיך יא מיט איינעם וואס האט געמומען א קטנה?

איז אזוי: א קטנה וואס דער טאטע לעבט נאך איז א געהעריגע; פאר איר אליין קען מען גארנישט געבן, אבער אויב מען גיט פאר דעם טאטן קידושין, איז עס א קידושין מדאורייתא, און מען דארף א גט. אבער אויב מען נעמט א קטנה יתומה וואס האט נישט קיין טאטן, וואו עס איז נישטא קיין דאורייתא'דיגע נישואין, האט שוין דער רמב"ם געזאגט אין פריערדיגן פרק אז די חכמים האבן מתקן געווען אז דער מאן וואוינט מיט איר בהיתר; ס'הייסט נישט ווי סתם ער נעמט א מיידל, ס'הייסט נישואין.

"ולא רצת בבעל" – אבער וועג זי איז מחליט אז זי וויל נישט דעם מאן, **"הרי זו ממאנת"** – קען זי ממאן זיין. ממאן זיין מיינט

נישט מסכים זיין. וואס איז דאס אידישע ווארט פון ממאן זיין? פראטעסטן אקעגן דעם. **"והולכת"** – און אוועקוואקן. **"ואינה צריכה ממנו גט"** – זי דארף נישט קיין גט.

זאגט דער רמב"ם: פארוואס דארף מען נישט קיין גט? ס'איז דאך דא א דאורייתא'דיגער גט? זאגט ער: **"שאין קידושי קטנה קידושין גמורין אלא מדברי סופרים כמו שביארנו"**. קידושי קטנה איז נישט קיין אמת'דיגע קידושין, ס'איז נאר א תקנה דרבנן אז מען קוקט זיי אן ווי נישואין, כמו שביארנו. ממילא, ווייל עס איז נישט קיין דאורייתא, עס איז נאר א תקנת חכמים, האבן די חכמים געזאגט אז זי קען אוועקוואקן. אזוי ווי ער גייט שפעטער זאגן וואס מיאון דארף יא, אבער עס דארף זיכער נישט האבן די אלע הלכות מיט א שטר מיט אלעם, אז עס דארפן זיין עדים וכדומה, שוין.

יא, אמת. און דער רמב"ם זאגט יא, אז כאילו דער מנהג איז יא אז מיאון זאל האבן א נוסח, אבער יא, אמת. און אפשר ווייל די חכמים האבן געזאגט מען זאל עס מאכן ערנסט, האבן זיי עס אונז געמאכט ערנסט מיט א שטר.

ווי אזוי זעט אויס "מיאון" אין דער פראקטישער מציאות?

יא, ס'איז אביסל אן אינטערעסאנטע זאך, מען דארף פארשטיין אין דער מציאות: ווען איינער האט חתונה מיט א קינד וואס איז פינף, יא? אכט, וואטעוועך, עני עידזש, יא? די קינדער האבן מצבים וואס זיי ווערן אויפגערעגט, זיי גייען אוועק, און דער טאטע הייבט זיי אויף, און ער שאקלט זיי, און בארואיגט זיי, און נעמט זיי צוריק אהיים, יא? וואס איז געשען וועז זי האט געמאכט **"ממאנת והולכת"**?

ס'דארף זיין אביסל א געוויסע... מ'זאגט אונז נישט פונקטליך די עידזש. ס'איז דא א געוויסע עידזש וואס זי זאגט שוין מער, "איך וויל נישט!" און זי זאגט עס אין א מסודר'דיגן וועג, און זי וואקט אוועק, און זי ווייסט וואו צו גיין. סאמטינג לייק דעט. און אויך וועגן דעם זאל א מענטש נישט נושא זיין א קטנה, ווייל יענעם טאג גייט זיין א גט און נאך א חתונה, און מ'קען צוריקגיין נאכאמאל און נאכאמאל.

ניין, ניין, **"הרי זו ממאנת והולכת"** מיינט אז דער מאן זאל איר מער נישט נאכלויפן. יעצט גייט עס מער נישט הייסן א דין חכמים אז ער איז נושא א קטנה. יעצט גייט ער הייסן א קידנעפער! עס האט זיך שוין געענדיגט. זיי קענען חתונה האבן צווי מאל א וואך – ניין, נישט מיט דעם זעלבן מענטש, ווייל זי האט שוין מגלה געווען אז זי **"לא רצת"**, און די חכמים האבן איר שוין געגעבן די טול וואס הייסט ממאנת.

נאכאמאל, וואס איך מיין צו זאגן איז: די תקנת חכמים אז מ'קען יא חתונה מאכן, מיינט נישט וועז א קינד שטייט און שטויסט "איך וויל נישט גיין מיט דיר, טאטי". ווייל דאס הייסט א קידנעפער. דאס איז א צורה פון א קידנעפער. מ'רעדט דאך יא אויף אן אופן וואו דאס קינד האט שוין א טראפ שכל, און מ'זאגט איר: דאס גייט זיין דיין מאן, און דו גייסט מיטוואקסן מיט אים. וועז א מיידל איז זעקס יאר אלט און דער טאטע שלעפט איר, איז ער אויך נישט קיין קידנעפער. יא, דער טאטע איז נישט קיין קידנעפער, ווייל דער טאטע ווייסט אז זי האט יעצט א טענטרום. יא, אקעי.

נישואי קטנה אינעם פראקטישן לעבן

ר' יצחק: ווייל דאס הייסט א קידנעפער. דאס איז א צורה פון א קידנעפער. מ'רעדט דאך יא באופן דאס קינד האט שוין א טראפ שכל, און מ'זאגט: דאס גייט זיין דיין מאן, און דו גייסט מיטוואקסן מיט אים. ניין, דער טאטע איז נישט קיין קידנעפער, ווייל דער טאטע ווייסט אז זי האט יעצט א טענטרום און, יא. יא, אקעי. ניין, אקעי. יא. אקעי, אמת.

אפשר אין די אראבישע לענדער, אפשר מער ווי אין אנדערע פלעצער. ניין, ס'איז געווען פלעצער, למשל, געווען פלעצער פאר סיבות. אין תימן איז געווען די הלכה אז יתומים באלאנגען פאר דער גאווערמענט, אויסער אויב זיי זענען געווען חתונה געהאט. האט מען חתונה געמאכט קטנים יתומים ביז לעצטנס, מ'האט געדארפט צוקומען צו דער הלכה'דיגער זאך.

הלכה ב'

יתומה בחיי האב און נישואי חרשת

[[#2]] **"וכן קטנה שהשיאה אביה"**, א קטנה וואס דער טאטע האט חתונה געמאכט, זייטס טייטש ס'איז געווען מדאורייתא, **"ונתאלמנה או נתגרשה"** נעבעך **"כשהיא קטנה"**, זי איז געווארן אן אלמנה אדער א גרושה ווען זי איז נאך געווען א קטנה. זייטס טייטש, דער מאן האט איר אדער געגעבן גירושין פאר דעם טאטן, אדער דער מאן איז געשטארבן. איז די הלכה אז זי גייט נישט צוריק צו רשות אביה עז איף נאטינג העפענד. מ'קען דאס נישט זאגן. זי איז דאך שוין אנגעטוהן א שייטל. זי איז שוין א חתונה-געהאטע לעידי. מ'גייט נישט זאגן: ווער צוריק א קליין מיידל אין דעם טאטנ'ס רשות, **"הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם נישאת כשהיא קטנה בחיי אביה"** א צווייטע מאל, זי איז נאך אלץ א קטנה, אבער איר טאטע האט נישט באקומען רשות אויף איר, און יעצט האט זי חתונה געהאט בחיי אביה. איז אויך די זעלבע הלכה, אז **"הרי זו ממאנת"**.

דאס איז אויך אן עקסטערע תקנת חכמים אז זי קען נישאת זיין א צווייטע מאל? אדער דא רעדט מען אויב יענער האט נישט געפאלגט די... יא. רייט. אבער דא איז שוין נישט דא חיוב אביה אפשר. ער האט שוין פארלוירן זיין יד צו קענען מקבל זיין קידושין פאר איר, אבער ער קען יא. אויכעט ממאנת. שוין.

יעצט, וואס טוט זיך מיט א חרשת, וואס איז אויכעט געווענליך חרש שוטה וקטן, האבן נישט קיין געהעריגע קנינים און אזוי ווייטער. אבער די חכמים האבן יא מתקן געווען אויף א חרשת אז זי קען האבן נישואין. אזוי ווי א קטנה וואס מען קוקט אן ווי א כשר'ע נישואין, אויך א חרשת. **"החרשת, אף על פי שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה"**, אבער **"לא תיקנו לה שתמאן"**, האבן די חכמים נישט מתקן געווען דעם חידוש פון מיאון אז זי קען אוועקוואקן אין דער תקנה פון מיאון. פארוואס

האבן זיי נישט מתקן געווען? זאגט ער: **"כדי שלא ימנעו מלנשאה"**. די חכמים האבן זייער שטארק געוואלט אז א חרשת זאל נישט בלייבן נעבעך אליין, זיי דארפן מער פראטעקשאן, האבן זיי מתקן געווען מ'קען זיי יא נעמען. אבער אויב מ'קען אזוי שנעל אוועקוואקן פון א נישואין דורך מיאון, וועלן מענטשן נישט וועלן נעמען א חרשת.

חידוש: דער חילוק צווישן קטנה און חרשת און דער יסוד פון מיאון אנטקעגן גט

[[#3]] אה, אה, זייער גוט. רייט. רייט. זיין א קטן איז א מום עובר, און זיין א חרש בלייבט. סאו אויב אזוי וועט א מענטש נישט וועלן, ווייל זי וועט אייביג קענען אוועקוואקן, האבן חכמים נישט מתקן געווען קיין מיאון.

אבער ער זאגט מיר נישט וואס יא. ס'טייטש, פאר איר איז נישט דא קיין וועג ארויס? א גט? א גט יא, אבער אירע נישואין זענען נאר מדברי סופרים. גט מיינט, דער חילוק פון גט און מיאון, דארף מען געדענקען אז דא איז דא נאך א גרויסער חידוש אין דעם ענין פון מיאון. חוץ פון דעם וואס דו זאגסט אז ס'איז דא א חידוש אזוי ווי קודם מתן תורה מ'דארף נישט קיין פעיפער, איז דא נאך א ריזיגער חידוש, נאך א גרעסערער חידוש אז ס'איז איר רעכט, יא? רייט, אז זי קען אוועקוואקן.

דער פשט איז פשוט, ווייל געווענליך א קטנה – אגען, כ'טעיק אראפ דעם יוצא מן הכלל פון א קטנה וואס איר טאטע נעמט קעיר – אבער געווענליך א פרוי איז דאך אליין מסכים געווען צו חתונה האבן. צו חתונה האבן מיינט אז פון יעצט און ווייטער איז עס נאך סטאק, נישט סטאק. אבער א קינד האט קיינמאל נישט געהאט די מדעתה. דאס הייסט, כ'זאג די עוולה וואס מענטשן זאגן: וויאזוי קען זיין אז א מאן קען... דאס איז דא אין דער תורה, זי האט מסכים געווען. דאס הייסט, אזוי ארבעט דאס: האסט זיך מקדש געווען מדעתה, ומגרש איז שלא לדעתה. אבער די קטנה איז דאך נישט מדעתה, זי האט דאך נישט מסכים געווען, זי האט נישט געווואוסט, זי האט נישט פארשטאנען, מ'האט איר איינגערעדט, וואטעווער, ס'איז דאך א קטנה, זי האט דאך נישט קיין דעת. ממילא האבן די חכמים פארשטאנען אז ס'פאסט צו מאכן מיאון. דאס איז די זאך.

די זעלבע זאך א חרשת קען אויך... דארפסט וויסן, א חרשת איז אין ריעליטי ממש א שוטה, איר שליחות הייסט אין לה דעת, אבער עם כל זה האט מען נישט געמאכט דעם חידוש. אבער ס'איז געבליבן נארמאל אז דער מאן קען איר גט'ן, פארשטייסט? רייט. שוין.

הלכה ג'

די אופנים וויאזוי מיאון ארבעט

יעצט, וויאזוי ארבעט דער מיאון? זאגט דער רמב"ם: **"ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין"**. א קטנה קען מאכן מיאון ווען? סיי וועז זי האט נאר געהאט קידושין, סיי זי איז שוין געווען אין נישואין. **"בין"**, זי קען מאכן דעם מיאון **"בפני בעלה"**, זאגן אין פראנט פונעם מאן: "איך בין ממאן", **"בין שלא בפניו"**, זי קען עס אויך זאגן שלא בפניו.

זאגט דער רמב"ם: **"וכשם שממאנת בבעל"**, אזוי ווי א קטנה קען ממאן זיין אין א בעל, **"כך ממאנת ביבם"**. אויב א קטנה האט חתונה געהאט, און דער ערשטער מאן איז געשטארבן, יא, און ווייל זי איז נאך א קטנה האט זי באקומען א יבם, קען זי ממאן זיין אויף דעם יבם.

חידוש: דער גדר פון ממאנת ביבם

אויב זי קען ממאן זיין אויף דעם יבם, קען זי שוין אלס גדולה אויכעט, ניין? ניין, פארוואס? ווייל איר קשר צו דעם יבם איז וועגן נישואין פון אלס קטנות. ווייל עס הייסט אזוי ווי זי איז ממאן אין דעם אריידזשינעל מאן, זי קען נישט ממאן זיין דעם יעצטיגן. דאס קען יעדע פרוי זאגן: "איך וויל נישט דעם מאן". די תורה האט געזאגט אבער אז יא, ס'איז דא אן עצה פון חליצה. אבער דא איז דא עפעס אנדערש, דא האט זי געקענט זאגן: "איך בין קיינמאל נישט געווען חתונה געהאט צו דיין ברודער, איך דארף נישט קיין יבום, איך בין פטור פון יבום". ס'הייסט אבער, הגם אז עס קען לאמיר זאגן טעארעטיש אז זי וואלט מסכים געווען צו בלייבן מיט דעם מאן, אבער מיט זיין ברודער איז זי נישט מסכים, אבער וויבאלד זי איז נישט מסכים, מאכט זי אויס די גאנצע זאך. רייט. אקעי, ס'איז פשוט.

דער אמת איז אז אפילו לאמיר זאגן זי איז נאר ממאן דעם צווייטן, דעם יבם, איז אויכעט, היות עס איז דאך נאר א יבום מדרבנן – ס'איז טייטש, היות מדאורייתא איז זי דאך נישט געווען חתונה געהאט, אפילו אויב מ'וועט מאכן יבום וועט עס נאר זיין אויכעט מדרבנן, מ'עקט עס אויס ווי כאילו ס'וואלט געווען א דאורייתא, אזוי ווי כל דתקון רבנן – זאג איך, אפילו ממאנת ביבם וואלט געמיינט נאר אין דעם צווייטן, וואלט אויך געדארפט זיין שייך אז ס'זאל זיין מיאון, ווייל מ'דארף זאגן אז די זיקה איז דאך אויך נאר א דרבנן'דיגע זיקה פון א קידושין וואס איז נאר געווען א דרבנן'דיגע קידושין.

מיאון עטליכע מאל און "קידושיה הן הן מיאוניה"

שוין, זאגט דער רמב"ם: **"וממאנת בבעל זה"**, זי קען ממאן זיין אויף דעם מאן, און זי קען חתונה האבן נאך אלץ אלס קטנה. וואו, זי איז ממש... **"ונישאת לאחר וממאנת בשני וכן בשלישי אפילו כמה פעמים"**, ס'האט נישט קיין לימיט דער כח פון ממאן זיין. **"כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן"**.

זאגט דער רמב"ם: **"וקטנה שלא מיאנה"**, א קטנה וואס האט נישט געמאכט מיאון, **"אף על פי שהיא נשואה"**, אפילו זי האט חתונה געהאט, אבער מיר געדענקען דאך אז ס'איז נאר א קידושין מדרבנן, **"והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה"**, זי איז געגאנגען און זי האט מקבל געווען קידושין פון אן אנדערן מאן בשעת זי האט חתונה געהאט, **"קידושיה הן הן מיאוניה"**. מיט דעם וואס זי האט מקבל געווען קידושין פון דעם נייעם מאן, האט זי געווינען אז זי איז ממאן אין דעם פריערדיגן מאן.

שקלא וטריא: צי זענען די צווייטע קידושין חל ביי "קידושיה הן הן מיאוניה"?

איך גלייב נישט אז דער צווייטער מאן וועט קענען זיין מיט איר, ווייל דער צווייטער מאן דארף דאך אויך האבן דעם וועג פון האבן די מאמע מיט די שוועסטערס, ס'איז דאך נישט קיין פורים-שפיל. די קטנה דארף האבן, בעלה ואביה דארפן זיין דארטן. ס'דארף זיין צוויי... בעלה ואביה מיינט נאר אזא, איך מיין אמה ואחיה. און דאס וואס שטייט אז אמה, האט עס נישט געשטאנען ביי דע וועי: "אין נושאין קטנה והנושא קטנה", סתם דער רמב"ם, נישט. אין גמרא אסאך מאל זאגט מען אז א קטנה, אזוי ווי מיר האבן גערעדט פון אחיה ואמה וכדומה, אז אירע ברידער זענען איר משיא, דאס איז פאקטיש, פראקטיש, אבער הלכה'דיג קען זי אליין זאגן.

אבער מיר האט עפעס אויסגעקוקט **"קידושיה הן הן מיאוניה"**, אז וואס איז געשען דא איז געווען נאר א מיאון, כאילו די צווייטע קידושין זענען אויך נישט געווען קיין גוטע קידושין. די צווייטע קידושין זענען נישט געווען קיין גוטע קידושין, ווייל דו האסט אריינגעכאפט א מיידל וואס מדין דרבנן האט זי שוין חתונה געהאט צו איינעם. אלזא באים כאחד, מיר האט עס אויסגעזען ווי ס'איז מיאון. יעצט, צי דער צווייטער מאן, צי זי קען זיין פאר דעם צווייטן מאן דארף מען טראכטן. אז זי קען זיין פאר דעם צווייטן, זיכער אזוי. און דער צווייטער וועט אויך האבן קידושין דרבנן עז לאנג זי איז א קטנה, ס'איז נישט קיין עכטע קידושין, באט נאו פראבלעם, ווערט דאך אלץ אין דעם לעוועל פון מיאון.

אן אינטערעסאנטע זאך: די אלע זאכן זענען געווען א מחלוקת בית שמאי און בית הלל, איבער די אלע זאכן. און איבער פארקויפן זיך איז כאילו נאך א הלכה, אבער די אלע ערשטע פיר הלכות האבן בית שמאי נישט געלאזט קיינע פון די זאכן. יא? אירוסין, ושלא בפני בעלה, ויבם, ונישאת לשני ולשלישי. ובית שמאי זענען נישט געווען העפי פאר איינע פון די זאכן, אבער בית הלל האבן געלאזט די אלע זאכן, און אזוי איז די הלכה. עד איזה זמן איז ביז ווען, יא? עד מתי הבת ממאנת.

איך בין נישט אזוי זיכער אויב **"קידושיה הן הן מיאוניה"** מיינט אז זי איז מקודשת צו דעם צווייטן מאן. ניין, ווייל ס'איז אזא מין גיטה וחצרה באים כאחד סיטואציע. ווייל די חכמים האבן מתקן געווען פאר א קטנה נישואין, יא? מיינט אז א צווייטער מאן קומט און טאטשט איר, ניין, מ'קוקט איר אן ווי אן אשת איש. ס'מיינט יא. א צווייטער מאן קומט און זאגט: "נא, האב חתונה צו מיר". "גיי דיר אוועק פון דא, איך בין אן אשת איש, איך בין א דרבנן'דיגע אשת איש". צו זאגן בא עליה וקידושיה הן מיאוניה איז געווג אז עס הייסט אז זי איז ממאן אויף די פריערדיגע, אבער דער יעצטיגער מענטש האט נישט געמאכט קיין מסודר'דיגע נישואין וואס די חכמים האבן מתקן געווען, ס'שטייט נישט דא קיין הלכות נישואי קטנה.

אבער ס'דארף דאך זיין קידושין אין פראנט פון צווי עדים. פארוואס? אויב ס'איז נישט קיין עדים, סאו בסך הכל האסטו נאכאמאל געזאגט אז מ'קען יא קידנעפן קינדער, ס'דארף דאך זיין עפעס! ניין, ניין, ניין, וועו דו זאגסט חכמים האבן יא מתקן געווען מיינט אז ס'זאל זיין צווי עדים און מ'גיט עפעס א קידושין. מ'איז איר דאך מקדש, בין מן הקידושין. וואס מיינט מן הקידושין? אין הלכות קידושין איז דאך געשטאנען מן הקידושין. לכאורה, לכאורה נישט. איך זע ער לערנט טאקע, זעסט אין...

די סברא פארוואס קידושי קטנה איז נישט הפקר

ר' יצחק: ער זאגט אויך אז **"כי במעשה היא מגלה..."** ער זאגט נישט אז זי איז מיט דעם מגלה געווען די צווייטע, אקעי. יא, אקעי, וועו דער מאן טוט איר געבן קידושין איז זי נאך געווען א דרבנן'דיגע אשת איש אזא. אקעי, אבער דאס וואס איך זאג, ווייל זי קען זיין ממאנת מיינט נישט אז זי איז טעקניקלי הפקר און עני מאן קען איר פריש נעמען. אויב אזוי איז דאך מה הועילו חכמים בתקנתם? אריזשענעלי זיי האבן נישט געוואלט זי זאל זיין הפקר, יעצט זאגסטו אז זי איז עניוועי הפקר, ווייל וועו ס'וויל קען איר... קומט נישט אויס. אקעי, לאמיר גיין ווייטער.

הלכה ד': ביז ווען קען א קטנה ממאן זיין, און דער דין פון בעילה נאך צוועלף יאר

"ועד מתי הבת ממאנת?" ביז וועלכער עידזש? זאגט דער רמב"ם: **"כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה"**, ביז זי ווערט א נערה. **"או עד שייודע שהיא אילונית"**, אדער זי בלייבט נאך אן קיין סימני גדלות, זי איז נאך אלץ א נערה, אבער ס'שטעלט זיך ארויס, אוי! די סיבה פארוואס ס'איז נישטא קיין סימני גדלות איז ווייל זי איז אן אילונית. יא. אקעי.

יא, זאגט דער רמב"ם, דאס איז נאר אז זי קען ממאן זיין ביז זי ווערט א נערה, **"במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשת בת שתים עשרה שנה ויום אחד"**. אויב דאס מיידל איז נאכנישט בועל געווען ביז זי איז געווארן צוועלף, איבער צוועלף, דעמאלטס קען זי ממאן זיין. **"אבל אם הגיעה לזמן זה"**, זי איז געווארן צוועלף יאר, **"ונבעלה, הואיל והבעילה קונה מן התורה"**, היות אז די בעילה איז קונה מן התורה, **"כמו שביארנו"**, האט ער יעצט געהאט בעילה מיט א מיידל וואס איז שוין א נערה, זי איז שוין נישט קיין קטנה, איז זי שוין **"אינה ממאנת"**, ווייל זי איז נישט ממאן אין די אריזשינעל קידושין, יעצט דארף זי שוין אוועקגיין פון די צווייטע קידושין, פון דער ביאה, וואס אונז קוקן אן אז ס'איז געווען א ביאה מן התורה. יא?

שמועס: דער חילוק צווישן "עד שתהיה נערה" און בעילה נאך צוועלף יאר לויט'ן מגיד משנה

"במה דברים אמורים" איז אויף וואס? ביז יעצט האט מען אויך געזאגט אז נאר וועו זי ווערט א נערה מעג זי, אמת? וואס איז דער חילוק?

"עד שתהיה נערה". ס'איז גוט צו דערוויסן די... **"או עד שייודע שהיא אילונית"**. דער מגיד משנה טייטשט אז נערה מיינט אז זי האט שוין געהאט סימנים. אין דער נעקסטער הלכה, דאס נעקסטע שטיקל אין דער נעקסטער הלכה וועט שטיין אז זי האט נישט קיין

סימנים. דער מגיד משנה טייטשט אז נערה טייטשט אז מען האט שוין געהאט סימנים, דעמאלטס קען זי... אבער אויב ער איז בוער געווען אפילו פאר סימנים, נאר...

"**עד שתהיה נערה**" מיינט נישט די עידזש, מיינסטו צו זאגן. הלכות נערה, נערה מיינט קיינמאל נישט עידזש. דער רמב"ם האט געלערנט אין הלכות אישות, יא, חוץ פאר אז ס'איז צו פרי איז עס נישט גוט, פארשטייט זיך. סימנים. רייט, רייט. אבער נערה מיינט אז זי האט סימנים. סימנים, אהה. וממילא ביז דעמאלטס קען זי ממאן זיין. אבער טאמער האט ער בוער געווען נאך די צוועלף, איז שוין דא שנים, איז הגם זי האט נישט געהאט קיין סימנים, ס'איז א ספק איך וויס נישט וואס, אפשר איז עס דאורייתא, ממילא קען זי נישט ממאן זיין. אזוי שטייט פשט אין מגיד משנה. [[#2]] אז אין דער נעקסטער מיט דער חזקה דעמאלטס וועט קומען די...

אבער אינטערעסאנט דער לשון "**הואיל והבעילה קונה מן התורה**". ער מיינט נישט צו זאגן אז די ספעציפישע בעילה איז קונה מן התורה, ווייל זי האט נאר שנים; ער מיינט צו זאגן אין דזשענעראל, היות בעילה איז איינע פון די דריי מיני קידושין. ס'איז א קידושין דאורייתא, נישט קיין קידושין מדרבנן. אזוי שטייט טאקע אין מגיד משנה. רייט, רייט.

"**הרי זו אינה ממאנת**". רייט. טייטש נאכאמאל. אויב זי ווערט גרויס, אפילו זי ווערט א גדולה, אבער אויב ס'איז נישט געווען קיין שום בעילה אין דע מינוטאים, קען זי נאך אלץ ממאן זיין, ווייל די אריזשינעל קידושין איז א בעיבי קידושין, אבער אויב ס'איז געווען א בעילה, דאס איז וואס ער וויל דא זאגן?

ניין? ס'שטייט נישט דאס. ס'שטייט אז נאר "**כל זמן שהיא קטנה**" קען זי ממאן זיין. די רגע וואס זי איז א גדולה, אפילו אן גארנישט קען זי שוין נישט. [[#3]]

און אויב האט ער בוער געווען דא איז פשט א פשרה: וואס טוט זיך אויב זי איז נאכנישט א גדולה, אבער זי איז שוין יא א שנה? זי איז א ספק גדולה. א ספק גדולה וואס האט געהאט א בעילה, דעמאלטס איז די בעילה קונה מן התורה. ווייל וויבאלד דעמאלטס האט ער דאס געזאגט, וויבאלד יעצט ווערט עס א ספק דאורייתא. אויב ס'איז נאר א ספק דרבנן, דאס קען זי ממאן זיין ביז זי ווערט א נערה, ווייל ס'איז נאך אלץ ספק דרבנן. אבער אויב ס'איז געווארן א ספק דאורייתא, קען זי נישט, אזוי טייטשט...

און אויב זי איז געווארן, איך וויל פארשטיין, און אויב זי איז געווארן א גדולה, ווען האט זי געהאט קידושין? וואס מאכט קידושין דאורייתא? ס'איז געווארן אויטאמאטיש? אדער מער חזקה אז א מאן לעבט אמאל מיט זיין וויב, דאס מיינסטו צו זאגן? אה, וועלן זען, אקעי.

דער דין פון "אינה צריכה בדיקה למיאון" און דער כח פון דער חזקה

אה, יא, "**ואינה צריכה בדיקה למיאון**". זאגט דער רמב"ם, ווען א פרוי מאכט מיאון, דארף מען נישט טשעקן צי זי איז שוין א גדולה, "**שחזקתה שהביאה סימנין**", ס'איז דא א חזקה אז פון דער עידזש... דאס וואס ער האט יעצט געזאגט, אז אויב זי באקומט שוין צוועלף יאר, קען זי נישט מער ממאן זיין אויב א בעילה, דאס איז פארוואס? ווייל מ'דארף נישט קיין בדיקה, ווייל ס'איז דא א חזקה אז זי האט געברענגט סימנים. אבער אויב איז דא א חזקה אז זי ברענגט סימנים, איז עס א דאורייתא, נישט קיין דרבנן. אה, אה, אה.

ס'איז נאר א חזקה אויף פריער, ווען זי האט נישט קיין בעילה דעמאלטס, וויבאלד ס'איז נישטא קיין חשש דאורייתא, איז נאר א קידושין דרבנן. ס'קען זיין דרבנן זאגן אז ס'איז נגדל געווארן די קידושין, אבער ס'איז נאך אלץ א דין דרבנן, קען מען ווארטן ביז די סימנים, אבער טאמער נישט... גייט עס נישט.

אינטערעסאנט, ווייל די חזקה קען אסאך מאל יא מאכן דאורייתא'דיגע דינים, סא די חזקה וואלט געדארפט אליין זאגן "**שהרי הגדילה**". לאמיר זען שפעטער.

הלכה ה': נבדקה ולא נמצאו לה סימנין (חשש שמא נשרו)

זאגט דער רמב"ם: "**הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנין**", אויב מ'האט בודק געווען צי זי איז א גדולה, מ'האט געזען אז ס'איז נישט דא סימנין, "**הואיל ונבעלה אחר הגיעה לזמן הראוי לסימנין**", אבער היות אז זי איז שוין אנגעקומען צו דער עידזש, דאס וואס מ'רופט שנים, די צייט ווען ס'איז שוין ראוי צו סימנין, איז "**הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו**", דעמאלטס איז מען חושש אז אפשר האט זי שוין יא געהאט סימנין, און די סימנין זענען אוועקגעפאלן, "**ולפיכך צריכה גט מספק**". רייט. רייט. רייט, אה, "**לא נמצאו לה סימנין**", סא קענסט נישט ניצן די חזקה, אבער א ספק לכל הפחות זעט אויס, ווייל... יא.

יא, "**ואם מיאנה אחר שנבדקה**", אויב זי איז ממאן געווען אחר שנבדקה, אז ס'איז נישט דא, "**ונתקדשה לאחר**", איז אויך דער זעלבער דין אז ס'איז א ספק. היות אונז זאגן אז ס'איז א ספק ווייל שמא נשרו, אויך דא זאגן אונז אז ס'איז א ספק אז אפשר איז עס נישט געווען קיין גוטע קידושין, און זי דארף א גט מספק.

און נישאת. "**ואם נישאת**", אויב זי האט חתונה געהאט ווען זי איז געווען אחר שנבדקה, יא, שנבדקה אז זי האט נישט קיין סימנין, יא, דאס איז וואס אונז זאגן אבער ספק שמא הביאה ונשרו, "**תצא מזה ומזה**", מדין ספיקא דאורייתא, זעט אויס דארפן זיי ארויסגיין מזה ומזה, דאס איז דער ספק דאורייתא, "**והולד ספק ממזר משניהם**". [[#4]]

אויפקלערונג: ווען איז דער ולד א ספק ממזר פונעם ערשטן מאן?

דער ולד וואס זי האט געהאט פון דעם ערשטן נאכ'ן זיין מיט דעם צווייטן, מיינט ער צו זאגן. יא. וואס דען? פארוואס זאל דער ולד פון דעם ערשטן, ווען זי האט געוואוינט מיט דעם ערשטן, זיין א ספק ממזר? סא זאג איך וועגן דעם מוז זיין אז מ'רעדט פון דעם ערשטן, נאכדעם וואס זי האט מקבל געווען קידושין און זי האט געוואוינט מיט דעם צווייטן.

ס'איז א פאני הלכה, וואס איז א פאני אז מ'דארף רעדן אין דעם. ס'קען זיין אז ס'איז פשוט, פארוואס זאל מען דארפן רעדן וועו זי האט נישט פארלאזט. יא. דעמאלטס האט ער... יא. שוין.

הלכה ו': קטנה שלא מיאנה והגדילה

"**קטנה שלא מיאנה**", אויף א קטנה וואס האט נישט ממאן געווען, "**והגדילה**", זי איז געווארן גרויס, זי איז געווארן א גדולה, זי האט געברענגט סימנים. הממ? יא. יא. "**אף על פי שלא בעלה בעלה**", יא, אפילו איר בועל האט איר נישט בועל געווען, איר בעל האט איר נישט געהאט בעילה, "**משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד**", וואס אונז האבן געלערנט אז דאס וואלט וועו געמאכט א נייע קידושין, א קידושי ביאה, איז אבער "**הרי זו אינה ממאנת**", קען זי עניוועי נישט ממאן זיין, "**שהרי הגדילה**", זי איז געווארן גרויס.

חידוש: די סברא אין "שהרי הגדילה" — למדות קעגן מציאות

דער עצם זיין גרויס, און בלייבן חתונה געהאט מיט דעם מאן, דאס אליין איז געגוג פאר קידושין. ס'זעט אויס אז די קידושין דרבנן איז געגוג, ווייל מ'האט מקיים געווען די צורה פון קידושין, יא? אדער מיט אן אנדער פשט, אז וועו זיי גייען וואוינען, קאפלס געווענליך וואוינען דאך אמאל צוזאמען, וועו זיי וועלן זיין צוזאמען, דעמאלטס וועט זיין א בעילה מדרבנן. אבער ער זאגט אבער אפילו אן דעם.

"**שהרי הגדילה**", נאר די ווערטער "**שהרי הגדילה**" איז אינטערעסאנט. דא שטייט אן אנדערע זאך, "**שהרי הגדילה**", אזוי שטייט די הלכה אז זי קען נישט ממאן זיין ווייל הגדילה. זוכן די אלע סארט למדות. איך גיי דא זאגן ווייטער מיין תורה, אז די ריעליטי האט געמאכט די הלכה פאר די למדות. קען דאך נישט זיין אז ביז וועו קען זי ממאן זיין?

דער גדר פון מיאון און קידושין דרבנן וועו זי וואקסט אויס

ר' יצחק: אבער ער זאגט דאך אבער אפילו אן דעם. לאדע וועו ס'איז מיט אים פארשטיי איך, ס'איז דאך קידושי ביאה, אלעס איז שוין קונה, איז נישט דא קיין איד אין מרחץ.

"**שהרי הגדילה**" – די ווערטער "שהרי הגדילה" איז אינטערעסאנט.

[[#2]] ניין. דא שטייט אן אנדער זאך. "**שהרי הגדילה**", אזוי שטייט די הלכה אז זי קען נישט ממאן זיין, ווייל הגדילה. וואס זאגן די מפרשים? וואס איז דער למדות?

איך וועל דא זאגן ווייטער מיין תורה, אז די ריאליטי האט געמאכט די הלכה פאר דער למדות. ס'קען דאך נישט זיין אז... ביז וועו קענסטו ממאן זיין? אויף אייביג? וואלסט געהאט אן אלט בעיבי. דו קענסט נאר ממאן זיין פארדעם. ס'איז אמת, ס'איז דא א מחלוקת אין דער גמרא, ניין, ס'איז נישט קיין הלכה. בקיצור, אזוי איז די הלכה.

ער טייטשט דאך: חכמים האבן נישט מתקן געווען מיאון פאר אזא פאל. אוי שווערע... יא. וואס מיינט דאס? *איך האב מער געטראכט בכיוון: פארוואס דארפן זיי מתקן זיין מיאון? די קידושין איז דאס וואס זיי האבן מתקן געווען, און דער מיאון איז כאילו געשען ממילא, אזוי טראכט איך.* אבער אפשר בין איך ראנג. פארשטייסט וואס איך פרעג, יא? דאס איז א גוטע קידושין, האבן זיי פשט אז ס'זאל דורכשניידן יעצט? ס'וואקסט מיט. ס'וואקסט מיט. יא.

[[#3]] *אה, דאס איז א ראיה פאר דער באקאנטער חקירה, אז מ'איז מקדש א גאנצע צייט. סאו, יעצט האט די קידושין ענדליך געכאפט. די קידושין וואקסט מיט דאך. קידושין וואקסט מיט. יעצט וועו זי איז געווארן א גדולה, האט זי באקומען קידושין אלס גדולה.*

אבער וואס זאגט דער רמב"ם? קוק וואס דער רמב"ם זאגט: "**וצריכה גט מדברי סופרים**". אה, וואס איז נאר מדברי סופרים? זע איך דאך אז ס'איז נישט ממש קידושין מדאורייתא. אבער וואס? אלרייט: "**שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת**". ער האט דאך איר קיינמאל נישט בועל געווען אלס גדולה. "**ולא בא עליה אחר שגדלה כדי שתהיה אשת איש גמורה**". למעשה האט זי נאר קידושין דרבנן. "**ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים**". אינטערעסאנט.

סאו, די חכמים האבן איר מער נישט געגעבן די זכות פון מיאון. וואס דארף זי יא? דארף זי א גט מדברי סופרים. מ'דארף א געהעריגן גט, אבער זאלסט וויסן אז דער גט איז נאר מדרבנן.

[[#4]] און דער רמב"ם וויל אונז דא זאגן אז, אקעי, בעצם האט ער שוין געזאגט אז אים איז דער טייטש אז ס'איז אזוי ווי ספק ממזר וכדומה. נישט ספק ממזר, נאר אזא ממזר דרבנן צו וואס, יא? אזא פרוי, יא.

מ'קען זאגן א פשוט'ערע זאך. אזוי ווי ס'זעט יא אויס אזוי, ס'איז דא אזוי צוויי חידושים:

1. *ס'איז דא אז א קטנה קען חתונה האבן, קען האבן קידושין, איז איין תקנה.*

2. *ס'איז דא נאך א תקנה, אויך דא א גרעסערער חידוש, אז זי קען יוצא זיין בלא גט.*

חכמים קענען מאכן א תקנה אז זי האט קידושין און מ'דארף א גט. כ'מיין, זיי וואלטן נישט געקענט גארנישט ראנג. זיי האבן צוגעלייגט נאך א גרעסערע קולא אז זי קען אליינס ממאן זיין. דאס אז זי איז געווען אליינס, דאס איז נאר ווי לאנג זי איז נאך א קטנה. איך טראכט פונדעסטוועגן אז דער שכל איז, אז זי דארף שנעל מחליט זיין פאר זי ווערט א גדולה צי זי וויל טאקע. עפעס אזוי. שטייט אזוי. יא.

דיוק אין לשון הרמב"ם: "נחוש לה" קעגן "חזקה"

*ס'איז אינטערעסאנט אין דעם לשון הרמב"ם, ער זאגט: "**שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות, עד שנחוש לה שמא**

הביאה סימנין". פריער האט ער געזאגט אז ס'איז א חזקה, דא רופט ער אן אזא חזקה, אזא "נחוש לה". ניין, "נחוש לה" איז אזא לשון חושש זיין. א חזקה געווענליך קוקן אונז אן ווי ס'פסק'נט אויס, ווי ס'איז עפעס אסאך שטערקער. אקעי, יא, איז נאר אזא חשש, יא, נאר א ספק.*

נתקדשה לשני אחר שגדלה

"לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה" – זי האט באקומען קידושין, נאכדעם איז זי געווארן א גדולה, וואס אונז האבן געלערנט אז זי קען שוין נישט ממאן זיין, אבער זאלסט וויסן: **"תופסין בה קידושי שני"**. היות אז אונז ווייסן דאך אז מדאורייתא הייסט זי נאכנישט בכלל מקודשת צום ערשטן, איז די קידושי שני זענען תופס מדאורייתא.

"ואם גירש הראשון" – סאו וואס דארף מען יעצט טון? סאו דער ערשטער דארף געבן א גט. **"ואם גירש הראשון"**, אויב דער ערשטער גיט א גט, **"יכנים שני"**, קען דער צווייטער חתונה האבן, ווייל זיינע קידושין איז געווען א גוטע קידושין.

"אבל אם גירש שני" – יא, אבער אויב דער צווייטער גיט א געהעריגן גט דאורייתא, **"לא יקיים ראשון"**, קען ער איר נישט האלטן. מיר וואלטן געטראכט ער קען איר האלטן פונקט פאר דער זעלבער סיבה אזוי ווי איינע א ממאנת; חכמים וועלן זאגן אז די קידושין דרבנן הייבט אן ווירקן אז ער גייט ווייטער. ניין, ער קען איר נישט האלטן, **"שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה"**.

ס'זעט דאך אויס ענליך צו א געהעריגן פאל: מענטשן מיינען אז זי איז א מקודשת, מענטשן האבן געזען וויאזוי זי באקומט א צווייטע אירוסין, וועט מען זאגן "החזיר גרושתו מאחר שנתארסה". און דער אמת איז אז וואס? אז ס'איז נישט נתארסה. ס'הייסט, ס'איז נישט גרושתו, ווייל זיי האבן קיינמאל נישט חתונה געהאט. רייט, ס'איז נישט געווען גרושתו. יעצט דאס ערשטע מאל חתונה געהאט. יא.

"ואם", טאמער וואס? **"בא עליה שני"**, יא?

קשיא: פארוואס איז מען נישט תולה אין א תנאי ביי אירוסין?

[[#5]] *א מינוט, זיי קענען וועז זאגן אז ס'איז געווען א תנאי אין דעם צווייטנ'ס אירוסין, אזוי ווי מ'האט עס פריער געלערנט, געדענקסט? אה, אמת. ס'איז נאר אירוסין? ס'שטייט אבער "נתארסה"? פרעגסט א גוטע שאלה, פארוואס מיר האבן געלערנט פריער אז ביי אירוסין קען מען אמאל זאגן אזא תירוץ אז מענטשן גייען נישט זאגן. יא, איך ווייס נישט. אקעי.*

ביאת השני אדער הראשון פאר א גט – "דומה לאשה ששמעה שמת בעלה"

"ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון" – יא, וואס האט געגעבן דאורייתא'דיגע קידושין, וויל איר בועל זיין קודם שיגרש ראשון, האט איר בועל געווען, איז **"תצא מזה ומזה"**. זינט הגם מעיקר הדין מן התורה איז זי נאכנישט קיין אשת איש, אבער די רבנן האבן דאך יא געגעבן דינים ווי אן אשת איש, איז זייער מדרבנן דער דין תצא מזה ומזה. פארוואס? **"מפני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה"**.

שקלא וטריא אין דעם טעם "דומה לאשה ששמעה שמת בעלה"

דער פריערדיגער מאן איז דאך... סתם, פארוואס זאגט ער "מפני שהיא דומה"? די חכמים האבן געזאגט אז דער ערשטער מאן הייסט א מאן, איז דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה, וואס דארט איז דער דין תצא מזה ומזה. איז דא איז דאך אן ענליכע זאך. זי האט געמיינט...

סאו ער מיינט, פארוואס זאגט ער נישט "שמא יאמרו"? "דומה". וואס איז דער פראבלעם פון אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה? אז זי האט געוואוינט מיט אן אשת איש. רייט, די זעלבע זאך דא זעט עס אויס אזוי. פארוואס? ווייל דומה, ממילא יאמרו, ס'איז אזא שמא יאמרו אשה ששמעה שמת בעלה מעג דער מאן זיין מיט איר. וואטעווער, "דומה", מ'ווייסט נישט צי דו דארפסט צולייגן אזעלכע ווערטער.

דו זאגסט גראדע א פשט פארוואס עס איז דומה. ס'איז דומה פארוואס? ווייל זי האט חתונה געהאט מיט איינעם, און נאכדעם געגומען א גט פון איינעם אנדערש, וואס איז כאילו נתגלה געווארן. הגם דארט איז געווען ווי א טעות, דא איז נישטא קיין שום טעות ממילא. וואס איז דער טעות? וואס האט זי געמיינט? אז זי דארף נישט קיין גט פונעם ערשטן כאילו? פארשטייסט וואס איך פרעג? יא, ס'איז קיינמאל צו פארשטיין.

"ואין הולד מן השני ממזר" – ער איז נישט קיין ממזר. זאגט ער פארוואס? ווייל ס'איז נאר דומה, ס'איז נאר א דרבנן די גאנצע זאך. **"ואם בא עליה ראשון קודם שיגרש השני"** – דעמאלטס איז **"הולד ממזר"**. פשוט פארוואס? ווייל דעם צווייטנ'ס קידושין איז עכט. דער אלער שכל ארבעטן די אלע זאכן, יא? מסכים?

דעם טייטש וואס מיר זענען ביים "מפני שהיא דומה", האב איך עפעס שווער אראפגעשלונגען. ווייל איך קען פארשטיין די סברא, ווייל די רבנן האבן דאך יא געמאכט אז איר קינדערישע חתונה איז עכט, סאו ס'איז ענליך צו אן אשת איש, ס'איז אן ענליכע סיטואציע פון אן אשת איש. פארוואס זאגט ער נישט "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה"? פארשטייסט וואס איך זאג? פארוואס זאגט ער עפעס אזא ווירד "שמעה שמת בעלה"? ס'איז נישט געווען אזא מין פאל בכלל! פארוואס זאגט ער נישט "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה"? דאס איז וואס ס'איז געשען, רייט?

*יעדע אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת איז דומה, איז אזוי ווי... ניין, אבער ס'פעלט נישט אויס דא די גאנצע תורה מיט אשה ששמעה שמת בעלה! "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה", דאס וואלט געמאכט סענס, אדער "שמא יאמרו המזנה תחת בעלה מותר לבעל הראשון, אדער מותר לבעל השני". ס'איז

אסאך מער ענליך צו אן אשה שזינתה תחת בעלה, יא? ווייל די קינדערישע נישואין זעט אויס ווי ס'איז עכט, ווייל זי איז שוין גדלה, שהרי הגדילה, אבער ס'איז נישט, סאו די רבנן זאגן תצא מזה ומזה.*

יא, אבער דאס זאג איך: די ענליכקייט איז ווייל זי האט לכאורה געמיינט אז דער צווייטער איז גוט. זי האט לכאורה געמיינט אז זי דארף נישט קיין גט מדרבנן. מדרבנן זאגט מען דארף א גט; ער האט געמיינט אז ס'איז מיאון. עפעס א "מיינען" דארף מען אריינברענגען, ווייל אזוי ווי די אשה ששמעה שמת בעלה איז אויך א מיינען, אזוי הגם אז ס'שטייט נישט דאס וואס דו האסט געפרעגט.

אה, כאילו אן אשת איש שזינתה איז עפעס אזא מין רשע'טע אזא, זי איז אזא מזיד. דא זאגסטו אז זי האט געמיינט – זי האט דאך געהערט אז ס'איז נישט קיין קידושין דאורייתא, האט זי געמיינט זי מעג. דו ווילסט זאגן עפעס אזא, אפילו זי איז אזא אונס אזא איז אויך תצא, דאס איז וואס דו מיינסט צו זאגן? יא, אקעי. איך פארשטיי וואס דו זאגסט.

דער דין איז דאך אזוי: אז אשה שזינתה תחת בעלה איז אויך נאר אסור לבעל אויב זי איז געווען א מזיד. אויב זי איז געווען אזוי ווי אומר מותר, דא איז דאך אויך אזוי. קענסטו זאגן אז מ'קען דאך איר נישט קנס'ענען, פארוואס זאל מען זאגן אויף איר תצא מבעלה הראשון? זי האט דאך געמיינט אז זי מעג! אבער דער ענטפער אויף דעם איז: ס'איז דאך מער אזוי ווי אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה.

א גוטע שאלה. וועל, אבער אשה ששמעה שמת בעלה איז אן עקסטערע תקנה, מ'האט מחמיר געווען אז "מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה", ניין? ווייל אשה ששמעה שמת בעלה דארף דאך זיין אזוי ווי אשת איש שזינתה בשוגג, רייט? נו, וואס איז טאקע די סיבה פאר אשה ששמעה שמת בעלה ואחר כך בא בעלה? וואס האט זי געווען געדארפט שטיין אינדערהיים?

נו, לאמיר זען, זאלסט נישט פארגעסן סאו. יא. אקעי, ניין, איך בין אביסל סטאק אויף דעם ענין, סאו. אן דער גמרא, אבער איך קען זאגן מיין טשעין וואו טאט, אבער האסט אינמיטן ס'איז דא א לאנגע גמרא און ס'שטייט נישט קלאר אין דער גמרא די הלכה, און צוויי מאל לאנגע רי"ף'ן, און דער רמב"ם האט געפסק'נט בקיצור גדול וואס די הלכה איז.

דער פארגלייך צו "שמעה שמת בעלה" און די צוויי באדייטן פון "מיאון"

ר' יצחק: יא. אקעי, ניין, ניין, איך בין נאך אביסל סטאק אויפ'ן ענין, סאו, אן דער גמרא, איך קען זאגן מיין טשעין וואו טאוט, אבער דו האסט אינמיטן... איך זאג אזוי, איך האב געטראכט אז מען וואלט ענדערש געדארפט זאגן אז זי איז דומה לאשה שזנתה תחת בעלה, אבער אויף דעם איז מען אן ענטפער געווען, אז ס'איז נישט אזוי, ווייל אן אשה שזנתה תחת בעלה בשוגג דארף נישט ווערן אסור על בעלה. וועגן דעם האט ער צוגעשטעלט צו אשה ששמעה שמת בעלה. מיין פראבלעם איז, וואו הייבט זיך אן דער גאנצער שוגג? מען דארף דאך אריין-אימעדזשענען א גאנצע נושא. [[#2]] שוגג ווייל זי האט געהאלטן אז די, זי ווייסט אז די ערשטע נישואין איז נישט א גוטע נישואין. איך האב איר געזאגט די הלכה.

דער רמב"ם האט נישט געשריבן כסדר וואס מען וואלט געווואלט. ס'הייבט דאך אויך אן אז דער גאנצער נושא פון קידושי קטנה מדרבנן איז אויך נאר אויף געווייסע עידזשעס. איך מיין אז אין אנפאנג פרק וועז דער רמב"ם האט געזאגט ממאן, האט ער אפילו נישט געמיינט אזוי שטארק דעם ריטשואל פון מיאון וואס די רבנן האבן אויסגעשטעלט. "ממאנת" מיינט מען קען אוועקוואקן. ווייל ער האט דאך אויך געזאגט אויב מען איז מקבל קידושין איז אזוי ווי **קידושיה הן מיאוניה.**

יעצט גייט ער רעדן, דארטן האט מען געערעדט דא, **כיצד ממאנת,** יעצט גייט ער זאגן וויאזוי טוט מען עס, וויאזוי איז די... רייט, א יונגערע עידזש דארף נישט מיאון, שטימט עס מיט יענץ אזוי ווי. מיאון מיינט צוויי זאכן: מיאון מיינט דער עקט פון אוועקוואקן, און מיאון מיינט אויך דער וועג וויאזוי די חכמים האבן געזאגט אז מען טוט דעם מיאון.

הלכה ז': די יארגאנגען פון א קטנה שצריכה למאן און דער חידוש פון דעת ביי קידושי מיאון

לאמיר זען אינעווייניג, לאמיר לערנען ווייטער. דער רמב"ם: **אי זו היא קטנה שצריכה למאן,** וועלכע קטנה דארף ממאן זיין? [[#3]] יא. ס'איז אזוי: **מבת שש עד בת עשר,** פון זעקס ביז צען איז איין לעוועל, איז איין קעטעגאריע. שפעטער גייט דער רמב"ם זאגן וואס טוט זיך יונגער פון זעקס און עלטער פון צען.

יא. אירעלעוואנט וואס מ'האט עס גערופן קידנעפינג, יא? און וועז זי גייט אוועק איז זי אנטלאפן פון איר קידנעפער, יא? ניין, ס'הייסט נישט ממאן. דארף נישט זיין קיין מיאון, זי אנטלויפט און זי איז אנטלאפן, ס'איז קיינמאל נישט געווען פארדעם, לכאורה איז נישט געווען פארדעם די תקנת חכמים אז ס'הייסט א קידושין. אקעי.

- ס'איז דא אן עידזש וואס איז צו דאם, נישט נוגע, ס'איז נישט קיין צד דעת בכלל. נישט נוגע.

- ס'איז דא אן עידזש וואס איז צו גרויס, ס'איז פשוט אז ס'איז דא דעת, מ'דארף מיאון.

- און ס'איז דא אינצווישן וואס איז מסופק דארף מען טשעקן צי זי האט א געוויסן שכל, דעטס אלל.

ניין, פיר, קענסט זאגן פיר, ווייל ס'איז דא די ספק תקופה וואס מ'האט שוין פריער געלערנט. די תקופת ספק, אה. [[#4]] רייט, איך רעד סימנים, די גאנצע חזקה. רייט, רייט. ניין, איך זאג קענסט צולייגן נאך איינס, קענסט עס מאכן אינטו, יא. יא, יא, יא.

אויב מ'וויל זאגן מ'וועט זען אז אפילו די נישואי מיאון דארף אויך א געוויסע דעת פון דער קטנה, ס'איז א חידוש, וואס? איך קען

זאגן אפילו פארקערט: א נארמאלע קטנה דארף נישט קיין שום דעת, אן אב קען מקדש זיין זיין בתו אפילו וועז זי איז זיראו יאר אלט. פארוואס? ווייל זי דארף נישט איר דעת. וועז די קידושי מיאון דארף יא איר דעת, ממילא פאר די קידושין אויך אדער דעמאלטס וועז זי וועט בכלל דארפן מיאון דארף מ'האבן עפעס א געוויסע לעוועל דעת.

רייט. רייט, איי געט איט. איך קען עס פרעיזן אז אזוי ווי לגבי גדלות, ממש גדלות איז דא וועז ס'איז זיכער א גדול מיט סימנים און ס'איז דא וועז ס'איז דא חזקות אזעלכע, איז אויך דא וועז ס'איז זיכער נישט קיין דעת, ס'איז דא וועז ס'איז זיכער יא, אז מ'הייסט שוין א גדולה, מ'דארף נישט טשעקן דעת. ס'איז דא א חזקה אז יעדער גדול איז א בר דעת.

- "ניין, אבער א געוויסע עידזש, יא?"

יתירה על בת עשר, אפילו סכלה ביותר, קוקט מען אן ווי זי איז א בר דעת. און נאכדעם איז דא די תקופה אינמיטן וואס מ'דארף טשעקן.

- "יא. אקעי."

איך האב געזאגט אז די גאנצע זאך האט דער רמב"ם שוין געזאגט אין אישות, און ס'איז דא א מחלוקת מדרבנן דארט עפעס.

- "אהא. אקעי."

דער שיעור דעת פון זעקס ביז צען יאר: "אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין"

איז אזוי: **אי זו היא קטנה שצריכה למאן**, איז אזוי: פון זעקס ביז צען, **בודקין אותה לפי דעתה**. טשעקט מען ווי קלוג זי איז. יא, זי איז פון זעקס ביז צען. דאס הייסט נאך עלעמענטרי סקול, רייט? א קליין מיידל. דעמאלטס טשעקט מען "לפי דעתה".

איז אזוי, בלפי דעתה, גייט דא דער רמב"ם זאגן, איז מער א ספעציפיק זאך. נישט מ'טשעקט בכלליות ווי קלוג זי איז, נאר מ'קוקט לגבי גט. ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל ס'איז ענליך צו אייביג, א קינד ווערט מחויב במצוות, איז אייביג די הלכה לאקאל. ביי מצה ווערט מען מחויב וועז מ'קען עסן מצה. דא איז דער שיעור, עפעס האט צו טון מיט קידושין.

דער שיעור איז, **אם יודעת לשמור קידושיה, ושהן קידושין**. אויב זי ווייסט אז וואס זי באקומט יעצט איז קידושין. און זי ווייסט אז זי קען עס אפהיטן. זי איז געגוג גרויס, זי האט די אחריות און די ווייסנשאפט. און דער וועג וויאזוי זי גייט עס אפהיטן איז **לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה וכיוצא בהן**. קליינע קינדער וואטשן אויך זאכן, זיי וואטשן זייערע שפילצייג, זייערע נאש. סאו נישט זי גייט עס אפהיטן אזוי ווי זי היט אפ איר ניסעלע אדער איר טייטל, דאס זענען געווען די נאשן אין יענע צייטן. נאר עפעס א ספעציעלע שמירה וואס א נארמאלער מענטש וואטשט וויכטיגע דאקומענטס, אזא זאך, די מין קידושין, וואטעוועור ס'איז, דער שטר אדער די קידושין.

דער טיפער פשט אין "לשמור קידושיה": הבנת ענין הקידושין און חלות האיסור

[[#5]] ס'שטייט אין דער גמרא **"אם יודעת לשמור קידושיה"**, דער רמב"ם איז מסביר אז דאס מיינט נישט אז זי ווייסט צו היטן אירע קידושין. ס'מיינט אז זי... אה, **ושהן קידושין**. דער לשון "לשמור קידושיה" איז א משל. ס'מיינט נישט היטן אירע קידושין. איך גלייב נישט אז ס'דארף קיין היטן אירע קידושין. קידושין דארף מען נישט היטן, מ'קען עס אוועקווארפן. ס'איז דאך געמאכט דער קנין. ס'מיינט נאר אז זי ווייסט... ס'איז אפרישיעט וואס דער משמעות פון דער זאך איז, **שהן קידושין**. דאס איז אינטערעסאנט. דער רמב"ם מיט דעם טייטשט עס אפ, אז די "לשמור" מיינט נישט דער מין לשמור פון... מ'היט אן אגוז, ווייל זי וואטשט זייער שטארק איר אגוז, אבער ס'איז מער אן עלטער פון דעם.

שיינעם פשט. מיינען אז דער רמב"ם פארקערט. דער רמב"ם טוט דא א טייטש. ער איז מסביר אז זי ווייסט, יודעת ענין הקידושין. ניין, איך מיין ס'קען זיין ביים רמב"ם איהו, יא. נו וואס זאגסטו נאר דארט? יודעת לשמור קידושיה אדער לשמור גיטה? דער רמב"ם זאגט דא א לשון, **"מבחינת שהיא מכירה עסק הנישואין והקידושין"**. ס'איז זייער קלאר אז איך בין גערעכט. אז ס'מיינט זי פארשטייט דאס משמעות, דאס הייסט וואס מיינט מקודשת? א קליין מיידל מיינט אז חתונה געהאט מיינט אז דער טאטע גייט א הוט. ס'איז נישט דאס, ס'מיינט אז מ'האט חתונה געהאט מיט א געוויסע, פארשטייסטו, א געוויסע... און נישט דוקא א ספעשל דין ביי דאס איז די הלכה פון מיאון, דער רמב"ם זאגט דא אין פירוש המשניות, ער ברענגט אראפ די זעלבע עקזעקטע הלכה פון דא, דא איז ער פשוט מפרש מער. ס'איז דא א לשון הגמרא "לשמור קידושיה", מיינט זי קען לשמור קידושיה? דער רמב"ם איז מסביר אז ס'איז נישט היטן די קידושין, ס'מיינט הבנת ענין הקידושין. אזוי פארשטיי איך. איך בין זיכער אז די אלע פירושים וועלן זאגן דעם פשט דא.

ניין, ס'איז אינטערעסאנט אז ס'קען זיין אז אסאך מאל שמירה מיינט נישט אפהיטן באופן אזוי ווי זיין א שומר, נאר ס'איז אבזערוון. אזוי ווי זיין שומר שבת, מ'קען זאגן איז נישט טון מלאכות, אבער ס'איז פשוט'ער פון דעם, זיין אוועיר אז ס'איז שבת, זיין אוועיר פון קידושין. יא? דאס איז די טראנסליישן אין לשון הקודש איז שמירה מיינט נישט אז זיי זאגן די שמירה, ווייל דעם רמב"ם האט געבאדערט, ווייל אויב איז דא א וואס "לשמור קידושיה", אונטער פון זעקס קען אויך שמירה. האט דער רמב"ם גלייך געטראכט פון דעם אייניקל וואס ער האט געזען מיט דער תמרה וואס ער האט אנגעהאלטן מיט ביידע הענטעלעך ביי די פינף. זאגט ער, שומר מיינט אבזערוון אז ס'איז דא קידושין, ושהן קידושין. ס'איז א גוטער פשט וואס איך זאג? ס'איז דא א זאך ווי אבזערוון, שומר איז א, **"השומר אחי אנכי"**, מיינט אזוי ווי בין איך אוועיר פון וואו ער איז א יעדע רגע? אקעי. דו קענסט טייטשן אז ס'שטייט "לשמור קידושיה" מיינט עס אבזערוון.

ניין, אפשר דער רמב"ם זאגט **לשמור קידושיה ושהן קידושין**, וואס טייטשט "לשמור קידושיה"? זיין אוועיר אז עס איז קידושין. איך מיין אז, לאמיר זאגן פארוואס נאך איך טראכט אז דער רמב"ם מיינט אזוי, ווייל דער רמב"ם האט אויך געזאגט אז א גוי קען נישט שרייבן, ווייל ביי אים קוקט ער עס אן ווי סתם עפעס א געשרייבאכץ, ס'איז זייער ענליך צו דער, **כמו שמשמרת האגוז והתמרה**, דא איז דא א ספר תורה, דא איז דא עפעס אזא מין אז זי איז טאקע א מיידל, אבער זי איז אוועיר פון דער חשיבות הזאך. ער האט אויך געזאגט בתורת גיטין וקידושין, אז זיי זענען נישט מחשיב דעם ענין פון קידושין. אקעי.

אבער על כל פנים, איך מיין אז ס'קען אפילו זיין "לשמור קידושיה" קען מיינען אז זי ווייסט אז זי ווערט יעצט נתקדש צו איין מאן, זי ווערט אסורה לכל אדם, דאס מיינט "לשמור קידושיה". אה, סאו "לשמור קידושיה" מיינט אפהיטן דעם חלות הקידושין, אז זי ווערט מקודשת לו און זי ווערט יעצט אסור לכל אדם. **ושהן קידושין**, אקעי, רייט, יא, רייט, אקעי, איז **הרי זו צריכה מיאון**, דאס איז שוין געווג א גרויס, זעט אויס אז די חכמים, ס'איז זייער אינטערעסאנט, וועז מ'זאגט דא תקנות חכמים, מ'זאגט, ווייל דעמאלטס...

הלכה ח': די יארן און דעת פון דער קטנה לגבי מיאון

ר' יצחק: ושהן קידושין. רייט, אקעי, רייט. יא. אקעי, איז "**הרי זו צריכה מיאון**". דאס איז שוין געווג א גרויסע, זעט אויס אז די חכמים... ס'איז זייער אינטערעסאנט, וועז מ'זאגט דא תקנות חכמים און מ'זאגט ווייל דעמאלטס איז עס, ווייל דעמאלטס מאכט סענס, איז כמעט די זעלבע זאך. ס'איז אבוויעס אז אזא מיידל האט שוין געווסע רעספאנסעביליטי, געווסע אחריות, זי ווייסט וואס זי טוט, האבן די חכמים מתקן געווען מיאון.

אבער "**ואם אינה יודעת לשמור קידושיה**", זי איז נישט אויף דעם לעוועל פון שמירת קידושיה וואס דער רמב"ם האט געזאגט, דעמאלטס דארף זי נישט, "**אינה צריכה למאן אלא**", זי גייט, גאו האום טו מאמי. "**הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם**". די גאנצע זאך איז געווען א מיסטעיק. ס'איז נישט אמת, ס'איז נישט קיין אמת'דיגע זאך.

ער זאגט איר, "**ופחותה מבת שש, אפילו יודעת לשמור**", אפילו אויב דאס קינד איז א גיפטעד קינד און אין א יונגער עידזש האט זי רעספאנסעביליטי וכדומה, "**אינה צריכה מיאון**", ווייל דער עידזש אליין, וואס? איז א לא פלוג אדער?

אקעי, "**ויתירה על בת עשר**", אמת, "**ויתירה על בת עשר**", העכער צען איז א חזקה אז יעדער איינער הייסט שוין גרויס. געווג גרויס צו דארפן מיאון. "**אפילו סכלה ביותר**", דעמאלטס דארף מען נישט טשעקן, זי איז שוין בת עשר, דארף מיאון.

נישואין שלא לדעתה

זאגט דער רמב"ם, "**וכל מי שהשיאוה**", ס'איז דא קטנות וואס א מאן האט זיי אויפגעפיקט, זיי געגעבן קידושין, און ס'איז דא וואס די מאמע, וואס די קרובים טוען עס. זאגט דער רמב"ם, "**וכל מי שהשיאוה אחיה או קרוביה או אמה שלא לדעתה**", אה, דאס ווארט איז "דעתה" אדער "שלא לדעתה", זי האט בכלל נישט געווואוסט אז זיי פלאנען איר חתונה צו מאכן אדער עניטינג, דאס איז נישט אמאל, אפילו אויב זי איז שוין א גדולה, זי איז שוין בת עשר, דארף נישט מאכן מיאון, ווייל דאס איז אויך א וועג וויאזוי צו זאגן אז דאס איז קיינמאל נישט געווען קיין עכטע חתונה. זי וויל נישט. אה. און זי איז אויך קיינמאל נישט געווען ביי אים, מיינסטו, אדער אפשר יא, ער וויל איר אויפפיקן, זי וויל נישט, א גוטע זאך, דארף זי נישט קיין מיאון אויך. רייט, רייט.

אה. און איך מיין אז דו ביסט געערעכט אז דער מיאון וואס שטייט דא רעדט פון דעם סדר המיאון וואס מיר גייען יעצט לערנען אין דער נעקסטער הלכה. רייט, רייט, אקעי.

הלכה ט': כיצד ממאנת – דער סדר המיאון

יא, "**כיצד ממאנת? אומרת בפני שנים**", זי דארף זאגן אין פראנט פון צוויי עדים דארף זי זאגן: "**אין רצוני בפלוני בעלי**", איך ווייל מער נישט זיין מיט דעם מאן, מיט פלוני, אדער אן אנדער לשון, "**אין רצוני בקידושין שקידשוני אמי ואחי**", דאס זאגט ער אויב די השיאוה אחיה או קרוביה, און מ'מאכט מיאון, "**וכיוצא בדברים אלו**", זי דארף זאגן וועטער וואס איז משמע אז זי ווייל אוועקגיין.

זאגט דער רמב"ם, אז דאס איז אפילו וועז זי זאגט דאס אין פראנט פון צוויי מענטשן אין אזא מצב: "**היו אורחים מסובין בבית בעלה**", ס'איז דא דארטן געסט, "**והיא**" זי איז דאך די ווייב, די קטנה ווייב, "**עומדת ומשקה עליהם**", מ'ניצט איר אויס, זי גיסט זיי אן, "**ואמרה**" און זי רופט זיך אן אין פראנט פון זיי: "**איני רוצה בפלוני בעלי**", זאגן מיר: "**הרי זה מיאון**".

חידוש און שמועס: דער טעם פון "עומדת ומשקה עליהם"

און איך מיין דער חידוש דא איז, אז אפילו זי איז למעשה מיט דעם מאן, אפילו זי אנטלויפט נישט, זי באדינט, זי טוט וואס ער הייסט, זאגן די וועטער העלפט. איך האב געטראכט אזוי ווי מיר ווייסן אז ס'איז דא א זאך וואס הייסט סטאקהאלם סינדראם. אקעי, איך וויל דא דאס זאגן, ניין, דאס איז פשט! אפילו זי האלט אים אינמיטן באדינען, זאגט מען נישט אז מיט דעם ווייזט זי אז זי איז יא מסכים. אזוי שטייט אין געווסע... אבער זי ארבעט פאר אים! זי נעמט אויף זיינע געסט, זי ארבעט נאך מער ווי פלעין פאר אים. ניין, ניין, דאס שטייט, מפרשים זאגן דאס אלס א פשט. זאגן די וועטער ארבעט.

דו קענסט מיר זאגן פארוואס שטייט דא "**אפילו היו אורחים מסובין בבית בעלה**"? ער האט נישט אוועקגעשטעלט קיין עדים פאר דעם. אקעי, סאו וואס איז דא מער? די מעשה רעדט פון א מעשה אפילו וועז זי... רייט, אבער די צורה וואס מ'לייגט אונז אראפ: "**והיא עומדת ומשקה עליהם**", די משנה וויל אונז דא זאגן א מעשה אז אפילו זי ווייזט אז זי איז א געטרייע ווייב, אבער

זי האט געזאגט די ווערטער "איני רוצה", שרייבן זיי א מיאון פאר איר.

אקעי, נעם אוועק, פארוואנדערט אוועק די קידנעפינג. איך האב דיר געזאגט דא עפעס א לאקאלן פשט, דו האסט עס צוזאמגעשטעלט מיט עפעס אן אלטע קידנעפינג. איר האט טראומע פון א קידנעפינג. דא זאג איך דא, דער רמב"ם פארציילט אונז דא א לאנגע סטארי, קען זיין אז ס'איז א משנה, סאו פארוואס פארציילט אונז די משנה דאס? ווייל דא פארציילט אונז די משנה אפילו א צורה וועז די מיידל ווייזט ארויס רצון, אבער זי האט געזאגט די ווערטער "איני רוצה", הייסט דאס א מיאון.

הלכה י': די הלכות פון גט מיאון – א מעשה בית דין און נישט קיין גט גירושין

און וואס הייסט א מיאון? זאגט דער רמב"ם, די צוויי מענטשן דארפן יעצט שרייבן א שטר. וואסערע שטר שרייבן? רייט. זאגט דער רמב"ם: "**השנים שממאנת הקטנה בפניהם**", ווערן יעצט אזוי ווי שלוחים, זיי "**כותבין לה**", זיי שרייבן אזא שטר: "**ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו, בפלוני בעלה**". זי האט ממאן געווען, און די און די מיידל, וואס האט דעם און דעם נאמען, בת דעם און דעם נאמען, האט אין פראנט פון אונז, די צוויי עדים, געזאגט: איך וויל מער נישט זיין מיט פלוני בעלה. און מ'חתמ'עט עס, מ'גיט איר דאס צעטל, דא האסטו, ביסט באפרייט. דאס צעטל איז דער שטר מיאון. "**זה הוא גופו של גט מיאון**", דאס איז דער גוף, דאס איז דער לשון, זהו גופו של גט, מיינט, דאס איז דער לשון המיאון. ווייל שפעטער גייט ער אונז געבן א לענגערן לשון, זאגט דער רמב"ם, דאס איז דער עיקר המיאון, יא.

"**וגט מיאון**", זאגט דער רמב"ם, "**אינו כגט הגירושין שנתינתו מגרשת**". דער מיאון איז בכלל נישט אזוי ווי א גט, וואס געווענליך ביי א גט איז דא די צען הלכות וואס דער רמב"ם האט אויסגערעכנט אין אנפאנג הלכות גיטין. די אלע צען זאכן מאכן דעם גט, דאס אז עס איז לשמה, דאס אז ס'איז דא א נתינה, די אלע הלכות. זאגט ער, גט מיאון אינו כגט הגירושין וואס די נתינה איז מגרשת, און לכבוד דעם איז "**אינו צריך כתיבה לשמה**", אז ס'דארף נישט זיין קיין שטר לשמה. רייט. ס'איז אין גרויסע זאך.

ניין, ניין, ניין, ווייל דער גט איז מגרש, איז דא אין דעם געוויסע הלכות וויאזוי דער שטר דארף זיין, ווייל דער שטר מאכט עפעס. דא זאגט דער רמב"ם, דער שטר מאכט עס נישט. ס'איז נישט אזוי ווי א גט הגירושין, וואס די נתינת הגט איז מגרש, און דער שטר דארף נישט האבן קיין כתיבה לשמה. הממ? נישט די נתינה איז מגרש. רייט. "**ואינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה**". רייט. ס'דארף נישט זיין כתיבה לשמה, ס'דארף נישט זיין די מסירת הגט, אז מ'דארף איבערגעבן לידה, "**ולא דבר ממשפטי גט הגירושין**", נישט די אלע אנדערע הלכות פון הלכות גירושין.

און אויכעט, "**ואין כותבין בו טופסי הגט**", מ'שרייבט אויך נישט אריין דעם עקסטערן לשון וואס מ'שרייבט געווענליך ביי א גט. פארוואס? ווייל מיר ווילן דוקא נישט אז ס'זאל אויסקומען ווי א גט, "**שמא ייראה כגט גירושין**". מיר ווילן נישט ס'זאל אויסקומען ווי א גט גירושין. פארוואס? וואס איז עס יא? זאגט דער רמב"ם: "**לפי שאינו**", דער שטר איז נישט א צעטל וואס מאכט א חלות, נאר וואס איז עס? ס'איז "**כמעשה בית דין**". ס'איז אזוי ווי א פראטאקאל פון דעם בית דין. יעדע זאך וואס בית דין טוט ווערט אראפגעשריבן, פשוט אז מ'זאל וויסן וואס גייט פאר. דאס איז אויך אזא צעטל וואס מ'זאל וויסן וואס גייט פאר, זי זאל עס קענען ניצן און זאגן, כ'האב שוין ממאן געווען.

הכרת העדים און וועג עס מעג שרייבן דעם גט מיאון

זאגט דער רמב"ם ווייטער: "**השנים**", די צוויי עדים, "**שממאנת**", די אינטערעסאנטע זאך איז אז זיי זענען צוויי מענטשן, נישט ממש א בית דין. זיי זענען נישט א בית דין, זיי זענען צוויי מענטשן, אבער די זאך וואס זיי טוען איז כמעשה בית דין. זאגט דער רמב"ם: "**השנים שממאנת בפניהם**", דארפן אבער וויסן וואס גייט פאר, "**צריכין שיהיו מכירין אותה**", זיי דארפן קענען די מיידל, "**ואת בעלה שמיאנה בו**", זיי דארפן קענען דעם מאן אין וועמען זי איז ממאן. דער רמב"ם זאגט אונז נישט פארוואס דאס פעלט אויס.

"**לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאוניה**", איינער וואס האט איר געזען און געהערט וויאזוי זי איז ממאן, "**יש לו לכתוב לה גט המיאון אף על פי שאינן מכירין**".

קשיא און תירוץ אויף דער סתירה אין רמב"ם

א סתירה, ער זאגט מ'דארף מכיר זיין... "צריכין", יא. לכתחילה, ער זאגט לכתחילה זאל מען... אפשר מיינט ער צו זאגן, אזוי טייטשט אויס אז ס'שטייט נישט, ער מיינט צו זאגן אז ס'איז געשטאנען שוין, ס'שטייען שוין עדים, זי איז ממאן בפני עדים, וואס דער רמב"ם זאגט איר מיאון איז בפני עדים, ממילא אויב די צוויי עדים דארפן זי קענען, איז מסתמא קענען זי די עדים, זי רעדט עס מיט עדים וואס זי קען, און ענייוואן וואס גייט אדורך, קען שרייבן. ס'קען זיין מ'דארף נישט אפילו סיינען, מ'דארף שרייבן, "**יש לו לכתוב**". עני איין מענטש זעט אז ס'שטייט א מיידל מיט עדים און זי מאכט מיאון, שרייבט איר א גט מיאון. יא? יא, ס'אינטערעסאנט. אינטערעסאנט אז דער רמב"ם שרייבט נישט קלארער.

הלכה י"א: דער נוסח פון גט מיאון לויט מנהג ישראל

"**וכבר נהגו ישראל לכתוב בגט מיאון בנוסח זה**", יעצט גייט דער רמב"ם זאגן דעם נוסח הגט וואס דער מנהג איז צו שרייבן. אויך ביי גט האט ער אונז געגעבן קודם דעם עיקר הגט, נאכדעם זאגט ער דעם מנהג. שוין, זאגט דער מנהג, "**בכך בשבת**", נו ליין פאר אביעהו. "**כך וכך יום לחודש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני**", למנין פלוני מיינט צו זאגן א מנין לשני מונים, אדער לשטרות אדער פאר אזא זאך, וועלכער סארט מנין דארף מען דאך

וויסן, **"מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה"**, דער רמב"ם שרייבט עס אויף לשון הקודש גראד דערווייל, **"שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה"**, זיי האבן מיר אפגענארט, מיין מאמע האט מיר אפגענארט, והטעוני.

"והשתא גליתי דעתי קדמיכון", איך האב יעצט געזאגט פאר אייך, ס'הייסט, אה, זיי שרייבן, דארפסט נישט כאפן וואס זיי זאגן. זיי שרייבן אז פלונית איז געקומען פאר אונז און געזאגט בערך אזא לשון, אז: מיין מאמע האט מיר מקדש געווען, און **"והשתא"** יעצט **"גליתי דעתי"**, גיי איך מיר מגלה דעת זיין פאר ענק, **"דלא צבינא ביה"**, כ'וויל אים נישט, **"ולא קיימנא עמיה"**. כ'ווייס נישט וואס דאס איז טייטש. איי דאונט סטעי וויט הים. כ'בלייב נישט מיט אים? יא. ולא קיימנא, נישט מער, איך וויל נישט בלייבן מיט אים. נו אין. און דאס האט זי געזאגט.

און די עדים, דער כותב הגט איז בודק די מיידל: **"ובדקנא פלונית"**, מיר האבן געטשעקט די מיידל, און זי איז אודאי דערווייל קטנה, אקעי, א גוטע פראגע, איי דאונט נאו האו זעי דיד איט, און מיר האבן געשריבן און געחתמ'עט, און מיר האבן איר געגעבן דעם שטר, דאס צעטל, פאר א זכות און פאר א ראיה ברורה. אז זי זאל זוכה זיין דערין אפשר, **"ויהבנא לה לזכו"**, מיר האבן דאס איר געגעבן זי זאל עס קונה זיין, זי זאל דאס באקומען, זי זאל דאס נעמען, **"ולראיה ברורה"**. שיין.

שמועס וועגן דער אריכות פונעם נוסח און זיין סגנון

ער ברענגט פון שו"ת מן השמים אין דעם ילקוט שינויי נוסחאות, זאגט ער מ'זעט אויף דעם נוסח הרמב"ם, אז דער רמב"ם האט מצד אחד געזאגט אז מ'שרייבט נישט קיין טופס הגט, סאו ער האט געטרייט צו מאכן ווינציגער סאונדן ווי א גט. ס'הייסט ס'זעט אויס אז ווי אנדערע מנהגים וואס מאכן עס מער סאונדן ווי א גט, דער רמב"ם האט געדארפט אז עס זאל נישט סאונדן ווי א גט, זיין קלאר אז ס'איז א מיאון, אבער מצד שני ס'פעלט נישט אויס רוב פון די לשונות, ס'פעלט נישט אויס די גאנצע זאך.

ס'איז זייער אינטערעסאנט ווייל אין דער גמרא, די גמרא איז מציע א נוסח, און די גמרא זאגט ס'איז צו לאנג. לכבוד דעם איז דער מנהג געווארן אסאך א לענגערער. יא, אין דער גמרא איז דא א נוסח, און די גמרא זאגט ס'איז צו לאנג, ס'וועט אויסקוקן ווי א גט. קיצור, פאר דעם קומט דער רמב"ם "וכבר נהגו", ס'הייסט... יא, למעשה האט מען זיך יא געפירט צו שרייבן אזוי.

אבער ס'קען זיין אז דאס איז נישט קיין פראבלעם, ווייל דאס איז טאקע ממש געשריבן כמעשה בית דין. ס'איז אזוי ווי אין פראנט פון אונז דיינים איז אזוי און אזוי גענומען, ס'איז נישט אזוי ווי... ס'איז אויך אינטערעסאנט אז דער רמב"ם האט געשריבן האלב, פון ביז דא, בארמית.

דער נוסח פון א שטר מיאון

ר' יצחק: יא, אין דער גמרא איז דא א נוסח, נאר וואס זאגסטו? צו לאנג, ס'וועט אויסקוקן ווי א גט. פארדעם קומט דער רמב"ם: קען פארן אהיים.

יא, למעשה האט מען זיך יא געפירט צו שרייבן אזוי, אבער ס'קען זיין אז דאס איז נישט קענן דעם רמב"ם, ווייל דאס איז טאקע ממש געשריבן כמעשה בית דין. ס'איז אזוי ווי אין פראנט פון אונז דיינים איז אזוי און אזוי גענומען, ס'איז נישט אזוי ווי דער רמב"ם האט געשריבן האלב פון, ביז דא בערך לשון הקודש, נאכדעם ווערט עס אויף ארמיש, אזוי גייט עס. געמישט.

יא, איך געדענק אז ביי דעם גט, אין דעם גט איז דא עפעס אינמיטן לשון הקודש פאר א תפלה וואלט ער עס נישט ליב געהאט. שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער, ס'זאל זיין אנדערש ווי א תפלה. מען לייגט שוין אריין אין דעם סידור. יא. אקעי, עד כאן הלכות מיאון.

הלכות מחזיר גרושתו (הלכה י"ב - י"ג)

יעצט גיימיר לערנען הלכות מחזיר גרושתו, זאגט דא דער רמב"ם: שוין, זאגט דער רמב"ם, דאס האמיר דערמאנט אנפאנג הלכות גירושין, די מצוה פון נישט זיין מחזיר גרושתו משנישאת.

המגרש את אשתו, ונתקדשה לאחר, זי האט באקומען קידושין פון א צווייטן, אן אנדערן, **אף על פי שלא בעלה,** דער צווייטער מאן האט איר נישט בועל געווען, ווערט זי **נאסרה על הראשון,** אויף דעם אריזשינעל מאן, דער מגרש. **ואם החזירה הראשון ובעלה,** אויב דער ערשטער מאן האט איר צוריקגענומען און איר בועל געווען, באקומט ער מלקות, **וכופין אותו להוציא, שנאמר לא יוכל בעלה הראשון.** ס'איז א לאו, און אזוי ווי ביי יעדן לאו קען מען אים כופה זיין, **לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה.**

זאגט דער רמב"ם, וואס איז אויב די פרוי וואס איז געווארן יעצט מגורשת, האט מזנה געווען **עם אחר כשהיא גרושה,** נישט זי האט באקומען קידושין נאר זי האט מזנה געווען, דעמאלטס איז אנדערש די הלכה, אז **הרי זו מותרת לחזור** צו איר געווזענעם **בעלה,** למגרשה — דער רמב"ם רופט אים **לבעלה,** אינטערעסאנט — **שנאמר ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר.**

זאגט דער רמב"ם, דאס ווארט דא איז דאס ווארט "והיתה". דאס ווארט והיתה לערנט מען **הוייתה לאיש אחר,** דאס ווערן צו אן אנדערן מאן, ס'טייטש ווערן א ווייב פון אן אנדערן מאן, וואס דאס הייסט קידושין — די חלות פון ווערן צו אן אנדערן מאן, דאס איז די קידושין — **היא שאוסרת אותה לחזור לו.** דאס אז זי האט באקומען קידושין פון א צווייטן מאן, דאס מאכט אז דער מחזיר גרושתו טאר איר נישט צוריקנעמען, אבער אויב זי האט נאר מזנה געווען מיט אן אנדערן מאן איז נישט געווען די הויה.

איסור אשת איש שזינתה וסוטה

זאגט דער רמב"ם: **ובכלל לאו זה,** פון דעם לאו לערנט מען ארויס נאך א גרעסערע הלכה, **שכל אשה שזינתה תחת בעלה,** א פרוי וואס האט נאך חתונה געהאט מיט איר מאן און זי האט מזנה געווען, דאס הייסט אן אשת איש, איז אויך **נאסרת על בעלה ולוקה עליה, שנאמר,** ס'שטייט ביי דעם מחזיר גרושתו שטייט,

אחרי אשר הוטמאה. וואס זעען אונז פון דעם? אז אויב איז מען טמא לבעלה, טאר נישט דער מאן זיין מיט איר. **והרי נטמאה,** די פרוי וואס האט בועל געווען וועו זי איז געווען אן אשת איש איז דאך אויך געווארן טמא. די טומאה פון איסור אשת איש, ממילא ווערט מען אסור.

נטמאה מיינט מען איז טמא צו וועמען? מ'איז טמא צו דעם, מיט וועמען מ'האט פליין געדארפט זיין טהור, ס'טייטש, מיט וועמען מעג א מאן זיין? מיט זיין ווייב, זי איז טמא אויף אים. אקעי.

ביאור הלימוד פון "אחרי אשר הוטמאה"

[[#2]] לכאורה דער וועג וואס ס'שטייט דא איז אז וויבאלד כאילו די תורה גיבט א טעם "אחרי אשר הוטמאה", דער טעם פעלט דאך נישט אויס, ס'קען סתם שטיין לא ישוב בעלה הראשון לקחתה. אחרי אשר הוטמאה טייטשט אז דאס וואס זי איז נטמא געווארן צו א צווייטן, דאס מאכט איר אסור צו גיין צוריק צו איר.

און טראכט אריין, אויב ס'איז דאך לכאורה א קל וחומר. איך מיין טראכט אריין א סעק, אז ס'איז א קל וחומר: אויב דאס וואס זי האט געג'גט און ס'איז געווען א כשר'ער גט און כשר'ע קידושין פאר דעם צווייטן, הייסט נטמאה פארוואס? ווייל זי איז געלעגן מיט א צווייטן מאן, קל וחומר אויב דאס וואס זי האט זיך נישט געג'גט איז נטמאה!

ניין, ס'איז נישט ממש, ווייל ביי דעם צווייטן מאן איז דאך דער פראבלעם די קידושין, נישט די בעילה בכלל. סאו ס'איז נישט נאר נטמאה עפעס א טעכנישע זאך פון בעילה וואס איז כאילו, יא, אבער ער ברענגט פשוט אז ס'שטייט א פסוק ביי אשת איש שטייט: **ושכב איש אותה שכבת זרע... והיא נטמאה.** אה, דאס שטייט ביי א סוטה, זייער גוט, אה. סאו זעען אונז דאך שוין אז אשת איש איז נטמאה. און אויב מ'איז נטמאה זעט מען אז מ'איז אסור לבעלה הראשון. טאקע. אזא לשון "והרי נטמאה" איז עפעס זייער יוניק, אקעי גיימיר ווייטער.

אונס ושוגג, און איסור קינוי וסתירה

זאגט דער רמב"ם, וועו ווערט נישט אסורה על בעלה און מ'באקומט נישט קיין מלקות? **אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה.** די אינציגסטע וואס איז נישט אין דעם כלל איז אן אשת ישראל וואס איז נישט סתם מזנה געווען במזיד, נאר ס'איז געווען אונס. און דער רמב"ם האט אונז שוין אויך פארציילט פריער דעם סיקרעט, די זעלבע זאך שוגג. [[#3]] יא, אזא איינע ווערט נישט אסור צוריק על בעלה.

לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה, יעצט זאגט דער רמב"ם אז אין הלכות סוטה גייען אונז לערנען א פרוי וואס ווערט אסור על בעלה ווייל דער מאן האט חושד געווען און מ'האט געמאכט סתירה. דאס איז נישט קיין זיכערע נטמאה, אבער אונז קוקן אייביג אן א סוטה ווי א גרויסע חזקה אדער א גרויסער צד אז זי האט געטון דעם איסור, וועגן דעם לאזט מען איר די מנחת סוטה וואס זאל עס מברר זיין. יא, אונז קוקן שוין ווי... איז **אם בעל אותה,** אויב דער מאן, דער מאן וואס האט געמאכט דעם קינוי, דער אריזשינעל מאן וואוינט ווייטער מיט איר, איז **מכין אותו מכת מרדות.** מדרבנן ווערט זי אויך אסור על ידי קינוי וסתירה. א קינוי וסתירה איז נישט אזוי ווי א ביאה גמורה אדער א ביאה ודאית וואס מאכט עס פאר א דאורייתא און מ'באקומט מלקות, אבער ס'איז יא, ס'מאכט עס פאר אן ערנסטן ספק. איז **אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות.**

ער ברענגט אין דעם רי"ף זאגט ווייל ס'ווערט אזוי ווי א ספקא דאורייתא, אונז ווייסן נישט צי קינוי וסתירה איז אזוי ווי, און ספקא דאורייתא איז מדרבנן. אזוי זאגט עס דער רי"ף, דאס וואס דער רמב"ם פסק'נט דאס.

והחזירה אחר שגירשה, אויב דער מאן האט נישט געפאלגט די מצוה פון קינוי וסתירה... ער גייט אויף קינוי וסתירה, ניין? אה ניין, אנטשולדיגט. **והחזירה אחר שגירשה,** יא, אויף דעם מחזיר גרושתו, א מחזיר גרושתו וואס האט עובר געווען איז **יוציא בגט** ווייל קידושין איז יא תופס, ס'איז נאר א לאו. ס'איז נישט אזוי ווי כריתות וואס קידושין איז נישט תופס, דארף ער א גט פון דעם נייעם שידוך.

מחזיר גרושתו ביי א חרש (הלכה י"ד)

זאגט דער רמב"ם ווייטער: **חרש שגירש ברמיזה,** יעצט האבן מיר שוין געלערנט וועגן א חרשת. א חרש, איינער וואס איז א מאן וואס איז א חרש, וואס האט מגרש געווען — וויאזוי קען ער? רמזים, ער קען מאכן רמזים. **כמו שביארנו,** יא. רייט. און די ווייב דערפון **והלכה ונתקדשה** צו א צווייטן. וועמען? צו וועמען? אדער צו א חרש, אדער זיכער אויב צו א פיקח, איז היות אז דער חרש האט מן התורה נישט געקענט מקדש זיין, ס'איז נאר געווען קידושין דרבנן, וועלט די צווייטע קידושין תופס, איז **אסורה לחזור לבעלה הראשון.** מדרבנן איז זי אסור לחזור לבעלה הראשון, **לבעלה החרש,** צו דעם אריזשינעל מאן. אויב איז עס **לפיקח** ווערט עס ממש אסור ווייל די נישואין פון דעם פיקח, די קידושין פון דעם פיקח הייסט טאקע... אבער די ערשטע איז נישט געווען קיין אמת'דיגע חתונה, נאר געווען א דרבנן'דיגע, אזוי ווי א ממאנת, אזא מין געדאנק, יא.

[[#4]] **אבל אשתו של פיקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש,** איינע וואס די ערשטע נישואין איז געווען א גוטע נישואין און זי איז געווארן נתגרשה, **והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה, מותרת לחזור לבעלה הפיקח,** ווייל די קידושין פון דעם חרש איז דאך נישט קיין קידושין דאורייתא, סאו ס'איז נישט געווען קיין היוה, אזוי ווי זיי האבן געזאגט, "והיתה לאיש אחר", ס'איז נישט געווען קיין היוה, ס'איז נאר געווען א מאק עקט, ס'איז געווען דרבנן האבן געזאגט אז מ'קען, און ס'הייסט א וואטעווער, כ'וויל נישט אריינגיין וואס דרבנן האבן געזאגט. ס'הייסט נישט קיין אמת'דיגע נישואין, ממילא **מותרת לחזור לבעלה הפיקח.**

די פארהעלטעניש (רעלאטיוויטי) צווישן די מדרגות פון קידושין

ווייטער. אויב ביידע זענען דער זעלבער לעוועל, דאס וואס ס'שטייט, אויב ביידע נישואין, חתונה זענען דער זעלבער לעוועל, דעמאלטס ווייטער בלייבט אסור. איין חרש מיט נאך א חרש, נישט אלעס איז הפקר. דער ערשטער חרש האט חתונה און דער צווייטער חרש האט חתונה, ביידע זענען דער זעלבער לעוועל, כל שכן דער צווייטער איז נאך א גרעסערער לעוועל. אבער טאמער דער ערשטער איז געווען אן עכטע חתונה, נאר דער צווייטער איז געווען פעיק, דעמאלטס איז דא א חילוק פון די לעוועלס, וממילא מותרת לחזור לבעלה. יא, ניין, ער זאגט לגבי דעם מחזיר גרושתו, אקעי, יא.

פארשטייסט וואס כ'האב געזאגט? ס'איז א רעלאטיוויטי סיטואציע, ווייל דער ערשטער האט אויך נישט געהאט קיין עכטע קידושין, אבער וויבאלד ביידע זענען די זעלבע זאך איז דאס אזוי ווי תרי דרבנן, איך מיין ס'שטייט אזוי. ניין, דער ערשטער, אסורה לחזור לבעלה החרש נישט אויב ער האט איר געגעבן א גט, אסורה לחזור לבעלה החרש ווייל זי איז יעצט נתקדש געווארן א בעסערע קידושין אדער דער זעלבער לעוועל. דער זעלבער. דער זעלבער לעוועל אדער א בעסערע, ביידע פעלער, יא. א בעסערע פארשטיי איך, אבער אפילו דער זעלבער, באט אפילו דער זעלבער. ניין. שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי:

דיני ממאנת לגבי קרובות, כהונה און מחזיר גרושתו (הלכה ט"ו - ט"ז)

[[#5]] **הממאנת,** מ'גייט צוריק צו נאך א הלכה אין ממאנת, זאגט דער רמב"ם אזא הלכה וועגן קרובות. מחזיר גרושתו, סאו פונקט ווי מ'איז דן אין מחזיר גרושתו פון אן עכטע נארמאלע קידושין וגירושין, דאך נאר מיט א גט פון א גירושין דרבנן... מחזיר גרושתו פון א דרבנן'דיגער חתונה. רעדט ער וועגן ממאנת וואס איז די הלכה צו מחזיר גרושתו, הא? מער ווי מחזיר גרושתו.

זאגט דער רמב"ם: **הממאנת באיש** — נאך הלכות וועגן ממאנת. **הממאנת באיש** איז זי נישט מגורשת, זאלסט נישט מיינען אז מיאון איז עפעס אזא ווייס איך וואס אזא דרבנן'דיגע גירושין אז זי הייסט א מגורשת, ממילא **ודינה עם בעלה שמיאנה בו** איז **כדינה עם מי שלא קידשה מעולם.** ס'איז נישטא קיין דין אז למשל דער מאן וויל יעצט, ווען זי איז שוין א גדולה, קען ער איר מקדש זיין, און אזוי ווייטער. מ'וועט רעדן וועגן דעם, אבער זי הייסט נישט אזוי ווי א מגורשת ממנו.

ממילא, **היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה,** אנדערש ווי ביי געווענליכע גירושין, געווייסע קרובות בלייבט אויף אייביג, איינמאל מ'איז געווען אם אחות אשתו וכדומה, בלייבט עס. אבער דא איז גארנישט געווען. ס'איז נישט געווען קיין נאנטקייט. **ולא פסלה מן הכהונה.** ס'איז נישט געווארן כלתו אדער עפעס, יא. **ואם נישאת לאחר,** אויב די פרוי האט חתונה געהאט נאכדעם צו אן אנדערן מאן, **וגירשה האחר או מת או מיאנה בו,** הייסט עס נישט מחזיר גרושתו, **מותרת לחזור לראשון.**

ולא עוד, זאגט דער רמב"ם, **אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה,** דער ערשטער מאן האט געמאכט א מיאון אויף א קטנה, אבער אנשטאט מיאון האט ער געמאכט א גט, ער האט איר געגעבן א גט. **והחזירה,** און ער האט איר צוריקגענומען נאכאמאל אלס קטנה, און דאס מאל האט זי געמאכט א מיאון. און זי איז געגאנגען נאכדעם, **ונישאת לאחר אחר שמיאנה בו, וגירשה האחר,** זי האט באקומען א צווייטן מאל א גט. אלץ נאך אלס קטנה, **מותרת לחזור לראשון,** ווייל אפילו ווען מ'מאכט א גט, הייסט עס נישט א גט. **שכל היוצאה במיאון...** וואס איז געווען פארדעם א גט, **אף על פי שקדמו גט, שכל היוצאה במיאון,** יעדער איינער וואס גייט ארויס במיאון, אדער וואס קען ארויסגיין במיאון, **אף על פי שקדמו גט,** אפילו מ'האט געמאכט א גט, אפילו פאר דעם מיאון איז געווען א גט, **הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט, ומותרת לחזור לו.**

אדער א כשר'ער, אן עכטער גט. אן עכטער גט? באלד ס'איז געווען אן עכטער גט פאר א פעיק נישואין. יא, דו קענסט זאגן וויאזוי נישט.

מיאון ווען עס איז געווען א גט פריער, און גט ביי א קטנה

ר' יצחק: יא, אפילו ס'הייסט יא א גט, ס'איז געווען פאר דעם א גט, **אף על פי שקדמו גט. שכל היוצאה במיאון,** יעדער איינער וואס גייט ארויס במיאון, אדער וואס קען ארויסגיין במיאון, **אף על פי שקדמו גט,** אפילו מ'האט געמאכט א גט, אפילו פאר דעם מיאון איז געווען א גט, **הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט ומותרת לחזור לו.**

זאג, איינמאל האט ער געהאט א כשר'ע חתונה אדער א כשר'ן עכטן גט? אן עכטער גט, אבער ס'איז געווען אן עכטער גט פאר א פעיק נישואין. איך ווייס עס נישט. יא, דו קענסט זאגן וויאזוי נישט. דאס גירשה הראשון גירשה נישט. געגעבן א גט, אנשטאט א מיאון האט ער געגעבן א גט. אבער זי איז ווייטער א ממאנת פרוי. ער האט געשפילט, ער האט געגעבן דאס ראנג צעטל, זי איז געווארן אבער א מיאון. ניין, ער האט געגעבן אן עכטן גט. א גט ארבעט, א גט ארבעט אן דעם.

אקעי, ס'קען זיין אז א גט ארבעט, אבער ס'איז נישט קיין גט. ס'איז א מיאון. ס'מאכט דאס נישט יעצט אינטו א נישואין מדאורייתא. ס'איז ווייטער נאר א נישואין דרבנן, סאו.

ווארט, דער רמב"ם זאגט נישט דיין סברא. דער רמב"ם זאגט אן אנדער זאך, אז א יוצאה במיאון אפילו אז ס'איז געווען פאר דעם א גט, ווערט אויס דער גט אויכט. הער נאר, ס'מיינט דאך אז בעיסיקלי אז אויב זי איז ממאן איז פשט אז זי איז ממאן געווען די ערשטע חתונה אויכט. על כל פנים פארשטייסט? אויב ס'וואלט געבליבן, איך וויל זאגן נאר אז די ריזען פארוואס דאס איז אזוי איז נישט וויל דער גט טוט נישט גארנישט. דער גט איז יא, אויב ס'וואלט געווען נאר א גט, ס'וואלט נישט געווען נאכדעם א מיאון, וואלט זי יא געהייסן א גרושה וואס מ'טאר נישט צוריקנעמען. נאר וויבאלד נאכדעם איז געווען נאכאמאל א מיאון, זאגט ער, קומט אויס אז דער מיאון איז געגאנגען אויכט אויף דער ערשטער חתונה,

ער האט קיינמאל נישט געדארפט קיין גט. אהה. אבער אויב ס'וואלט געווען געבליבן ביים גט, וואלט געבליבן א פראבלעם.

זע וואס דער רמב"ם זאגט בפירוש: יא, קוק די נעקסטע הלכה: **אבל המגרש את הקטנה בגט ונישאת לאחר ומיאנה באחר,** אויב ער האט נאר געמאכט א גט, ס'איז נישט געווען קיין קדמו מיאון. יא, איז **אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בגט, ומן האחרון במיאון.** אפילו אז דער צווייטער איז נישט געווען קיין גט, און דאס גירושין פונעם שני איז נאר מיט מיאון, וואטעוועך, מיאנה בשני, אבער דער ערשטער האט יא געגעבן א גט. הגם מ'האט נישט געדארפט געבן א גט, כ'בין מסכים, אבער געגעבן א גט, טאר זי נישט ארויסגיין. פארוואס? עפעס אזא מין גזירה, ווייל מ'האט געזען איינעם ארויסגיין בגט? מ'וועט מיינען?

ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת. ס'איז זיכער נישט ווייל ס'איז געווען א גט, ס'איז נאר וועגן דעם שטר. מוז זיין עפעס אן עקסטערער איסור. **וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות.** טייטש אזוי: אויב איז געווען א גט, אפילו להלכה איז עס נישט געווען קיין גוטע קידושין, אבער דאס וואס מ'האט געגעבן א גט, גיט געוויסע חומרות פון גט, לכאורה מדרבנן, און מ'וועט נישט טארן זיין מחזיר גרושתו, און מ'וועט יא בלייבן אסור אויף די קרובים, **אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון,** אפילו אויב שפעטער איז געווען א מיאון. שוין.

הלכה י"ז: הממאנת ביבם

זאגט דער רמב"ם וויטער: **הממאנת ביבם,** וואס טוט זיך אז איינע איז געפאלן, זי איז א קטנה וואס דער מאן איז געשטארבן אן קינדער, פארשטייט זיך, און זי באקומט יעצט א יבם, זי האט געהאט זיקה צו א יבם, און יעצט מאכט זי מיאון אינעם יבם, איז **אסורה לאביו,** איז זי יא אסור צום טאטן פון די צוויי ברידער. פארוואס? **מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו.** ווייל ווען דער ברודער איז געשטארבן, האט עס אויסגעקוקט ווי זיין שנור.

פארוואס איז דא מער? ווייל ס'איז געגאנגען צום נעקסטן, ס'האט אויסגעקוקט ווי זי וויל גיין וויטער, יא. יא, הגם זי איז ממאן געווען און בעצם מיאון לאזט נישט גארנישט איבער, פארוואס איז דא געווען מער נראית ווי סתם אזוי? פארוואס איז דא געווען מער נראית ווי געווענליך? וואס איז געווען א נייע יא? ס'זעט נאר אויס ווי א שנור, ס'זעט נישט אויס ווי זיין רעכט. נאר לגבי דעם נושא וואס זעט אויס ווי דאס.

לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין, מותרת לאחיו. אויב דער מיאון איז נישט געווען אויפ'ן אריזשינעל פריערדיגן פארשטארבענעם מאן, נאר אויף איינעם פון די יבמין, אים וויל איך נישט, רעכט. איז זי מותרת לאחיו, ווייל זי איז קיינמאל נישט גארנישט געווען, זי האט נישט קיין קורבה, אלזא זי מעג יעצט געהעריג חתונה האבן מיט איינעם פון די ברידער. שוין.

הלכה י"ח – י"ט: די תקנה פון להמתין תשעים יום (הבחנה) און פון ווען מען ציילט

יא. יעצט גייען מיר לערנען. זייער גוט. האבן מיר געענדיגט מיט דעם מיאון און מגרש מחזיר גרושתו. רעכט. יא, אוקעי. יעצט גייען מיר לערנען א נייע הלכה, א דין דרבנן, פון ווען מעג מען חתונה האבן נאך א גט?

זאגט דער רמב"ם: **כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום.** ס'איז דא ימי המתנה, מ'דארף ווארטן נייניציג טעג. דריי חדשים, **חוץ מיום שנתגרשה,** וועלכע נייניציג טעג? עקסטערע, אויסער דעם, מ'רעכנט נישט אריין דעם טאג אליין, **חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו,** און אויכט **וחוץ מיום שנתארסה בו,** סאו מ'דארף עס געבן טעקניקלי איין אדער צוויי און נייניציג טעג, **כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת.**

פארוואס? וואס איז דער טעם? כדי ס'זאל זיך ארויסשטעלן, אין דריי חדשים ווערט אייביג ניכר עוברה, יא, אזוי איז דער לשון, טייטש מ'קען שוין זען אויב א פרוי איז מעוברת. פארוואס איז דאס וויכטיג? **להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון,** מ'דארף קענען מבחין זיין צווישן די קינדער פונעם ערשטן און די קינדער פונעם צווייטן, אויב דאס קינד פונעם ערשטן איז א ראפשיצער אייניקל, צי ער האט די זכותים וכדומה, אדער לכאורה דער אמת, כדי מ'זאל נישט נכשל ווערן מיט אחותו און אזעלכע סארט זאכן, ס'קען ברענגען פארשידענע פראבלעמען.

זאגט דער רמב"ם וויטער: און פון וועלכן טאג רעכנט מען פאר די נייניציג טעג? זאגט דער רמב"ם: **ומיום כתיבת הגט,** נישט פון ווען מ'האט אנגעהויבן רעדן וועגן דעם גט, אדער ווען ס'איז געווען די מסירת הגט, נאר פון דער כתיבת הגט איז **מונין למגורשת.**

זאגט דער רמב"ם, יעצט מסביר זיין: **ואפילו היה על תנאי,** און דער תנאי איז געשען שפעטער, אדער אז **או שלא הגיע לידה** ביז מ'האט געברענגט דעם גט מיט שליחים איז געפארן, האט געדויערט **אלא לאחר כמה שנים,** דארף מען אבער נאך אלץ ווארטן פון דעם יום כתיבת – ניין פארקערט, איז **מיום הכתיבה מונין, שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה.** ס'איז דאך דא א הלכה אז מ'טאר זיך נישט מתייחד זיין פון דער כתיבת הגט, סאו אויב איז שוין דורכגעגאנגען די נייניציג טעג, קען מען גלייך געבן א גט, ווייל פון דער כתיבה איז שוין דא נייניציג טעג.

טייטש אויב וואלט מען מורא געהאט פון יחוד, וואלט אונז געווען דער פראבלעם פון הבחנה, וואלט עס צעשטערט די הבחנה, אבער ער טאר זיך נישט מתייחד זיין. אבער די אינטערעסאנטע זאך איז ווייל כ'האב געזאגט, נעמען מיר אן אז ער איז זיך נישט מתייחד, ווייל די אידן הערן אויס דעם שיעור און זיי ווייסן אז דער רמב"ם לאזט נישט, און יא.

הלכה כ': לא פלוג אין דער גזירה, און הבחנה ביי א גיורת און משוחררת

זאגט דער רמב"ם וויטער: **גזירת חכמים היא שאפילו** – דער איסור איז דאך לכאורה נאר אויב זי גייט טאקע האבן א צווייט קינד, דארף מען וויסן צי ס'איז פונעם ערשטן מאן אדער פונעם

צווייטן מאן, אבער **גזירת חכמים היא** אז מ'זאל אייביג האלטן די ניינציג טעג, **שאפילו אשה שאינה ראויה ליולד,** א פרוי וואס קען נישט געבוירן קינדער. למשל זי איז אן אילונית אדער וואס, **ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין,** און זי קען נישט האבן קיין קינד פון דעם פריערדיגן מאן, איז אויך **צריכה להמתין תשעים יום.**

די גזירה איז נישט נאר ווען ס'איז נוגע, נאר ס'איז א לא פלוג, מ'מאכט עס אייביג: **אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית,** וואס ווענן דעם האט זי לכאורה נישט קיין קינד. אדער **ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין,** סיבות פארוואס דער מאן קען נישט זיין דארטן. אדער **ואפילו בתולה מן האירוסין,** אז זי איז נאך א בתולה, זי קען נישט האבן קיין קינד און זי איז נאך מן האירוסין, איז אויך **צריכות להמתין תשעים יום.**

זאגט דער רמב"ם ווייטער: **שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה,** גיי ווייסן וואס זי האט געטוהן פאר זי איז געווארן אן איד, מסתמא האט זי אויך געהאט צו טוהן מיט אנדערע מענער, איז דאך אויך דא א פראבלעם אז ווען זי גייט ווערן א כשר'ע פרוי גייט מען נישט ווייסן פון וועמענס זרע עס איז, וועמענס קינד ס'איז, **ממתינין תשעים יום.**

זאגט דער רמב"ם: **ואפילו גר ואשתו שנתגיירו** צוזאמען, דארפסטו טראכטן אז מסתמא ווען זיי זענען געווען גוים זענען זיי אויך נאר געווען צוזאמען, אבער מיר גייען טראסטן א גוי? **מפרישין אותן תשעים יום. כדי להבחין,** פריער איז זי געווען א שפחה ס'איז נישט איר קינד און נאכדעם האט ער א יחוס וכו', ס'איז אסאך חילוקים. יא, זאגט דער רמב"ם: **כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה.**

ס'איז פשט הגם דאס קינד גייט זיין א כשר קינד עניוועי. יא, ס'איז נישט קיין חילוק. אבער ס'איז דא עפעס א וויסן, אפשר איז דא געוויסע זאכן לגבי מינוי פון א נשיא, שטייט, נו, די מעשה פון רבי מאיר, מ'האט אים נישט געקענט מאכן נשיא ווייל ער שטאמט נישט פון... נזרע שלא בקדושה איז א פראבלעם פאר א כהן. אקעי.

הלכה כ"א: יפת תואר — שלשים יום לתקנת עצמה ותשעים יום לתקנת הולד

וכן זאגט דער רמב"ם: **יפת תואר אף על פי,** יא? יא. **וכן** זאגט דער רמב"ם: **יפת תואר אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה,** אין דער תורה שטייט דאך נאר דרייסיג טעג, אבער עם כל זה דאס וואס שטייט אין דער תורה אז מען דארף ווארטן דרייסיג טעג, דאס איז פאר איר אליינס לתקנת עצמה. רייט. לתקנת עצמה מיינט מדין תורה פון רחמנות האבן אויף דער יפת תואר אדער פון... יא. דאס איז פאר איר, כאילו אז פאר איר ס'איז א מדה בין אדם לחבירו פון וויאזוי מ'דילט מיט א יפת תואר.

אבער אויסער דעם דארף מען האבן **צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד.** און **והשלשים מכלל התשעים,** ווייל מיר ווייסן דאך אז די דרייסיג טעג איז זי געווען מיט אים. זאלסט נישט מיינען אז דער פסוק אין יפת תואר זאגט קלאר אנדערש ווי די הלכה, ווייל דו זעסט די תורה האט געגעבן דרייסיג טעג. ס'איז אן אנדער מין דרייסיג טעג, ס'איז נישט קיין סתירה. אבער דער רמב"ם "לתקנת עצמה" סאונדט אזוי ווי דער רמב"ם לערנט אריין דארטן פשט, אז לתקנת עצמה, מ'זאל איר געבן צייט. רייט. ס'איז וועגן דעם קינד, רייט.

הלכה כ"ב — כ"ג: ממאנת, מזנה, אנוסה ומפותה, און נישאת בטעות

שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **הממאנת אינה צריכה להמתין תשעים יום,** יא, **לא גזרו אלא בגרושה,** די גזירת חכמים איז בגרושה.

וכן המזנה אינה צריכה להמתין, איי לכאורה די להבחין בין זרע וואלט דאך געדארפט זיין, מ'זאל וויסן צי ס'איז מיט איינעם פון די זנונים וואס זענען געקומען, אבער **מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר,** א פרוי וואס איז מזנה טרייט נישט צו ווערן מתעבר. **וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין,** אויך פאר דער זעלבער סיבה, ווייל משמרת עצמה, זיי טרייען נאכדעם, ס'איז מהפכת עצמה, זיי טרייען נישט צו ווערן מעוברת.

שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **מי שנישאת בטעות,** א פרוי וואס האט חתונה געהאט בטעות, הופס, כ'האב נישט באמערקט אז ס'איז א חופה און אז ס'איז א רינגל. ער גייט זאגן: **ונודע שהיא אסורה לבעלה,** זי האט נישט געוואוסט אז זי איז אסורה לבעלה, אזוי ווי איינער פון די פעלער, בא בעלה, דער מאן איז אהיימגעקומען. **והוציאוה בית דין מתחתיו,** מ'האט געזאגט תצא מזה ומזה, איז אזוי: **אם היתה קטנה שאינה ראויה ליולד אינה צריכה להמתין,** פארוואס? ווייל דאס איז א דבר שאינו מצוי, **שכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.** א זאך וואס מאכט זיך ווייניג. אזא פאל פון נישאת בטעות ונודע איז א זעלטענע זאך, און זי איז דאך אויך אינה ראויה ליולד וואס איז נאר אזא לא פלוג דין, יא? רייט. אבער אויב קען זי יא האבן א קינד איז מען יא מקפיד. ווייל דעמאלטס איז דאך אזא אמת'דיגער חשש. וועלן ס'איז נאר אלס א לא פלוג,

הלכה כ"ד: דער חילוק צווישן אן אמת'ער חשש הבחנה און "לא פלוג"

ר' יצחק: אזא פאל פון **נישאת בטעות ונודע** איז א זעלטענע זאך, און זי איז דאך אויך די **אינה ראויה ליולד,** וואס איז נאר אזא לא פלוג דין, יא? רייט. אבער אויב קען זי יא האבן א קינד, איז מען יא מקפיד, ווייל דעמאלטס איז עס דאך אן אמת'דיגער חשש. וועלן ס'איז נאר אלס א לא פלוג... יא. ניין, אבער געזאגט דעמאלטס, ניין, אויב איז עס א פראקטישער פראבלעם פון מ'זאל קענען מבחין זיין, וואלט מען עס געמאכט אפילו אויך באינו מצוי, ווייל אונז ווילן דאך נישט האבן א קינד וואס מ'ווייסט נישט ווער די עלטערן זענען, ס'קען ברענגען גרויסע... שמא...

דער דין פון איינעם וואס איז עובר אויף די תשעים יום

זאגט דער רמב"ם, יא. אויב איינער פאלגט נישט דער תקנת חכמים: **המארס בתוך תשעים יום, מנדין אותו.** וואס טוט זיך,**אירס**, ער האט געכאפט, ער האט געגעבן קידושין? יא, תקנת... **וברח**, ער איז אנטלאפן, **אין מנדין אותו**, ווייל... מ'קען, ניין, מ'קען מנדה זיין א מענטש לא בפניו. אבער ווייל ס'פעלט נישט אזוי וויכטיג אויס, ווייל דער גאנצער איסור איז דאך ווענן הבחנה. מ'זעט אז די לא פלוג, זאגט מען נישט, נעמט זיך נישט אזוי ערנסט ווי דער עצם פראבלעם.

כנס בתוך תשעים יום, אויב האט ער געמאכט א חתונה אין די תשעים יום, רייט. אבער אויב ער מאכט נישואין, **מפרישין אותן עד אחר הזמן, ויעמוד עם אשתו.** מ'האט נישט געמאכט קיין קנס אז ער דארף זיך גט'ן, אבער ער טאר נישט זיין מיט איר ביז תשעים יום.

הלכה כ"ה: דער איסור חתונה צו האבן מיט א מעוברת חבירו און מיניקת חבירו

[[#2]] זאגט דער רמב"ם: **וכן גזרו חכמים**, נאך א נייע תקנת חכמים, דאס מאל לטובת דעם קינד: **וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומיניקת חבירו.** אויב איינער האט א ווייב וואס איז מעוברת אדער מיניקת, ס'איז טייטש זי ערווארט א בעיבי, אדער זי האט דזשאסט געהאט א בעיבי און זיי האבן זיך גע'גט, טאר מען נישט חתונה האבן גלייך נאכדעם.

זאגט דער רמב"ם: **ואף על פי שהזרע ידוע למי הוא.** מ'רעדט נישט... אפילו ווען מ'וויסט אז זי האלט שוין ביים ניינטן חודש פונעם פאריגן, יעדער ווייסט ס'איז דעם פאריגן מאנ'ס. פארוואס? איז דער רמב"ם זאגט דעם טעם: **מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש.** אונז האבן מורא אז ער גייט נישט זיין געגוג קעירפול, געגוג דזשענטל מיט זיין ווייב, און ער גייט מזיק זיין דאס קינד בשעת תשמיש, **שאינו מקפיד על בן חבירו.** א געוועלכער טאטע טראסט מען אז ער וואטשט אויף א פרוי וואס איז מעוברת, אויף דעם קינד, אויף דעם פאטענשל קינד. אבער סתם א פרעמדן מאן טראסטן אונז נישט מיט אזא דעליקעט סיטואציע.

און מיניקת האבן אונז אויך מורא, אז א געוועלכער טאטע, אויב ס'וועט אויספעלן מער מילך, וועט דער טאטע צושטעלן. אבער מיניקת האבן מיר מורא: **שמא יתעכר החלב**, זי וועט נישט האבן גוטע מילך, **והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועיליו לחלב כשתתעבר.** ער איז נישט מקפיד אויף איר צוצושטעלן. אה, איר ווערן מעוברת ווייל זי איז מיניקה.

אויף וואו לייגסטו צו דעם פאל אז זי גייט ווערן מעוברת? וואו שטייט מתעבר? **שמא יתעכר, יתעכר החלב!** אה, **כשתתעבר**, אה זאגט ער, מ'האט מורא אז זי וועט ווערן, **כשתתעבר**, דאס האב איך געטראכט. און ס'שטייט **כביצה דאמי**. וואס? טייטש אזוי: א נארמאלער טאטע מעג זיין מיט זיין ווייב ווען זי איז מיניקת. א נארמאלער טאטע מעג זיין מיט א ווייב ווען מ'איז מיניקת. איי, אפשר וועט די מילך ווערן שוואך? וועט דער טאטע קויפן, ברענגען מיניקת'ן, אבער ער איז דאך ווייטער דער פרעמדער וואס איז נישט **מקפיד על בן חבירו.**

וואס איז ווירד? מ'הרג'עט? מ'רעדט נישט פון הרג'ענען! מ'נעמט נישט די זעלבע קעיר! און דו קוקסט עס אן גלייך. ס'איז דאך געווען צייטן וואו מענטשן האבן גענונגערט, און דאס ביסל חלב האט געקענט זיין דער מעיק איט אר ברעיק איט.

הלכה כ"ו: די צייט פון ארבעה ועשרים חודש און דער גדר פון דער גזירה

[[#3]] זאגט דער רמב"ם ווייטער: **כמה הוא זמן היניקה?** איז **ארבעה ועשרים חודש.** ווי לאנג גיט מען פאר יניקה? פיר און צוואנציג חדשים, **חוץ מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו.**

זאגט דער רמב"ם: **וכשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה.** זאלסט נישט טראכטן אז דער איסור איז נאר אויף נישואין, ווייל דארטן איז דאך דא דער חשש פון ערבוב הזרע. אפילו אירוסין, אן אירוסין מ'איז שוין נאר עשה. **אפילו נתנה בנה למיניקה**, ממילא איז נישטא דער חשש, ס'איז דאך דא א ספעשל מיניקת וואס מ'האט אוועקגעשטעלט, **או שגמלתהו בתוך ארבעה ועשרים חודש**, ער עסט שוין נישט קיין חלב אין די ארבעה ועשרים חודש, איז אויך **לא תינשא**. די חכמים האבן געמאכט די גזירה אבסאלוט.

אבער אויב **מת בנה**, איז **מותרת להינשא**. אויב דאס קינד איז געשטארבן נעבעך, מעג זי חתונה האבן, מ'זאגט נישט אז מ'דארף ווארטן פיר און צוואנציג חדשים, **ואין חוששין שמא תהרגנו.** אויב וואלט געווען...

די שוועריקייט פון דער הלכה למעשה

ס'איז א גרויסער בראנד די הלכה, ווייל ס'מאכט זיך אז א מענטש שטארבט, און צווי גאנצע יאר טאר די פרוי נישט חתונה האבן וועגן דעם, און היינט רוב פרויען מיינען נישט צו גיין זויגן. יא, ס'איז דא אסאך תשובות וואו מ'טרייט אביסל מקיל צו זיין מיט דעם, אבער דער לשון זעט אויס גאנץ שארף. ס'איז א גרויסער, מ'קען נישט... יא. ס'האט נאך מעלות פארוואס מ'זאל אויסווארטן פיר און צוואנציג חדשים. ס'האט פארשידענע מעלות פארוואס מ'זאל אויסווארטן פיר און צוואנציג חדשים. מ'קען עס צושמועסן, אבער לאמיר גיין ווייטער.

הלכות כ"ז–כ"ח: דער דין וועג מען איז עובר און מען האט חתונה אדער מען גיט קידושין

זאגט דער רמב"ם: **עבר ונשא מעוברת או מיניקה בתוך זמן**, ער האט עובר געווען אויף דער תקנת חכמים, ער האט יא געזומען א מעוברת אדער א מיניקה בתוך זמן, **יוציא בגט**, דארף ער איר געבן א גט. ס'מיינט אז ס'איז נישט קיין הפקעת קידושין אדער עפעס, נאר א דרבנן, **ואפילו היה כהן.** אה, און ביי דער זרע האט

מען נישט חושש געווען. דער עיבור ביי זרע. רייט, **ואם היה ישראל יחזירנה אחר עשרים וארבעה חודש של מיניקה.**

ס'איז שארפער. פארוואס איז עס שטרענגער? דא איז נישט דא קיין נידוי, דארטן איז געווען נידוי, דא איז מ'איז מוציא, ס'איז אסאך שארפער. כנראה מ'איז מער שארף וועגן דעם קינד, ס'איז עפעס אן ענין פון סכנה, מ'איז מער מחמיר.

נשאה וברח, ולאחר זמן בא, איז דעמאלטס **ישב עם אשתו ואין בכך כלום.** דא האט ער איבערגעקליגט די סיסטעם. אויב האט ער איבערגעקליגט די סיסטעם, שוין. אינטערעסאנטע זאך, אז דא זאגט מען **יוציא בגט**, און דא זאגט מען **ישב... ואין בכך כלום.** פארוואס דא, אקעי.

[[#4]] **אירס מעוברת או מיניקה**, אויב ער האט געגעבן קידושין און ער האט נאכנישט חתונה געמאכט, **אין כופין אותו להוציא**, ער דארף נאר אראפשטופן די חתונה, **ולא יכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.** או אם, ער מיינט צו זאגן אם, וועגן דער פריערדיגער הלכה, אבער דער לשון איז שלעכט, יא. און, זייער גוט.

שיטת הראב"ד און דער גדר פונעם קנס ביי א כהן

דער ראב"ד זאגט אז ניין, אז ביידע דארף מען מנדה זיין ביז **שיוציא** ביי ביידע. דער ראב"ד זאגט טאקע... אה, **עד שיגרש** אדער **עד שיוציא**, יא. ער איז נישט מסכים מיט דעם חילוק לכאורה. אה. ס'ווערט אויס א קנס. ס'זעט אויס אז דער וואס איז עובר די דברי חכמים גיט מען אים א קנס אז ער זאל גט'ן. ס'איז נישט קיין אמת'דיגע...

אה, אבער פאר דעם כהן איז עס זייער א גרויסער קנס. יא, ס'איז אויך א קנס, ער דארף געבן א גט. ער האט דאך חתונה מיט א גרושה יעצט. איי, זי איז שוין געווען א גרושה? זי איז נישט קיין גרושה דארטן, זי איז זיין גרושה, די אייגענע גרושה טוט נישט אזוי וויי. עניוועי, דאס איז דער לכאורה פשט.

צוזאמענפאסונג פון די צוויי תקנות פון וואַרטן

און דאס איז די הלכה פון וואַרטן. דאס הייסט, עס קומט אויס אז מ'דארף... דאס האט נישט, ניין, ס'איז א נייע הלכה, ס'קומט אויס אז מ'דארף וואַרטן סיי וועז מ'האט א גרושה אדער אן אלמנה, און סיי וועז זי איז שוין א מעוברת אדער מיניקה. גרושה, אלמנה וויייל שמא תתעבר. גוט. און דאס איז אפילו וועז זי איז שוין מעוברת, דאס הייסט, אויב מ'וואַרט פאר דריי חדשים און מ'דיסקאַווערט אז זי איז א מעוברת, סאדענלי קומט צו נאך אכצן חדשים לכאורה. אה. יא, ס'איז דאך א המשך, נארמאל איז א המשך מיט דער הלכה.

א הערה אויפ'ן לשון הרמב"ם "זרע שנזרע בקדושה" (הלכה כ"א)

[[#5]] איך האב נאר געוואלט ווייזן אז ס'איז געווען דא א לשון וואס פון דעם האב איך געטראפן א ראיה אויף דער באקאנטער דין תורה וואס א חשוב'ער רב האט געשריבן א תשובה דערויף, אז מ'דארף מבחין זיין **בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה.** אבער דער פראבלעם איז אז מ'גיט דעם נאמען ראפשיץ, קען מען נישט ניצן די זעלבע ליין, "זרע קודש", **זרע שנזרע בקדושה.** און מ'דארף דא מבחין זיין...

ניין, איך זאג, וועז נאר אן אייניקל מעג האבן דעם נאמען פונעם רבי'נס תורה וועז מ'לייגט צו נעמען, איז אן ענין פון **להבחין בין זרע שנזרע בקדושה,** ער איז אן עכט אייניקל פון דעם הייליגן רבי'ן. זיי האבן א חוצפה געהאט, איך מיין יצחק ווייס הייסט ער, מ'רופט עס "זרע קודש", א נאמען פאר אן אידיש... "זרע קודש", **זרע שנזרע בקדושה,** אלע אידן. גוט, נישט ראפשיץ. פארקערט, ס'איז אן ענווה, מענטשן מיינען אז ער איז א גרויסער עניו. "זרע קודש" איז געמאכט נישט פאר ראפשיץ, קען נישט זיין אז "זרע קודש" מיינט ראפשיץ. דא זעען מיר אז יעדער איד איז זרע קודש. אויב איז ער אן איד, איז ער **זרע שנזרע בקדושה.** זרע קודש קען שוין קיין טענות...

דו מיינסט יענעם? איך האלט אז עס מיינט נישט. עניוועי, ס'איז נישט דאס אין קאלעקשן. געוג. מ'מאכט אן אנדער דין תורה. היינט קענען מיר ענדיגן פרק י"א פון הלכות גירושין.